

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

สารนิพนธ์
ของ
นางสาวชูศรี สัตยานนท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นสวหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2548
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๒๑๐.๐๑๖๐๓
๕.๕๕ ๙
๗ ๑๕-

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

บทคัดย่อ

ของ

นางสาวชูศรี สัตยานนท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม ๒๕๔๘

11 ๒๕๔๘ ๘๐๕

ชูศรี สัตยานนท์ (2548) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัด

สมุทรปราการ สารนิพนธ์ กศ ม (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ดร มารศรี สุธานี

การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ ที่มีการถ่ายทอดในโรงเรียน 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว โดยศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะการปฏิบัติ ในปัจจุบัน การอนุรักษ์ และสืบทอด และศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนใน 3 เรื่อง คือ แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียน และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ใช้วิธีการ วิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ ผู้ให้ ข้อมูลหลัก 9 คน ผู้บริหาร 8 คน ครูผู้สอน 24 คน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน 8 คน แล้วได้ให้ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คนตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

ผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการที่ศึกษา คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา สรุปได้ดังนี้

การเลี้ยงปลาสด เดิมเลี้ยงตามธรรมชาติปนกับปลาอื่นในนาข้าว ต่อมาทำนา ไม่ได้ผล จึงเปลี่ยนมาเลี้ยงปลาสด มีการเปลี่ยนแปลงการเลี้ยงจากเดิมที่ให้ปลาหาอาหารกิน ตามธรรมชาติเป็นการเลี้ยงโดยการให้อาหารเสริม ลักษณะการเลี้ยงในปัจจุบัน มีการเตรียมบ่อ เลี้ยงปลา การให้อาหาร การฟักไข่ การป้องกันโรคติดต่อ และการวิดบ่อจับปลา เกษตรกรนิยม เลี้ยงปลาสดเป็นอาชีพและถ่ายทอดสู่ลูกหลาน

การแสดงละครชาตรี มีประวัติการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีการเปลี่ยนแปลงการแสดงแต่เดิมที่นั่งล้อมวง ไม่มีฉาก และแต่งกายแบบละครพื้นบ้าน ปัจจุบัน มีฉาก และแต่งกายแบบละครนอก ลักษณะการแสดงในปัจจุบัน เริ่มต้นด้วยการบูชาครู โหมโรง ราชัดหน้าบท จึงเริ่มแสดงละครเกี่ยวกับวรรณคดี และจบด้วยราชัดหน้าบทอีกครั้ง ชุมชน บางปลาทั้งชุมชนมีอาชีพแสดงละครชาตรี และถ่ายทอดสู่ลูกหลาน

ประเพณีรับบัว เป็นประเพณีเก่าแก่อย่างหนึ่ง กำหนดตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ประเพณีรับบัวเกิดจากความมีน้ำใจไมตรีของชาวบางพลีกับชาวมอญที่พายเรือ เก็บดอกบัวที่บางพลี ต่อมาชาวบางพลีอำนวยความสะดวกโดยเก็บดอกบัวไว้ให้ เดิมประเพณี รับบัวมีเรือชาวมอญมารับดอกบัว มีการตั้งโต๊ะหมู่บูชา ปัจจุบันไม่มีเรือชาวมอญมารับดอกบัว และการตั้งโต๊ะหมู่บูชาน้อยลง ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน มีการแหลวงพ้อโดงค์จำลอง

ทางน้ำ นมัสการด้วยดอกบัว และกิจกรรมสนุกสนานมากมาย โดยหน่วยงานต่าง ๆ ประชาชน และวัดร่วมกันสืบสานประเพณีรับบัวเป็นประจำทุกปี

ตอนที่ 2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

1 แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียนมีแนวคิดสอดคล้องกันว่า ควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาและเกิดความรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนให้คงอยู่สืบต่อไป

2 การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน โรงเรียนควรกำหนดเป็นนโยบาย จัดทำสาระการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำแผนการเรียนการสอนที่หลากหลาย พานักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3 บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสู่โรงเรียน ผู้มีบทบาท คือ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สภาวัฒนธรรมจังหวัด และ สภาวัฒนธรรมอำเภอ เข้ามามีส่วนรวมในการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

AN APPLICATION OF LOCAL WISDOM AT SCHOOL THE CASE STUDY OF
SAMUTPRAKARN PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
MISS CHUSRI SATTAYANOND

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University
May 2005

Chusri Sattayanond (2005) *An Application of Local Wisdom at Schools The Case Study of Samutprakarn Province* Master's Project M Ed (Educational Administration) Bangkok Graduate School, Srinakharinwirot University
Project Advisor Dr Marasri Suthanithi

The purposes of this study were to study 3 local wisdom of Samutprakarn province which were activating and transferring in schools, i.e. Salid (snake skin gourami) fishery, Chatrri Play, and Lotus Receiving tradition by studying their histories, changed conditions, current practices, and conservation and transfer of knowledge, and study the introduction of local wisdom into schools in 3 aspects, i.e. ideas related to the introduction of local wisdom into schools, learning and teaching of local wisdom in schools, and the roles of stakeholders in the introduction of local wisdom into schools. Data for this study were collected using qualitative research methods which included an analysis of related documents, conducting field observations, and interviewing 9 key informants, 8 school administrators, 24 school teachers and 8 school teacher experts. Then experts in the field of related local wisdom were asked to verify the content of the findings.

The results of the study were concluded in 2 sections as follows

Section 1 The local wisdom of Samutprakarn under study, i.e. Salid fishery, Chatrri Play, and Lotus Receiving tradition are the body of knowledge and experiences which have been continuously accumulated and transferred for many generations

1) *Salid fishery* In the past, the Salid were raised naturally together with other fish in the rice fields. When the fields were unproductive they were turned into the Salid fields instead. The fish were feeding instead of let them find natural food as in the old days. Current practices in the fishery included preparing the fish pond, feeding, incubating, protecting fish epidemic disease, and drying up the fish pond to catch fish. In terms of conservation and transfer of knowledge, many farmers have Salid fishery as their career and transfer knowledge to their descendants.

2) *Chatrri Play* The play had a long history since Ayudhya period. Changed conditions included circular sitting play, having no screen, and dressing in local costume to using play screens and Thai traditional play costume. Current practices of the play - begins with a worship of the spiritual teacher, an overture, a dance play Ram Sad Chatrri, the play following literature, and ends with another Ram Sad Chatrri. In terms of conservation and transfer of knowledge, the whole Bangpla community has a career of Chatrri play and transfer knowledge to their descendants.

3) *Lotus Receiving tradition* This tradition is practiced annually on the 14th day of the new moon phase in the 11th month of the lunar calendar. The Lotus

Receiving tradition occurred from the spirits of Bang Phli and Mon people who rowed boats gathering lotus. Later, Bang Phli people helped facilitate by gathering lotus for Mon. In the old days, Mon came to gather lotus, and worship tables were set up. Nowadays, no Mon came and less worship tables were set up. Current practices include a canal procession of Luang Por Toe (Great Buddha), lotus worship, and many entertained activities. In terms of conservation and transfer of knowledge, many organizations, people, and temples involved in annual Lotus Receiving tradition.

Section 2 The introduction of local wisdom into schools. It was found as follows:

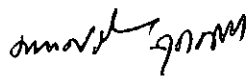
1 *Ideas related to the introduction of local wisdom into schools* School administrators, teachers, and school teacher experts had corresponding ideas that local wisdom should be developed into local curriculum for students to study, be aware of, love, and protect so that the local wisdom would be prolonged.

2 *Learning and teaching of local wisdom in schools* Schools must set up related policies, create local wisdom subject matters and various learning and teaching plans, take students to learning resources in local community, and make the most use of local wisdom resources.

3 *The roles of stakeholders in the introduction of local wisdom into schools* Parents, community, local organization authorities, private organizations, provincial cultural council, and district cultural council involved in learning and teaching of local wisdom, provided knowledge and budget, publicized and performed public relations.

อาจารย์ที่ปรึกษา ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และ คณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

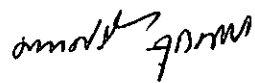
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

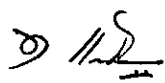

(อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานี)

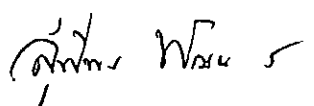
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร


(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

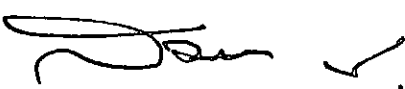
คณะกรรมการสอบ

 ประธาน
(อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานี)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศนา แสงศักดิ์)

 กรรมการ
(อาจารย์สุพีพรรณ พัฒนพานิชย์)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

 .. คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ชูชาติ)
วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ เพราะได้รับความกรุณาจาก อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานีธิ โดยให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทุกขั้นตอนของการทำวิจัยอย่างใกล้ชิด จนกระทั่งสารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระ สุภากิจ อาจารย์ สุพีพรรณ พัฒนพานิชย์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศนา แสงศักดิ์ คณะกรรมการพิจารณาโครงการสารนิพนธ์ และ คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่ได้ให้ความรู้และข้อคิดในการปรับปรุงโครงการสารนิพนธ์

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระ สุภากิจ ดร. สุวิทย์ มูลคำ ดร. นิวัตต์ น้อยมณี ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรือโท ดร. ไพบุลย์ อ่อนมั่ง และนายสามารถ ผดุงเกษมคง ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ และผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ นายสังวาลย์ หล้าดี นายสมพร ภิรมย์พุ่ม นายสมศักดิ์ สุขี ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาสลิค นางประเสริฐ ศรีอ่อน นายสุบิน พักทอง นางนิมนวล บุตรเนตร ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการแสดงละครชาตรี พระครูวิบูลธรรมานุกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน นางเงิน สัตยานนท์ และนายนิยม ณ บางกรวย ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับประเพณีรับบัว และ พลตรีถวิล อยู่เย็น เรืออากาศตรีศักดิ์ โตพิบูล นายพัสกร บุญภักดี และ ดร. นิวัตต์ น้อยมณี ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณ คุณแม่ที่ให้ความห่วงใยเสมอมา คุณค่าและประโยชน์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ชูศรี สัตยานนท์

สารบัญ

บทที่	หน้า
✓ 1 บทนำ	1
✓ ภูมิหลัง	1
✓ ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
✓ ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
✓ นิยามศัพท์เฉพาะ	5
 2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ	 7
จังหวัดสมุทรปราการ	7
ลักษณะภูมิประเทศ	8
ลักษณะภูมิอากาศ	9
แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ	9
ทรัพยากรของจังหวัดสมุทรปราการ	10
พืชพรรณไม้	11
สัตว์นานาชนิด	11
แร่ธาตุและรัตนชาติ	12
ประชากร	13
สภาพสังคมของจังหวัดสมุทรปราการ	17
การปกครอง	17
การศึกษา	17
การสาธารณสุข	17
ศาสนา	17
ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ	18
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	20
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น	20
ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	22
ขอบข่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่น	24
ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ	26
ผู้ให้ข้อมูลหลักภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ	27

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน	30
แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน	30
การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน	32
บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	36
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	40
คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ	41
กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก โรงเรียนเป้าหมาย และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน	41
การรวบรวมข้อมูล	42
เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า	42
ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการศึกษา	44
ขั้นตอนการเก็บข้อมูล	45
การวิเคราะห์ข้อมูล	47
การเขียนรายงาน	48
การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา	48
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ	50
การเลี้ยงปลาสด	50
การแสดงละครชาตรี	59
ประเพณีรับบัว	70
การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน	81
แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน	81
การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น	83
บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน	88
5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	91
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	91
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	91

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ) สรุปผลการศึกษา	92
ข้อเสนอแนะ	101
บรรณานุกรม	102
ภาคผนวก	109
ภาคผนวก ก ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดสมุทรปราการ	110
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	118
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	124
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อทำการวิจัย	137
ประวัติย่อผู้วิจัย	153

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามสถานภาพ	42

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่จังหวัดสมุทรปราการ	8
2 ภาพปาชายเลน จังหวัดสมุทรปราการ	11
3 สัตว์ปาชายเลน	12
4 การทำนาเกลือ	13
5 ชาวสมุทรปราการ (คุณนอม ศรีทองสุข และ คุณชื่น ศรีทองสุข)	14
6 ชาวสมุทรปราการ (คุณยายก้อน และคุณยาเปลง จันทรสมโภช, คุณยาหลง สัตยานนท์ และ คุณยาบาง ปานประสิทธิ์)	15
7 ชาวสมุทรปราการ (นายวสันต์ สัตยานนท์)	16
8 ภาพตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ	18
9 ต้นไม้และดอกไม้ประจำจังหวัด	18
10 ภาพคำขวัญจังหวัดสมุทรปราการ	20
11 ลำดับขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้า	40
12 ลักษณะพลาสติกในจังหวัดสมุทรปราการ	50
13 การทำเกษตรผสมผสานตามแนวคันบ่อเลี้ยงพลาสติก โดยการปลูกมะม่วง มะพร้าว กล้วย และขนุน	51
14 การเตรียมบ่อเลี้ยงพลาสติก	54
15 ปล่อยพอฟันธุ์ แม่พันธุ์	55
16 การเลี้ยงพลาสติก	55
17 หยอดพลาสติก ซึ่งปลาตัวผู้จะอมไข่เข้าได้หูด	56
18 การวิดบ่อจับปลา	58
19 การแสดงละครชาตรีแบบดั้งเดิมไม่มีฉากหลัง	62
20 การแสดงละครชาตรีแบบปัจจุบันมีฉากหลัง	63
21 การแต่งกาย ตัวพระ	63
22 การแต่ง กายตัวนาง	64
23 เครื่องดนตรีการแสดงละครชาตรี	67
24 งานประเพณีรับบัวในสมัยโบราณ	75
25 งานประเพณีรับบัว	79
26 การเรียนการสอนเรื่องการเลี้ยงพลาสติก โรงเรียนคลองบางกะสี	85
27 การเรียนการสอนเรื่องละครชาตรี โรงเรียนวัดราษฎร์บูรณะ	86
28 การเรียนการสอนเรื่องประเพณีรับบัว โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง	87
29 พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง	87

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการศึกษาในอดีตที่ผ่านมา เป็นภาระหน้าที่ของชุมชนในการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลาน และสมาชิกของชุมชนทั้งด้านวิชาการ และอาชีพ โดยมีพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ช่างฝีมือ เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่เด็ก การศึกษาในลักษณะนี้จึงมีรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิตของชุมชน ความหลากหลายของรูปแบบการศึกษาที่เคยมีมาในชุมชน ได้สูญหายไป เมื่อรัฐเข้าควบคุมการจัดการศึกษา และนำเอาระบบการศึกษาต่างประเทศมาใช้แทนระบบการศึกษาที่เคยมีมาแต่อดีต การจัดการศึกษา ถูกกำหนดโดยนโยบาย หลักการ แนวทางปฏิบัติจากหน่วยงานที่อยู่ในส่วนกลางมากเกินไป จึงทำให้หลักสูตรที่นำมาจัดการเรียนการสอนห่างไกลจากชีวิตจริงของชุมชน ดังนั้น ผู้เรียนจึงเรียนรู้ในเรื่องที่ไกลตัวมากกว่าที่จะเรียนรู้เรื่องตัวเองหรือเรื่องใกล้ตัว ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ จึงเกิดปัญหาในการดำรงชีวิต (อังกุล สมคะเนย์ 2535 1) ซึ่งสอดคล้อง กับประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาในปัจจุบันดำเนินมา 100 กว่าปี ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่รู้จักแผ่นดินไทย นำไปสู่ความอ่อนแอทางปัญญา และไม่สามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง นำไปสู่วิกฤตการณ์ที่เรียกว่า “วิกฤตการณ์ทำลายตัวเอง” (ประเวศ วะสี 2536 8)

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง สังคมไทยของเรามีประวัติศาสตร์สืบทอดมานาน บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์สิ่งดีงามนานัปการ อันเป็นมรดกตกทอดฝากไว้ให้ลูกหลานได้ชื่นชม เราอนุชนคนรุ่นหลัง ต้องตระหนักในคุณค่าของความเป็นไทย มรดกวัฒนธรรมไทย ควรจะได้รับการสืบสานจนกลายเป็นสมบัติล้ำค่าคู่บ้านคู่เมือง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2540 31)

กระทรวงศึกษาธิการจึงปฏิรูประบบการศึกษาใหม่ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมไว้มานำมาพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลาง เน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ ให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้อง กับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และการจัดการศึกษา มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ควบคู่คุณธรรม เพื่อพัฒนาคน ให้มีความสมดุลตนเอง และสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ สังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และการปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา และภูมิปัญญาไทย โดยการประยุกต์ใช้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา โดยเน้นการใช้ภาษาไทย อย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สถาบันการศึกษาและชุมชนจึงเป็นแกนกลางในการจัดการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตาม รูปแบบการบูรณาการวิธีการดำเนินชีวิต ของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ และวัฒนธรรม ที่เป็น เอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ สอดคล้องกับกระบวนการศึกษาในปัจจุบัน เพื่อเสริมสร้างความ เข้มแข็งให้กับชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในฐานะภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นทุนทางสังคม อย่างหนึ่ง (กระทรวงศึกษาธิการ 2544 1 – 3)

ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาซึ่งต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ฉะนั้น การจัดการศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ เพื่อเป็นการยกระดับกระบวนการเรียนรู้ของสังคมไทย โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาท เกี่ยวกับการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งผ่านหลักการประสมประสานระหว่างวิทยาการสากลกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าด้วยกัน และได้มีการกำหนดถึงแผนยุทธศาสตร์เชิงรุก ในการจัดการศึกษา เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่หลายมาตรา คือ มาตรา 7 กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝัง จิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนภูมิปัญญาไทย หรือในมาตรา 23 (3) กำหนดให้ดำเนินการ จัดการศึกษาในเรื่องความรู้ เกี่ยวกับ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การศึกษาภูมิปัญญาไทย ตลอดจน การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทยให้เกิดประโยชน์ และในมาตรา 27 วรรค 2 ได้กำหนดชัดเจนว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับ สภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ อีกทั้งในมาตรา 29 ต้องการให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน และ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรบ และมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และ ความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ 2545 5 – 13)

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับการ นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เป็นเสมือนยุทธศาสตร์เชิงรุกของกระทรวงศึกษาธิการที่ จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ให้รู้จักคิด แก้ปัญหา และสามารถ ผสมผสานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สากล ซึ่งจะทำให้สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชน สังคมและประเทศชาติ ให้ไปในแนวทางที่ถูกต้องท่ามกลางกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ /

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์การพัฒนามายาวนาน ตั้งแต่สมัย กรุงศรีอยุธยา มีการดำรงอยู่ของชุมชนมาเป็นเวลาช้านาน ในปัจจุบันรัฐบาลได้ประกาศให้ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเขตอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ มากมาย

และเป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัว ของกรุงเทพมหานคร และเป็นที่ตั้งของสนามบินนานาชาติ สุวรรณภูมิ ย่อมมีภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และเกิดการสูญหายไป ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถสร้างความเข้มแข็งทางสังคม และวัฒนธรรมให้กับชุมชนสมุทรปราการ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุนสร้างสรรค์ให้มีความเจริญงอกงาม และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยวัฒนธรรมทางสังคมดังกล่าวจะผูกพันกับวิถีการดำรงชีวิตตามคติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้ และประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับ จนกระทั่งหล่อหลอมกลายเป็นเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ทำให้จังหวัดสมุทรปราการ เป็นแหล่งวัฒนธรรมที่เป็นองค์รวมของความรู้ และภูมิปัญญา อาทิ เช่น ประเพณีแหงธงชงตะขาบ ประเพณีรับบัว ประเพณีรดน้ำเจี๊วต ปรินดาพะหมี่ ละครชาตรี ดนตรีไทยปี่พาทย์ ศิลปการแทงหยวก การละเล่นพื้นบ้าน และการเลียงพลาสลิด เป็นต้น ดังนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จำเป็นต้องปลูกฝังตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความตระหนัก ในการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง อันเกิดจากการสั่งสมจากประสบการณ์ชีวิต สังคม และสภาพแวดล้อม เชื่อมโยงไปสู่วิถีชีวิต และวิถีคิดของคน ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาใน ชุมชน และควรนำความรู้ดังกล่าวผสมผสานในการจัดการศึกษาในโรงเรียนในทุกระดับชั้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการที่มีการถ่ายทอดสู่โรงเรียนใน 3 เรื่อง คือ การเลียงพลาสลิด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ สมควรอนุรักษ์ และดำรงรักษาให้คงอยู่คู่กับสังคมสืบไป (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสาร และจดหมายเหตุ 2542 : 15)

ผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญ และคุณค่าการศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนของจังหวัดสมุทรปราการเป็นอย่างมากเพราะเป็นแนวทางการเชื่อมโยงองค์ความรู้เหล่านี้เข้าสู่กระบวนการศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการธำรงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาอันดีงามของท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมให้กับชุมชน อันจะเกิดประโยชน์โดยตรงแก่เยาวชนในท้องถิ่นทั้งยังเป็นแนวทางสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ ให้คงอยู่ในชุมชน การศึกษาครั้งนี้ จะเลือกศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น มีความสำคัญ รวมทั้งมีการวิวัฒนาการสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ตลอดจนเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีบทบาทในชุมชนอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีการถ่ายทอดในโรงเรียนของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ 3 เรื่อง คือ ภูมิปัญญาด้านการเลียงพลาสลิด ภูมิปัญญาด้านการแสดงละครชาตรี ภูมิปัญญาด้านประเพณีรับบัว เพื่อศึกษาความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน ตลอดจนการอนุรักษ์และสืบทอด และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน โดยศึกษา 3 ประเด็น คือ แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน และบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ และให้เยาวชนเกิดความรัก ความภูมิใจเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มีดังนี้

1 เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการที่มีการถ่ายทอดในโรงเรียน 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว โดยศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน การอนุรักษ์และสืบทอด

2 เพื่อศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนใน 3 เรื่อง คือ แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาครั้งนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์ คือ

1 เป็นเอกสารที่รวบรวมเรื่องราวภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว ซึ่งสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าต่อไปได้

2 เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

3 เป็นแนวทางเพื่อการอนุรักษ์ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1 ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการใน 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว โดยศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะปฏิบัติในปัจจุบัน การอนุรักษ์และการสืบทอด

2 ศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนใน 3 เรื่อง คือ แนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

3 ศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน

4 ศึกษากับโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนในจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย โรงเรียนวัดราษฎร์บูรณะ โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์ โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง โรงเรียนชนสิทธิ์อนุสรณ์ โรงเรียนคลองบางกะสี โรงเรียนสาธิตบางนา โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม และโรงเรียนวัดราษฎร์นิยมธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์เฉพาะของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีดังนี้

1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง รากฐานความรู้ความคิด ค่านิยม ความเชื่อ องค์ความรู้ของชาวบ้านที่เกิดจากสติปัญญาที่ได้รับการสั่งสมมา อันเกิดจากการคิดเองทำเอง และแก้ปัญหาเองของชาวบ้าน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นและชุมชน และมีการถ่ายทอดประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อม สืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ได้ปฏิบัติจนเป็นที่ยกย่อง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ

2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ หมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการที่คัดเลือกมาศึกษามี 3 เรื่อง คือ

2 1 การเลี้ยงปลาสลิด หมายถึง ภูมิปัญญาการเลี้ยงปลาสลิด จังหวัดสมุทรปราการ เริ่มตั้งแต่การเตรียมบ่อเลี้ยง บ่อผสมพันธุ์ การฟักไข่ การให้อาหาร การป้องกันโรค และการกำจัดศัตรูของปลาสลิด ตลอดจนวิธีการวิดบ่อจับปลา

2 2 การแสดงละครชาตรี หมายถึง ภูมิปัญญาในการแสดงละครชาตรีของตำบลบางปลา เริ่มตั้งแต่พิธีบูชาครู การรำซัดหน้าบท และการดำเนินเรื่อง โดยนำมาจากวรรณคดีไทย เช่นเรื่องสังข์ทอง เรื่องแก้วหน้าม้าและเรื่องพิกุลทอง เป็นต้น หลังจบการแสดงจะรำซัดหน้าบทอีกครั้ง เพื่อเป็นการถอนอาถรรพ์คลายยันต์

2 3 ประเพณีรับบัว หมายถึง ภูมิปัญญาด้านศาสนา และประเพณี โดยจัดตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ประเพณีนี้เกิดจากความมีน้ำใจที่ดีต่อกันระหว่างชาวบางพลีและชาวมอญ โดยชาวมอญพายเรือมารับดอกบัวที่บางพลี ชาวบางพลีต้อนรับด้วยข้าวปลาอาหารและมอบดอกบัว ปฏิบัติเช่นนี้ทุกปี จึงกลายเป็นประเพณีรับบัว

3 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปสอนในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน 3 เรื่อง คือ

3 1 แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน หมายถึง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ที่มีต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่

การเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษา และเกิดความรัก ตระหนักใน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน และช่วยกันรักษาให้คงอยู่ต่อไป

3.2 การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน หมายถึง กระบวนการ ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนที่ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนัก รัก และหวงแหน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน โดยผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ร่วมกันกำหนด เป็นนโยบายของโรงเรียน สร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทำแผนการสอน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้กิจกรรมที่ หลากหลาย จากประสบการณ์ตรง มีการปฏิบัติจริงทั้งในโรงเรียน ในชุมชน และสถานประกอบการ

3.3 บทบาทผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กร เอกชน สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมจังหวัด ได้มีส่วนร่วม ให้ความร่วมมือ และส่งเสริม สนับสนุนให้มีการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ทั้ง ทางด้านวิชาการ และงบประมาณ

4 โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจัดการเรียนการสอน ในเวลาปกติ และทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ต้องเป็น โรงเรียนที่มีการเรียนการสอน เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเรื่องที่จะทำการศึกษาค้นคว้าใน ครั้งนี้ คือ

4.1 โรงเรียนที่มีการสอนการเลี้ยวพลาสติก ได้แก่ โรงเรียนวัดราษฎร์นิยมธรรม โรงเรียนธนสิทธิ์อนุสรณ์ และโรงเรียนคลองบางกะสี

4.2 โรงเรียนที่มีการสอนการแสดงละครชาตรี ได้แก่ โรงเรียนวัดราษฎร์บูรณะ และ โรงเรียนสาธิตบางนา

4.3 โรงเรียนที่มีการสอนประเพณีรับบัว ได้แก่ โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม และโรงเรียนสันต์เสริมวิทย์

5 ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษา แต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน ที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน

6 ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพ ซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการจัดการเรียน การสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

7 ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน หมายถึง บุคคลที่มีประสบการณ์โดยตรงหรือเป็น ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเลี้ยวพลาสติก การแสดงละครชาตรี และ ประเพณีรับบัว ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

8 ผู้ให้ข้อมูลหลัก หมายถึง บุคคลที่มีประสบการณ์ เชี่ยวชาญ และมีความรู้ อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเลี้ยวพลาสติก การแสดงละครชาตรี และ ประเพณีรับบัว

บทที่ 2

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ

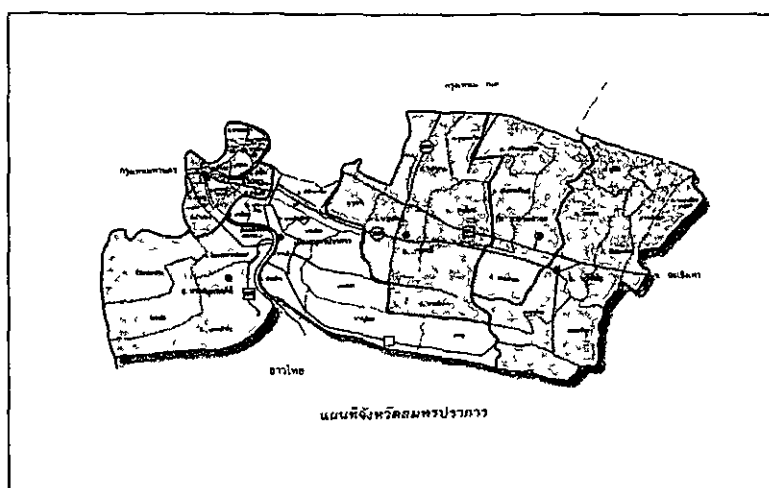
ในการศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผู้ศึกษาได้จัดลำดับการนำเสนอเนื้อหาสาระดังนี้

- 1 จังหวัดสมุทรปราการ
 - 1 1 สภาพภูมิศาสตร์
 - 1 2 ทรัพยากรธรรมชาติ
 - 1 3 สภาพสังคม
- 2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2 1 ความหมาย
 - 2 2 ความสำคัญ
 - 2 3 ขอบข่าย
 - 2 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี ประเพณีรับบัว
 - 2 5 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ
- 3 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน
 - 3 1 แนวคิดในการการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน
 - 3 2 การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน
 - 3 3 บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

1 จังหวัดสมุทรปราการ

1 1 สภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยาจึงเรียกว่า “ปากน้ำ” มีพื้นที่ประมาณ 1,004 092 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 627,557 50 ไร่ ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 25 กิโลเมตร อยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกรุงเทพมหานคร โดยมีอาณาเขต ทิศเหนือติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ทิศใต้ติดต่อกับอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร (สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ 2546 : 5) โดยมีสภาพภูมิศาสตร์พอสังเขปดังนี้



ภาพประกอบ 1 แผนที่จังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2542) วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสมุทรปราการ หน้า 1

1.1.1 ลักษณะภูมิประเทศ

สมุทรปราการเป็นจังหวัดตั้งอยู่ที่ราบลุ่มตอนใต้สุดของดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา เราจะได้เห็นได้ชัดตามหลักธรณีวิทยาว่า ลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแนวชายฝั่งทะเลด้านตอนเหนือสุดของอ่าวไทย มีลักษณะเป็นที่ราบปากอ่าว ไม่มีภูเขา เป็นพื้นที่รับน้ำเหนือไหลลงสู่อ่าวไทย มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านจังหวัดสมุทรปราการ โดยแบ่งจังหวัดสมุทรปราการออกเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งทิศตะวันตก และฝั่งทิศตะวันออก ลักษณะดังกล่าวจึงทำให้เกิดแม่น้ำลำคลองขึ้นมากมาย ลำคลองสายหลักที่สำคัญ คือ คลองสำโรง คลองสรรพสามิต มีความสำคัญยิ่งในการใช้ประโยชน์ทางคมนาคม และการขนส่งทางน้ำ รวมทั้งการประมง และการเกษตร จังหวัดสมุทรปราการมีป่าชายเลน พื้นดินจึงมีความอุดมด้วยแร่ธาตุจากดินตะกอนปากแม่น้ำ เหมาะแก่การทำการปลูกข้าว แต่หลังจากการใช้ประโยชน์พื้นที่ดินในภาคอุตสาหกรรมขุดบ่อบาดาล และสูบน้ำไปใช้มาก ทำให้แผ่นดินทรุด น้ำทะเลหนุนทะลักเข้ามามาก จึงทำให้ผลผลิตข้าวลดลง ชาวบ้านจึงเปลี่ยนอาชีพไปทำสวนผลไม้ และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสมุทรปราการ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ (สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ 2546 : 5)

1 1 1 1 บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา ทำสวน และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตาม สภาพสภาวะเศรษฐกิจ ด้านอุตสาหกรรม และชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นใหม่เกือบทั้งหมด

1 1 1 2 บริเวณตอนใต้ติดชายทะเล เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของน้ำทะเล ท่วมถึง ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ลักษณะทางเคมีของดินจะเค็มจัด ในฤดูแล้งลักษณะทาง กายภาพของดินเป็นเลนเหมาะแก่การทำปาล์ม ป่าชายเลน และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

1 1 1 3 บริเวณที่ราบดอนเหนือ และตะวันออก บริเวณนี้เป็นที่ราบกว้างใหญ่ ซึ่งมีความสำคัญต่อจังหวัดสมุทรปราการมาก เนื่องจากมีประตุน้ำ สำหรับระบายน้ำและเก็บ กักน้ำ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการชลประทานเหมาะแก่การทำนา การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

1 1 2 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของจังหวัดสมุทรปราการเป็นอากาศแบบชายทะเล อากาศ เย็นไม่ร้อนจัด แต่มีความชื้นในอากาศสูง เนื่องจากอยู่ภายใต้อิทธิพลจากระบบความกดอากาศต่ำ ทางทะเลจีนใต้ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีฝนตกชุกไหลลงสู่ทะเล ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ยตลอดปีเท่ากับ 1,175.72 มิลลิเมตร เฉลี่ยฝนตกต่อปี 37 วัน ฤดูหนาวอากาศไม่หนาว จนเกินไป (บุญธรรม เปลื้องปลัด 2544 31 – 32)

1 1 3 แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ

เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และมีลำคลอง หลายสาย จึงกลายเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญทั้งการเดินทาง ติดต่อกับชาย และชนถ่าย สิ้นค้าต่างๆ หรือเพื่อการท่องเที่ยวทางน้ำ ชมสองฝั่งเจ้าพระยาหรือในลำคลอง ซึ่งเส้นทางน้ำ ที่สำคัญมีดังนี้ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ 2542 10 – 12)

1 1 3 1 แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ไหลมาจากอำเภอบางน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ และไหลลงสู่ทะเลที่ตำบลท้ายบ้าน อำเภอมะขาม จังหวัดสมุทรปราการ และ ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอมะขามสมุทรเจดีย์ แม่น้ำสายนี้เปรียบเสมือนเส้นโลหิตใหญ่ของประเทศ ใช้ประโยชน์ในการคมนาคม และการเกษตรกรรม นอกจากสัญจรไปมา และมีเรือเดินสมุทร แล่น ผ่าน เพื่อขนถ่ายสินค้าเข้า-ออกทั้งในและนอกประเทศ

1 1 3 2 คลองสำโรง ขุดตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ เชื่อมระหว่างแม่น้ำ เจ้าพระยาบริเวณวัดสำโรงใต้กับแม่น้ำบางปะกงบริเวณตำบลท่าสะอ้าน ใช้เป็นเส้นทาง คมนาคมจากกรุงเทพมหานครสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการเกษตรกรรม

1 1 3 3 คลองสรรพสามิต ขุดในสมัยรัฐบาลของหลวงประดิษฐมนูธรรม พ.ศ. 2482 โดยกรมสรรพสามิต เชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า ผ่านตำบลนาเกลือ ผ่านคลองพิทยาลงกรณ์ ผ่านเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ไปออกคลองขุนราชพินิจ จังหวัด สมุทรสาคร คลองนี้ใช้ประโยชน์ในการคมนาคม และลำเลียงเกลือส่งขาย เป็นคลองสายหลัก ทางฝั่งตะวันตกของจังหวัดสมุทรปราการ

1 1 3 4 คลองด่าน เป็นคลองที่ขุดเชื่อมระหว่างคลองสำโรง ตรงหน้า

ที่ว่าการอำเภอบางบ่อ ผ่านตำบลบางเปรี้ยว ตำบลคลองด่าน ผ่านประตูน้ำชลหารพิจิตร (ประตูน้ำคลองด่าน) ลงสู่บริเวณอ่าวไทย ใช้ประโยชน์ด้านการคมนาคม การเกษตร และการประมง

1 1 3 5 คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต เป็นคลองชลประทานที่ขุดเชื่อมระหว่างคลองประเวศบุรีรมย์กับคลองสำโรง อำเภอบางบ่อ ผ่านตำบลเปรี้ยว ใช้ประโยชน์ในการคมนาคม และการเกษตรกรรม

1 1 3 6 คลองบางโฉลง เป็นคลองที่ขุดเชื่อมระหว่างคลองสำโรง บริเวณตำบลบางโฉลง กับคลองหนองปรือ และคลองประเวศบุรีรมย์ ใช้ประโยชน์ในการคมนาคม และการเกษตรกรรม

1 1 3 7 คลองบางปลา เป็นคลองที่ขุดเชื่อมระหว่างคลองสำโรง บริเวณตำบลบางปลา กับคลองชลประทานสู่ชายทะเล ใช้ประโยชน์ในการคมนาคม และการเกษตรกรรม และยังทำหน้าที่ระบายน้ำจากคลองสำโรงออกสู่ทะเลที่ตำบลตาเจีย

1 1 3 8 คลองบางปลาร้า เป็นคลองที่ขุดเชื่อมระหว่าง คลองสำโรง บริเวณตำบลบางพลีใหญ่ กับชายทะเลตำบลบางปู ใช้ประโยชน์ในการคมนาคม และการเกษตรกรรม และทำหน้าที่ระบายน้ำจากคลองสำโรงออกสู่ทะเลที่ตำบลบางปู

1 1 3 9 คลองลัดโพธิ์ คลองลัดโพธิ์หรือลัดต้นโพธิ์ ขุดเชื่อมระหว่าง ตำบลทรงคนอง กับตำบลบางยอ ในสมัยก่อนเมื่อยังไม่มีคลองนี้ การเดินทางด้วยเรือ ต้องไปตามลำน้ำเจ้าพระยา อ้อมคู้่งน้ำทำให้เสียเวลาในการเดินทางเป็นวัน ชาวบ้านเรียกว่า “คู้่งข้าวเหนียวบูด” ด้วยแม่ค้าพายเรือขายข้าวเหนียว กว่าจะพ้นโค้งดังกล่าว ข้าวเหนียวจะบูดเสีย

นอกจากนี้จังหวัดสมุทรปราการก็ยังมีคลองที่มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้อีกหลายคลอง เช่น คลองบางกระเทียม คลองเสาธง คลองบัวคลี (เดิมชื่อ บางชี) คลองบางเรือน คลองควาย คลองบางปลา คลองบางกะอี คลองทับนาง คลองบางกระบือ คลองขุนสมุทรไทย คลองพระราม คลองทะเล คลองคู คลองสาขลา และคลองลัด เป็นต้น คลองจึงเป็นเสมือนสายโลหิตที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวสมุทรปราการมาช้านาน ใช้ประโยชน์ทั้งทางด้านคมนาคม ด้านเกษตรกรรม และการพาณิชย์กรรม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 2546 2 - 3)

1 2 ทรัพยากรของจังหวัดสมุทรปราการ

ทรัพยากรในอดีตของสมุทรปราการ เคยมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ตลอดแนวถนนสุขุมวิท จากตัวเมืองเลียบชายทะเลปากอ่าวไปจนถึงตำบลคลองด่านและตำบลนาเกลือ แต่เมื่อตัดถนนสุขุมวิท เป็นเสมือนเขื่อนกั้นน้ำทำให้พื้นที่ด้านเหนือถนนสุขุมวิท น้ำเป็นน้ำจืดสามารถทำนา เลี้ยงปลาได้ ส่วนด้านใต้ของถนนสุขุมวิท เดิมเป็นป่าชายเลนปัจจุบันบ้านเมืองเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ผู้คนย้ายเข้ามาอยู่มากขึ้น โรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม สภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดสมุทรปราการ มีพื้นที่ป่าชายเลนอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งอยู่บริเวณปากอ่าวไทยตอนในและปากน้ำเจ้าพระยา ดังนั้นจากสภาพธรรมชาติเอื้ออำนวยทำให้มีสภาพดินมีลักษณะ “ล็กจืดล็กเค็ม” คือลักษณะไม่จืด และ

ไม่เค็มจนเกินไป เหมาะสมอย่างยิ่งต่อการวางไข่ของปลาและสัตว์น้ำ อีกทั้งเป็นที่รองรับตะกอนดินอันอุดมสมบูรณ์ที่ไหลมากับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา และลำคลองสาขาของแม่น้ำจึงเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติทั้งของคน และสัตว์ได้เป็นอย่างดี (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ 2542 : 47)

1 2 1 พืชพรรณไม้ พรรณไม้ที่มีมากประจำถิ่นในสมุทรปราการแต่ดั้งเดิมสามารถแบ่งกลุ่มได้ดังนี้ (สำนักงานป่าไม้จังหวัดสมุทรปราการ 2544 : 10 - 18)

1 2 1 1 พืชป่าชายเลน ขึ้นอยู่ทั่วไปในพื้นที่มีน้ำทะเลขึ้นสูงสุด และลงต่ำสุด อยู่ในแนวขนานกับอ่าวไทยประมาณ 1 กิโลเมตร หรือตามแนวถนนสุขุมวิท จรดอ่าวไทย พืชในกลุ่มนี้ ได้แก่ ต้นโกงกาง ต้นพังกาหัวสุม ต้นโปรง ต้นตะบูน ต้นตะบัน ต้นแสม ต้นลำพู ต้นลำแพน และต้นโพทะเล เป็นต้น พืชป่าชายเลนมีประโยชน์ในด้านการเป็นแหล่งที่เกิด และสะสมอาหารตามธรรมชาติของสัตว์น้ำ ในบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนของสมุทรปราการจึงเป็นแหล่ง กุ้ง หอย ปู ปลา หรือเรียกว่าเป็นดินแดนปฐมภูมิแห่งชีวิตสัตว์ทะเล

1 2 1 2 พืชตระกูลปาล์ม เช่น ต้นมะพร้าว ต้นหมาก ต้นจาก ต้นปรง ต้นเต้าร้าง โดยเฉพาะต้นมะพร้าวเคยปลูกมากติดอันดับต้น ๆ ของประเทศ แต่ปัจจุบันเหลือน้อย ดังภาพประกอบ 2



ต้นจาก



ต้นโกงกาง

ภาพประกอบ 2 ภาพป่าชายเลน จังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา ถ่ายเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2548

1 2 2 สัตว์นานาชนิด เนื่องจากสมุทรปราการมีพื้นที่เป็นป่าชายเลน และติดกับทะเล สัตว์พื้นบ้านที่มีมากจะอยู่ในแถบริมน้ำทะเลและในท้องทะเลอ่าวไทย คือ (สำนักงานป่าไม้จังหวัดสมุทรปราการ 2544 : 21 - 24)

1 2 2 1 สัตว์น้ำเค็ม ได้แก่ กุ้งมังกร กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย หอยแมลงภู่ หอยแครง ปลากะพงขาว ปลากะบอก แมงดาทะเล สุนัขน้ำจืด ได้แก่ ปลาสลิด ปลากะตัง ปลาหลด ปลาไหล ปลาชีว ปลาสวาย ปลาสวายนกเขา ปลาแขยง ปลามังกร กุ้งฝอย ปลากray ปลาสลาด ปลาช่อน ปลาหมอ และปลาดุก เป็นต้น

1 2 2 2 สัตว์ปีก ส่วนใหญ่เป็นนกชนิดต่าง ๆ เช่น นกกระเจอก นกปรอด นกนางแอ่น นกเขา นกกระยาง นกกระสา นกตีนเทียน นกแขวก นกอีหลัมและนกน้ำ อีกมากมาย ฤดูหนาวมีนกนางนวล จำนวนมากบินมาหาอาหารที่แม่น้ำเจ้าพระยา หลังศาลากลางจังหวัด และบางปู สัตว์ปีกที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นอย่างยิ่ง คือ เป็ด ซึ่งสมุทรปราการมีเปิดพันธุ์พื้นเมืองที่ให้ไข่ดก คือ เป็ดปากน้ำ ขนสีลายกานอ้อย

1 2 2 3 สัตว์ป่าชายเลน ได้แก่ ปูก้ามดาบ ปลาดิน ตัวเงินตัวทอง (ตัวตะกวด) มีมากในท้องถิ่นเขตอำเภอบางบ่อด้านชายทะเล เดิมชื่อบางเหี้ย ปัจจุบันเป็นตำบลคลองด่าน และกระแชะ ซึ่งมีมากบริเวณตำบลศีรษะกระแชะ แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว ดังภาพประกอบ 3



ปูก้ามดาบ



ปลาดิน

ภาพประกอบ 3 สัตว์ป่าชายเลน

ที่มา ถ่ายเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2548

1 2 3 แร่ธาตุและรัตนชาติ สมุทรปราการเป็นจังหวัดชายทะเล แร่ธาตุที่มีจึงมี แต่เพียงเกลือสมุทร ซึ่งปัจจุบันเกือบไม่มีผู้ทำนาเกลือ เนื่องจากพื้นที่ถูกใช้ในการสร้างโรงงาน อุตสาหกรรม สร้างที่อยู่อาศัยและเลี้ยงกุ้ง แต่เดิมนั้นพื้นที่ทำนาเกลืออยู่บริเวณตำบลนาเกลือ ตำบลแหลมฟ้าผ่า และตำบลคลองด่าน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ 2542 : 47 – 50) ดังภาพประกอบ 4



ภาพประกอบ 4 การทำนาเกลือ

ที่มา ถ่ายเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2548

1 2 4 ประชากร จังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนประชากรเป็นอันดับ 2 ของภาค กลาง รองจากกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวจาก กรุงเทพมหานคร ทั้งในด้านการผลิต เช่น ด้านอุตสาหกรรม ทำให้มีประชากรย้ายถิ่นจากที่อื่น มาอยู่ในจังหวัดเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีประชากรที่เคลื่อนย้ายเข้ามาโดยแอ่งย้อยอย่างถูกต้อง และไม่ย้ายทะเบียนเข้ามา ทำให้ประชากรที่มีอยู่จริงสูงกว่าจำนวนที่สำรวจ ประชากรรวมทั้งสิ้น 1,024,672 คน ชาย 497,851 คน หญิง 526,821 คน (ข้อมูลปี พ.ศ. 2546) ประชากรส่วนใหญ่ เป็นคนไทย จีน มอญ ลาว และไต้หวัน ตามลำดับซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาเป็นอาชีพทำการประมง และรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม (สำนักงานจังหวัด สมุทรปราการ 2546 : 8)



คุณนอม ศรีทองสุข, คุณชื่น ศรีทองสุข ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2445

ภาพประกอบ 5 ชาวสมุทรปราการ

ที่มา ได้มาจากพลตรีถวิล อยู่เย็น



คุณย่าก้อน จันทรมโกษ คุณย่าปลั่ง จันทรมโกษ
 คุณย่าหลง สัตยานนท์ และคุณย่าบาง ปานประสิทธิ์

ภาพประกอบ 6 ชาวสมุทรปราการ

ที่มา ได้มาจากนางเงิน สัตยานนท์



นายวัน สัตยานนท์ ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2481

ภาพประกอบ 7 ชาวสมุทรปราการ

ที่มา ได้มาจากนางเงิน สัตยานนท์

1 3 สภาพสังคมของจังหวัดสมุทรปราการ

สมุทรปราการเป็นจังหวัดที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ดังนั้นจึงได้รับอิทธิพลทางสังคมและเศรษฐกิจ จากกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในด้านต่างๆ เพื่อให้เจริญรุดหน้าเท่าเทียมกับกรุงเทพมหานคร จังหวัดจึงส่งเสริมพัฒนาด้านอุตสาหกรรมให้เพิ่มขึ้น รวมทั้งขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ระดับล่างให้มากยิ่งขึ้น

1 3 1 การปกครอง จังหวัดสมุทรปราการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระประแดง อำเภอบางพลี อำเภอพระสมุทรเจดีย์ อำเภอบางบ่อ และกิ่งอำเภอบางเสาธง โดยแบ่งเป็นตำบลทั้งสิ้น 50 ตำบล 462 หมู่บ้าน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 31 องค์การบริหารส่วนตำบล 1 เทศบาลนคร 2 เทศบาลเมือง 13 เทศบาลตำบล (สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ 2546 6 – 7)

1 3 2 การศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ มีสถานศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และ การศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยในปีการศึกษา 2546 มีจำนวนสถานศึกษาทั้งสิ้น 339 แห่ง จำนวนครู/อาจารย์ 8,766 คน และมีนักเรียนทุกระดับชั้นเรียน 205,946 คน โดยแยกการศึกษาออกเป็น 2 แบบ คือ การศึกษาในระบบ มีสถานศึกษา 282 แห่ง ครู/อาจารย์ 8,586 คน นักเรียน นิสิตนักศึกษา 191,376 คน และการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีสถานศึกษา 57 แห่ง ครู/อาจารย์ จำนวน 180 คน โดยมีนักเรียนและนักศึกษา จำนวน 14,570 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการเขต 1 2546)

1 3 3 การสาธารณสุข จังหวัดสมุทรปราการมีโรงพยาบาลและสถานบริการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข คือ โรงพยาบาลเมืองสมุทรปราการ จำนวน 325 เตียง โรงพยาบาลบางบ่อจำนวน 90 เตียง โรงพยาบาลบางพลีจำนวน 60 เตียง โรงพยาบาลพระประแดงจำนวน 30 เตียงโรงพยาบาลพระสมุทรเจดีย์จำนวน 30 เตียง และมีสถานอนามัยจำนวน 61 แห่ง และนอกจากนี้ ยังมีสถานบริการของรัฐ สังกัดกระทรวง หรือหน่วยงานอื่นๆ คือ ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลเมืองสมุทรปราการจำนวน 2 แห่ง ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลเมืองพระประแดง สถานีกาชาดที่ 5 สวามนิวาส โรงพยาบาลโรงเรียนนายเรือ สถานพักฟื้นกรมพลธิการทหารบก สถานพยาบาลโครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษาคลองด่าน และโรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ โรงพยาบาลพระประแดง และโรงพยาบาลเอกชนจำนวน 23 แห่ง (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรปราการ 2546 5)

1 3 4 ศาสนา ข้อมูลปี พ ศ 2546 จังหวัดสมุทรปราการ มีผู้นับถือศาสนา ดังนี้ คือ ศาสนาพุทธ จำนวน 949,894 คิดเป็นร้อยละ 94 77 ศาสนาอิสลาม จำนวน 33,581 คน คิดเป็นร้อยละ 3 35 ศาสนาคริสต์จำนวน 16,709 คน คิดเป็นร้อยละ 1 67 และอื่นๆ จำนวน 2,133 คน คิดเป็นร้อยละ 0 21 ทั้งนี้มีศาสนสถานเพื่อประกอบพิธีกรรมของแต่ละศาสนา คือ วัดจำนวน 122 แห่ง มัสยิดจำนวน 11 แห่ง โบสถ์จำนวน 5 แห่ง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ 2546)

ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ

ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ เป็นรูปพระสมุทรเจดีย์ และพระวิหาร ซึ่งเป็นปูชนียสถานทางพระพุทธศาสนาของชาวสมุทรปราการ ภายในพระวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทร และพระพุทธรูประติมาชัยวัฒน์ ในสมัยก่อนองค์พระสมุทรเจดีย์เป็นเกาะเรือสามารถผ่านได้โดยรอบ

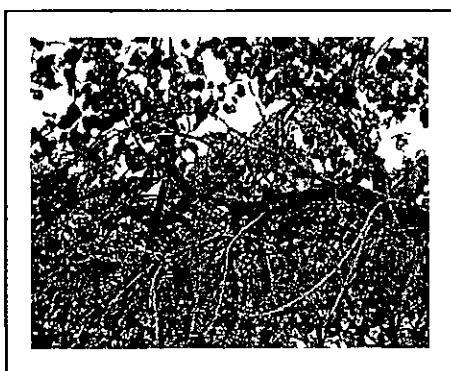


ภาพประกอบ 8 ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา ข้อมูลสารสนเทศจังหวัดสมุทรปราการ (2547) ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ หน้า 1

ต้นไม้ประจำจังหวัดสมุทรปราการ

ต้นไม้ประจำจังหวัด ได้แก่ ต้นโพธิ์ทะเล และดอกไม้ประจำจังหวัด ได้แก่ ดอกดาวเรือง



ต้นโพธิ์ทะเล



ดอกดาวเรือง

ภาพประกอบ 9 ต้นไม้และดอกไม้ประจำจังหวัด

ที่มา ถ่ายเมื่อ วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2548

คำขวัญประจำจังหวัดสมุทรปราการ

“ป้อมยุทธนาวี พระเจดีย์กลางน้ำ ฟาร์มจระเข้ใหญ่ งามวิไลเมืองโบราณ สงกรานต์พระประแดง ปลาสลิดแห้งรสดี ประเพณีรับบัว ครบถ้วนทั่วอุตสาหกรรม”

คำขวัญประจำจังหวัดสมุทรปราการมีความหมาย ดังนี้

ป้อมยุทธนาวี ในสมัยก่อนจำเป็นต้องสร้างป้อม เพื่อป้องกันข้าศึกจากทางทะเล ป้อมยุทธนาวี เริ่มสร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 มีทั้งหมด 24 ป้อม ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอเมือง อำเภอพระประแดง และอำเภอพระสมุทรเจดีย์

พระเจดีย์กลางน้ำ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 2 เป็นเครื่องหมายให้เรือเดินทะเลมองเห็นเขตประเทศไทย เพราะองค์พระสมุทรเจดีย์ห่มด้วยผ้าสีแดง สามารถมองเห็นได้แต่ไกล ตั้งอยู่เกาะกลางน้ำ แต่ปัจจุบันแม่น้ำตื้นเขิน เนื่องจากกระแสน้ำเปลี่ยนทิศทาง ทำให้ไม่อยู่กลางน้ำ

ฟาร์มจระเข้ใหญ่ จังหวัดสมุทรปราการมีฟาร์มเลี้ยงจระเข้ใหญ่ที่สุดในโลก ตั้งอยู่ที่ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมือง เป็นฟาร์มของเอกชน ที่มีการเพาะเลี้ยงจระเข้ เนื้อไว้รับประทาน หนังทำกระเป๋าและเข็มขัด มีนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มาเที่ยวเป็นจำนวนมาก

งามวิไลเมืองโบราณ จังหวัดสมุทรปราการ มีแหล่งรวบรวมสถาปัตยกรรมทุกภาคของประเทศไทย ซึ่งมีขนาดเท่าของจริงและขนาดจำลอง สวยงามมาก นอกจากนี้ยังได้จำลองวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนทุกภาค มีนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มาเที่ยวเป็นจำนวนมาก

สงกรานต์พระประแดง เป็นประเพณีของชาวไทยเชื้อสายมอญที่มีชื่อแห่งหนึ่งของประเทศไทย งานประเพณีสงกรานต์ มีกิจกรรมการแห่หงส์ชงตะขาบ แห่คนแห่ปลา เล่นสบ้า เล่นน้ำสงกรานต์

ปลาสลิดแห้งรสดี ปลาสลิด เป็นปลาพื้นบ้าน รับประทานได้ทั้งเป็นปลาสด และทำเป็นปลาเค็ม เมื่อเวลานำมาทำเป็นปลาเค็ม รสชาติอร่อยหอม เป็นที่รู้จักทั่วประเทศ ปลาสลิดอร่อยต้องที่จังหวัดสมุทรปราการ

ประเพณีรับบัว เป็นประเพณีเก่าแก่ประเพณีหนึ่งของอำเภอบางพลี โดยกำหนดจัดงานตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุก ๆ ปี กิจกรรมมีการนมัสการหลวงพ่อดุสิตที่วัดบางพลีใหญ่ใน และแห่หลวงพ่อดุสิตทางน้ำ ประชาชนนมัสการด้วยดอกบัว และจัดกิจกรรมแสดงวิถีชีวิตชาวบางพลี ในอดีต

ครบถ้วนทั่วอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรปราการ เป็นแหล่งอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่มากมาย ผลิตสินค้าทุกประเภท ดังภาพประกอบ 10

คำขวัญประจำจังหวัดสมุทรปราการ



ป้อมยุทธนาวี



พระเจดีย์กลางน้ำ



ฟาร์มจระเข้ใหญ่



จามจุรีไอ้แม่โง่โบราณ



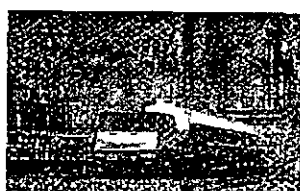
ฉางกระดังพระประแดง



ปลาเจ็ดหางวัด



ประเพณีใบปอ



ครบถือน้ำจืดสมุทรปราการ

ภาพประกอบ 10 ภาพคำขวัญจังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ (2546) คำขวัญจังหวัดสมุทรปราการ หน้า 5

2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ดังนี้

ยิ่งยง เทาประเสริฐ ได้ใช้คำว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยให้ความหมายว่า เป็นองค์ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่สั่งสม และสืบทอดกันมาอันเป็นความสามารถ และศักยภาพในเชิงแก้ปัญหา การปรับตัว เรียนรู้ และสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อดำรงอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ หรือเป็นวิถีของชาวบ้าน (ยิ่งยง เทาประเสริฐ 2527 20)

ชลทิศย์ เอี่ยมสำอางค์ และ วิศนี ศิลาตระกูล กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ประสบการณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งได้รับการศึกษาอบรม สัมผัส และถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ หรือเป็นความรู้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ซึ่งได้เรียนรู้จากการทำงาน จากธรรมชาติแวดล้อม สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าเสริมสร้างความสามารถทำให้คนมีชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้างการผลิต (ชลทิศย์ เอี่ยมสำอางค์ และ วิศนี ศิลาตระกูล 2531 17)

ชาลี ถาวรานุรักษ์ ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง กระบวนการคิด และวิธีการจัดการกับชีวิตเพื่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านในสังคมหมู่บ้าน เพื่อเป็นฐานก้าวไปสู่แนวทางการพัฒนา (ชาลี ถาวรานุรักษ์ 2534 23)

ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมนั้นมาจากประสบการณ์ของชีวิตของคนหลายๆ รุ่นในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม โดยมีลักษณะสำคัญคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์ มีการบูรณาการสูงมีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าคุณธรรม (ประเวศ วะสี 2536 82)

ศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ศักยภาพของความเป็นมนุษย์ในการปรับตัวเองเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทาง วัฒนธรรมที่จะทำให้คนดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น (ศรีศักร วัลลิโภดม 2534 6)

รัตน์ บัวสนธิ์ ได้อธิบายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการที่บุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการนี้ดังกล่าวนั้นจะมีรากฐานมาจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีต ประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอน และปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละยุคสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมาย เพื่อความสงบสุขของในสวนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล ซึ่งกระบวนการที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ (รัตน์ บัวสนธิ์ 2533 10)

- 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
- 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

สามารถ จันทร์สุรย์ ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองและนำมาใช้แก้ปัญหา เป็นสติปัญญาเป็นความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้างและลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย (สามารถ จันทร์สุรย์ 2534 146)

ฉลาดชา รมิตานนท์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สติ และปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งได้ทำหน้าที่ซึ่งน่าการจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนถาวรกับธรรมชาติของตัวนั้นทำได้อย่างไร (ฉลาดชา รมิตานนท์ 2536 385)

นิพนธ์ กินาวงศ์ ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า พื้นความรู้ ความสามารถของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ ที่อยู่ในท้องถิ่นตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่นซึ่งมีส่วนเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในชุมชน (นิพนธ์ กินาวงศ์ 2537 45)

วีระพงษ์ แสงชูโต กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่ได้สั่งสมมาเป็นเวลานาน และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในท้องถิ่นนั้น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกันของสังคมในท้องถิ่น โดยหมายถึง ประสบการณ์ของชาวบ้านที่นำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ความรู้ ความคิด ในการสร้างสรรค์แบบแผนของการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา การประกอบอาชีพที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง และการประกอบอาชีพที่เกิดการผสมผสาน ความรู้เดิมกับแนวคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ (วีระพงษ์ แสงชูโต 2544 28)

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ปรับแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย

2.2 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิชัย ตันศิริ กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า คนเราได้จัดระบบ การเรียนรู้ของสมาชิกในสังคม โดยวิธีการต่าง ๆ กัน ทำให้สังคมในยุคต่าง ๆ ได้สร้าง ขนบธรรมเนียมประเพณี แนวประพฤติปฏิบัติ และทักษะของการหาเลี้ยงชีพ ตลอดจนความ เชื่อถือทางศาสนาเพื่อสั่งสอนเยาวชน เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ดังนั้นกระบวนการ เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในสังคมสมัยก่อน จึงแทรกซึมอยู่กับวิถีชีวิตประจำวัน และ สอดแทรกอย่างจงใจในพิธีการต่าง ๆ เช่น พิธีการโกนจุก พิธีการสมรส พิธีการบรรพชา พิธีการ สงกรานต์ พิธีกรรมทางศาสนา อีกมากมายจนกระทั่งพิธีงานศพ จึงทำให้เป็นแนวประพฤติ ปฏิบัติที่ผู้ใหญ่จะใจจะสั่งสอนผู้น้อยสอดแทรกอยู่อย่างแยบคาย จนเป็นพลังจิตใจที่หลอมรวม ผู้คนในสังคมให้มีความสามัคคียิ่งขึ้นและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข (วิชัย ตันศิริ 2539 5)

กล้า สมตระกูล กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า ในอดีต และปัจจุบันการถ่ายทอดความรู้ ในระบบโรงเรียน ยังจัดการเรียนการสอนโดยครูหรือนักวิชาการที่ศึกษาภาคทฤษฎีมาก แต่ บ่อยครั้งพบว่าครูหรือนักวิชาการมีประสบการณ์ในภาคปฏิบัติไม่มากนัก ประสบความล้มเหลว ในการสอน แต่ในขณะที่ผู้ที่มีประสบการณ์ลึกเฉพาะเรื่อง สามารถถ่ายทอดและนำความรู้ไป ปฏิบัติได้ผลดี เช่น ผู้เลี้ยงหมู เลี้ยงปลาจุก ปลุกผัก ทอผ้า จักสาน ฯลฯ บุคคลที่มีลักษณะ ดังกล่าวเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” การใช้วิทยากรชาวบ้านเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวบ้าน เป็นความเหมาะสมมากที่สุดประการหนึ่ง เนื่องจากเป็นผู้ที่มีผลงานที่สำเร็จออกมาเป็นรูปธรรม

จนเป็นที่ยอมรับและยกย่อง และเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาภาษาพูด วัฒนธรรม ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชาวบ้านด้วยกันเป็นอย่างดี ทำให้มีช่องว่างของการสื่อสารน้อย นอกจากนี้ยังเป็นการพึ่งตนเองของชาวบ้านที่ไม่จำเป็นต้องรอคอยความช่วยเหลือจาก บุคคลภายนอกเสมอไป (กล้า สมตระกูล 2536 : 67)

รุ่ง แก้วแดง กล่าวว่า ในยุคไร้พรมแดนที่ข่าวสารข้อมูลแพร่หลายไปทั่วโลก อย่างรวดเร็ว สิ่งทั้งหลายประเทศวันกลัวมากก็คือการปิดกั้นกระแสวัฒนธรรมตะวันตกนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก นอกจากจะต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้กับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองโดยใช้สิ่งที่มีอยู่ซึ่งเรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น การที่เรารับภูมิปัญญาสากลเข้ามาโดยปราศจากการเลือกสรร และละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย ได้ก่อให้เกิดมหันตภัยร้ายแรงที่คุกคามต่อคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมนานัปการมีการทำลายวัฒนธรรม และธรรมชาติไปเป็นจำนวนมาก จนเป็นปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ และทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับ สังคมไทย จำเป็นจะต้องมีการรวบรวม วิจัยพัฒนา เผยแพร่ และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ดังเช่น บรรพบุรุษของเราได้สืบทอดมาหลายชั่วคนเพื่อมิให้หายไปจากวิถีชีวิตของคนไทย กระบวนการที่จะทำให้ภูมิปัญญาไทยฟื้นกลับมาอีกครั้งก็คือ กระบวนการทางการศึกษา (รุ่ง แก้วแดง 2540 : 12)

เอกวิทย์ ณ ถลาง กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า เกิดจากการที่กลุ่มคนได้สั่งสมความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความสามารถไว้เพื่อการปรับตัว และการดำรงชีพในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และ วัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาการสืบสานกันมา เป็นการสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ และมีพัฒนาการสืบไป เพื่อสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาในบริบทของท้องถิ่นหรือสังคมของตน (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2542 : 11 – 12)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 9 - 26) ได้ให้ความเห็นวาทคนไทยได้สร้างชาติสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของบ้านเมือง มีการดำรงวิถีชีวิตด้วยความสุข รมเย็น อยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ เพราะได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนมาตลอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้คือ ช่วยสร้างชาติให้เป็น ปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีเกียรติภูมิให้แก่คนไทย สามารถปรับปรุง ประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม สร้างความสมดุล ระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และสามารถเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิต ของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการ สืบทอดวัฒนธรรมของชุมชน และช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี ฉะนั้น ถือได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาไทยที่มีความสำคัญสำหรับสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเป็นรากฐานการศึกษาค้นคว้าความรู้ และทักษะการปฏิบัติที่เกิดจากการสั่งสมของ

ประสบการณ์ของผู้คนในอดีต จึงจำเป็นจะต้องมีการพัฒนานำไปใช้ และถ่ายทอดสืบทอดไปจะทำให้เราอยู่ในสังคมโลกอย่างมีศักดิ์ศรี และมีความเป็นไทยทัดเทียมอารยประเทศ

2.3 ขอบข่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความสามารถหรือสติปัญญาที่ได้สั่งสมมา อันเกิดจากการคิดเองทำเอง และแก้ปัญหาเองของชาวบ้าน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น สามารถพิจารณาถึงลักษณะความเป็นองค์รวมต่าง ๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และขอบข่ายกว้างขวางที่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นทั้งหมด โดยสามารถจำแนกเป็นประเภทได้ 9 ประเภท ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2544 : 6)

2.3.1 ภูมิปัญญาทางด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม สามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ อย่างเช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2.3.2 ภูมิปัญญาทางด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ได้แก่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิต เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมชาติ อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดขั้นตอนการผลิต และการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรมกลุ่มโรงสี เป็นต้น

2.3.3 ภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทย ได้แก่ความสามารถในการจัดการป้องกัน และรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองให้ดูแลสุขภาพด้านสุขภาพ และอนามัยได้ เช่น ยาสมุนไพรอันหลากหลาย การนวดแผนโบราณ ตลอดจนการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

2.3.4 ภูมิปัญญาทางการจัดทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน เช่น การปลูกป่า การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำ และป่าชุมชน เป็นต้น

2.3.5 ภูมิปัญญาด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการประสาน บริหารกองทุน และสวัสดิการชุมชน ที่เป็นเงินตรา และโภคทรัพย์ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนหมู่บ้านในชุมชนเป็นรูปแบบสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการตั้งกองทุนสวัสดิการ รักษาพยาบาลของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการบริการชุมชน

236 ภูมิปัญญาทางด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ เป็นต้น

237 ภูมิปัญญาทางด้านภาษา และวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์ และสร้างสรรค์ผลงานทางด้านภาษา คือ ภาษาถิ่น ภาษาไทยในภูมิภาคต่างๆ รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่น และการจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณตลอดจน การฟื้นฟูการเรียนรู้ การสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ

238 ภูมิปัญญาทางด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ได้แก่ ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ และประเพณี ที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรมหรือคำสอน เป็นต้น

239 ภูมิปัญญาทางด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกาย ในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้า และบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

นอกจากนี้ อังกุล สมคะเนย์ ได้จำแนกขอบข่ายกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้ (อังกุล สมคะเนย์ 2535 : 45)

กลุ่มที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความเชื่อ ความคิด และหลักการพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการสังสมถ่ายทอดกันมา

กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องของศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ 3 เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพแต่ละท้องถิ่น

กลุ่มที่ 4 เป็นเรื่องของแนวคิด หลักปฏิบัติภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชาวบ้านนำมาประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในชุมชน

วิจิต นันทสุวรรณ ได้มีการจำแนกขอบข่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 3 ลักษณะ คือ (วิจิต นันทสุวรรณ 2528 : 6 – 11)

ภูมิปัญญาจากการใช้ชีวิตในธรรมชาติ เนื้อหาของภูมิปัญญาคือการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในลักษณะของกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติ และข้อห้ามที่ไม่ให้ปฏิบัติ เช่น ความเชื่อต่อธรรมชาติต่างๆ เรื่องของผี เป็นต้น

ภูมิปัญญาจากประสบการณ์การอยู่ร่วมกัน ภูมิปัญญาแบบนี้มีพฤติกรรมตามแบบแผนของสังคม มีกฎเกณฑ์บอกวาทะอย่างนั้นดี อย่างนี้ไม่ดี มีระบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เช่น ความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ และพิธีกรรมต่างๆ

ภูมิปัญญาจากประสบการณ์เฉพาะด้าน เช่น ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพด้านอาหารการกิน ด้านการรักษาโรค และด้านศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีผู้ให้ขอบข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นมาไว้หลายลักษณะ และสามารถเชื่อมโยงกันได้สามารถสรุปได้ว่า ขอบข่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอยู่ 9 ลักษณะ ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี ด้านโภชนาการ ด้านคติความเชื่อ แนวคิด และหลักการปฏิบัติ และด้านภูมิปัญญาการใช้ชีวิตรวมกันในชุมชนอย่างมีความสุข

2 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้จากธรรมชาติ ความต้องการในการดำรงชีวิต การสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้กับชีวิต และสังคม อันเกิดจากทักษะประสบการณ์ การพัฒนาเทคนิควิธีการในการดำรงให้อยู่รอด สำหรับจังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่อยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และอยู่ใต้กรุงเทพมหานครลงมาถึงปากน้ำเจ้าพระยา ฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่เดิมจะแตกต่างไปตามลักษณะพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ ที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป แบ่งออกได้ดังนี้ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ 2542 144 – 284)

2 4 1 ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านเกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่น การทำนา การเลี้ยงปลาสลิด การปลูกผักกระเฉด การปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้ การเลี้ยงหอยแครง การเลี้ยงหอยแมลงภู่ และการเลี้ยงกุ้ง เป็นต้น

2 4 2 ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมเป็นการผสมผสานระหว่างงานฝีมือ กับเทคโนโลยี เช่น การทำผ้าบาติก การเป่าแก้ว

2 4 3 ภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทย ได้แก่ การนวดแผนโบราณ การใช้ยาสมุนไพรรักษาโรค เช่น ตำลึง ไข่ปรุ่งเป็นยาเย็น ดับพิษร้อน ถอนไข้ ทองพันชั่ง ใบไข่ดับพิษ บอระเพ็ด ใบโหระพาเอียงแก้ฟกช้ำปวดแสบปวดร้อน

2 4 4 ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ (คณะกรรมการ ฝ่ายประมวลเอกสาร และจดหมายเหตุ 2542 209 – 215) เช่น ดันพิกุล ใช้ยางจากผลพิกุล ย้อมแหวนสวิง และดาข่ายจับสัตว์น้ำ ดันตะโก ใช้ยางจากผล มาย้อมเส้นด้าย เชือก ดันโพทะเล ใช้เปลือก มามัดลอบ มัดไซ เครื่องมือจับสัตว์น้ำ โดยนำเปลือกแซ่ตาลอกเส้นใย ไปใช้ทำประโยชน์

2 4 5 ภูมิปัญญาด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ในจังหวัดสมุทรปราการ มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ วัดอุประสงค์ของการตั้งกลุ่ม เพื่อฝึกให้ประชาชนรู้จักประหยัดเก็บออมเป็นประจำทุกเดือน และฝึกความซื่อสัตย์ต่อตนเองนอกจากนี้ยังฝึกให้มีความรับผิดชอบต่อนตนเอง และเพื่อนสมาชิก

2 4 6 ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ศิลปะการแทงหยวกกล้วย

การทำเครื่องดนตรีไทยและการต่อเรือ การแสดงละครชาตรี การละเล่นสะบ้าไทย การละเล่น สะบ้ามอญ เป็นต้น

2 4 7 ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม ที่สำคัญมีดังนี้ การทลายปริศนาผะหมี่ เป็นภาษาจีน คำอธิบายของพระเจนจันทรอักษรว่า "ผะ" แปลว่า ดี "หมี่" แปลว่า "อำพราง" ผะหมี่ คือ การแก้ปัญหาคือการตีอำพรางให้ชัดเจน ถือว่าเป็นการประลองปัญญา และฝึกสมอง การเล่น ชนิดนี้เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า "เต็งหมี่" คำว่า "เต็ง" แปลว่า "สว่างหรือโคม" เต็งหมี่ หมายถึง แสงสว่างหรือโคมส่องให้เห็นคำที่อำพรางไว้ ต่อมามีผู้นำเอาฉันทลักษณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในภาษาไทย เช่น โคลง กลอน กาพย์ เป็นต้น มาทำเป็นปัญหาให้ขบคิดกัน

2 4 8 ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อ คติธรรมที่คนในชุมชนได้รับรู้ เรียนรู้ และสืบทอดปฏิบัติกันจนเป็นสิ่งที่ดำรง เช่น ประเพณีแห่ผ้าห่มองค์พระสมุทระเจติย์ ประเพณีตักบาตรพระร้อย ประเพณีสงกรานต์ และ ประเพณีรับบัว

2 4 9 ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ ได้แก่ การทำกุ่มเหี้ยด การทำปลาร้า การทำ ปลาเจ้า การทำปลาสาม การทำปลารมควัน การทำกะปิกุ้งฝอย การทำนาปลา การทำปูเค็ม การทำขนมดอกโสน การทำขนมสายบัว การทำขนมจาก การทำขนมกง การทำขนมกะละแม การทำขนมกระยาสารท เป็นต้น

สรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการแบ่งออกได้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ทางด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษา และ วรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี และด้านโภชนาการ

ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบข่ายที่จะศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ คือ ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ซึ่งเป็นความสามารถในการผสมผสาน องค์ความรู้ ทักษะ และ เทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้แก่ การเลี้ยงปลาสด ส่วนภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ซึ่งเป็นความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงาน ด้านศิลปะสาขาต่างๆ ได้แก่ การแสดงละครชาตรี และภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา และ ประเพณี ซึ่งสามารถประยุกต์ ปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ และ ประเพณีที่มีคุณค่าถ่ายทอดเป็นประเพณี ได้แก่ ประเพณีรับบัว

2 5 ผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ เชี่ยวชาญ และมีความรู้อย่างลึกซึ้ง เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว มีดังนี้

2 5 1 การเลี้ยงปลาสด

2 5 1 1 นายสังวาลย์ หล้าดี เกิดเมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2488 อายุ 60 ปี เป็นบุตรของนายแสง หล้าดี นางทับ หล้าดี สมรสกับนางบุปผา หล้าดี มีบุตร ธิดา 3 คน เป็น บุตรชาย 2 คน และบุตรสาว 1 คน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เดิมมีอาชีพทำนา ต่อมา

ทำนาไม่ได้ผลจึงเปลี่ยนมาเลี้ยงปลาสด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 จนถึงปัจจุบัน รวมเป็นเวลา 37 ปี ได้เรียนรู้วิธีการเลี้ยงปลาสดจากธรรมชาติและประมงอำเภอ จึงทำให้อาชีพการเลี้ยงปลาสดเป็นอาชีพที่มั่นคง ทำรายได้ให้กับครอบครัวจนมีฐานะดีขึ้น ปัจจุบันเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 13 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเกษตรกรตัวอย่าง และเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนสถานศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาสด

2512 นายสมพร ภิรมย์พุ่ม เกิดวันที่ 28 มกราคม 2499 อายุ 49 ปี เป็นบุตรนายพ่อน ภิรมย์พุ่ม สมรสกับนางจกกลณี ภิรมย์พุ่ม มีบุตรสาว 1 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง และปัจจุบันรับราชการครู ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนคลองบางกะสี หมู่ที่ 7 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และครอบครัวมีอาชีพเลี้ยงปลาสดด้วย ประสบการณ์การเลี้ยงปลาสดได้มาจากครอบครัว เริ่มเลี้ยงของตนเองเมื่อปี พ.ศ. 2515 จนถึงปัจจุบัน 33 ปี ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นของบิดามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบัน จึงทำให้ประสบผลสำเร็จมีรายได้ดี ถือเป็นอาชีพควบคู่กับการรับราชการ ได้นำประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาสดสอนนักเรียนในโรงเรียน และเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษาอื่น ๆ

2513 นายสมศักดิ์ สุชี เกิดวันที่ 28 กรกฎาคม 2512 อายุ 36 ปี เป็นบุตรนายประสิทธิ์ สุชี นางณัด สุชี สมรสกับนางจุฑาพร สุชี มีบุตรสาว 3 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ปัจจุบันเป็นครูโรงเรียนสันต์เสริมวิทย์ หมู่ที่ 9 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และมีอาชีพเลี้ยงปลาสดด้วย ได้ประสบการณ์การเลี้ยงปลาสดมาจากครอบครัว ช่วยบิดาเลี้ยงปลาสดมาตั้งแต่เด็ก รวม 25 ปี และปัจจุบันเลี้ยงปลาสดของตนเอง ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นของบิดามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบันเช่นกัน ทำให้ประสบผลสำเร็จมีรายได้เสริมครอบครัวได้อย่างดี

252 การแสดงละครชาตรี

2521 นางประเสริฐ ศรีอ่อน เกิด พ.ศ. 2479 อายุ 71 ปี เป็นบุตรนายชื่น นางบุญชู ทรัพย์ดี สมรสกับ นายบุญเชิด ศรีอ่อน มีบุตร 4 คน บุตรชาย 3 คน บุตรสาว 1 คน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นางประเสริฐ ศรีอ่อน ได้เริ่มแสดงละครชาตรีตั้งแต่อายุ 6 ขวบ เนื่องจากมารดามีอาชีพแสดงละครชาตรี มารดาได้เรียนรู้วิชาละครชาตรีมาจากครูวรรณ ไม่ทราบนามสกุล มีความชำนาญในด้านละครชาตรี ในสมัยรัชกาลที่ 6 นางประเสริฐเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ทางด้านการแสดงและหน้าตาสวย จึงมีผู้ชมติดละครชาตรีมาก ต่อมาปี พ.ศ. 2490 นางประเสริฐ ศรีอ่อนได้สมรสกับนายเชิด ศรีอ่อน ซึ่งมีอาชีพดนตรีไทย จึงได้แยกมาตั้งคณะละครชาตรีของตนเอง ชื่อคณะสุดประเสริฐ ลูกๆทุกคนเจริญรอยตามบิดาและมารดา เล่นละครชาตรีทุกคน ระยะหลังฐานะการเงินดีขึ้นจึงได้ตั้งวงปี่พาทย์ไทย มอญ รับจ้างทั่วไป ทานมอมการณโกลของการอนุรักษ์วัฒนธรรมละครชาตรี โดยสอนหลาน ๆ และเด็ก ๆ ในบริเวณนั้นให้เล่นละครชาตรี เพื่อเป็นรายได้เสริมครอบครัวในช่วงวันหยุด เสาร์-อาทิตย์ และช่วงปิดเทอม ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ เศรษฐกิจล่มสลาย นางประเสริฐ ศรีอ่อน

ไม่ได้ทอดทิ้ง กลับปรับปรุงเสริมงานขึ้น โดยรับจ้างร่ำรวยพรในงานต่าง ๆ และร่ำหน้าศพ ทำให้มีรายได้สูงขึ้น เด็ก ๆ มีกำลังใจในการแสดง ปัจจุบันลูก ๆ ทุกคนมีคณะละครชาตรีและวงปี่พาทย์ทุกคน

2 5 2 2 นายสุบิน พักทองเกิดเมื่อ พ.ศ. 2486 ปัจจุบันอายุ 62 ปี เป็นบุตร นายหวาด พักทอง นางสอน พักทอง สมรสกับนางขวัญเรือน พักทอง มีบุตรธิดารวม 8 คน บุตรชาย 5 คน บุตรสาว 3 คน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปัจจุบันมีวงปี่พาทย์ ชื่อวง นายสุบิน พักทอง รับงานแสดงละครชาตรีและงานปี่พาทย์ ภรรยาเมื่ออาชีพแสดงละครชาตรี จึงมีวงละครชาตรี นายสุบิน พักทองได้เข้าวงการหัดปี่พาทย์ตั้งแต่อายุ 10 ขวบ เล่นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ลูก ๆ เจริญรอยตามเช่นเดียวกับบิดา มารดา ภายหลังจากการแสดงละครชาตรีเปลี่ยนไปคล้าย ๆ แสดงลิเก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตามสมัยนิยม เพื่อให้คณะอยู่ได้

2 5 2 3 นางนิมนวล บุตรเนตร เกิดวันที่ 8 พฤษภาคม 2504 อายุ 43 ปี เป็นบุตรนายบุญธรรม บุตรเนตร นางน้อย บุตรเนตร สมรสกับนายนพพร ศรีเพชร มีบุตรธิดารวม 4 คน บุตรชาย 1 คน บุตรหญิง 3 คน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปัจจุบันมีอาชีพแสดงลิเกและละครชาตรี ชื่อคณะนพพร ศรีเพชร นางนิมนวล บุตรเนตร สูงการตอนอายุ 4-5 ปี โดยเริ่มหัดลิเกก่อนแล้วจึงมาแสดงละครชาตรี เพราะปัจจุบันนี้การแสดงละครชาตรีอย่างเดียวอยู่ไม่ได้ ต้องตามใจลูกค้าจึงมีทั้งคณะลิเกและคณะละครชาตรี อาชีพนี้สามารถเลี้ยงตัวเองได้

2 5 3 ประเพณีรับบัว

2 5 3 1 พระครูวิบูลธรรมานุกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ในสถานะเดิมชื่อ นายจรัส วงษ์ดี เกิดวันที่ 1 สิงหาคม 2495 อายุ 53 ปี เป็นบุตร นายรุน วงษ์ดี นางถนอม วงษ์ดี อุปสมบท เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2515 ณ วัดบางพลีใหญ่ในถึงปัจจุบันรวม 33 ปี ได้ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด พ.ศ. 2539 ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระครูสังฆกิจจานุกุล ฐานานุกรม ในสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ เจ้าคณะหนเหนือ กรรมการมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2540 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ สัตถ์ญาบัตรชั้นตรีเป็นพระครูวิบูลธรรมานุกิจ ท่านได้ช่วยงานหลวงพ่ พระครูวุฒิชัยธรรมสุนทร เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน มาโดยตลอด สำหรับงานประเพณีรับบัว ประวัติของงานเกิดที่วัดบางพลีใหญ่ใน ท่านได้มีส่วนจัดงานประเพณีรับบัวของวัด ทุกปี และได้รวบรวมประวัติประเพณีรับบัว เขียนลงในหนังสือที่ระลึกงาน ทำบุญฉลองอายุครบ 90 ปี พระครูวุฒิชัยธรรมสุนทร เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน เพื่อเป็นการเผยแพร่ให้ทราบความเป็นมาของประเพณีรับบัว

2 5 3 2 นางเงิน สัตยานนท์ เกิดวันที่ 9 มกราคม 2459 ปัจจุบัน อายุ 89 ปี เป็นบุตรนายอ้อย ทรัพย์ประเสริฐ นางสมบุญ ทรัพย์ประเสริฐ สมรสกับนายวสันต์ สัตยานนท์ มีบุตรธิดา รวม 7 คน บุตรชาย 2 คน บุตรหญิง 5 คน การศึกษา ในสมัยนั้นไม่มีชั้นเรียน ศึกษา กับครูที่ศาลาวัดจนสามารถอ่านออก เขียนได้ เดิมมีอาชีพทำนาอยู่ที่ตำบลบางโจลง เมื่อแต่งงาน ย้ายมาอยู่ที่ตำบลบางพลีใหญ่ ท่านเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของอำเภอบางพลี ที่ร่วมสืบสาน ถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามในอดีตให้กับเยาวชนรุ่นหลัง ท่านเป็นผู้มีความจำดีเป็นเลิศ

สามารถถ่ายทอดการละเล่นโบราณที่สูญหายไปแล้วกลับมาให้เยาวชนได้เรียนรู้ เช่น การเล่น สะบ้าไทย การละเล่นเข้าผีต่าง ๆ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ เช่น ประเพณีรับบัว ประเพณีสงกรานต์ ท่านเลาให้ฟังถึงงานในอดีตจนมองเห็นภาพพจน์ สามารถจัดงานฟื้นฟู ประเพณีได้ พ.ศ. 2535 ท่านได้รับคัดเลือกเป็นแม่ดีเด่นแห่งชาติ และปี 2540 ท่านได้รับ คัดเลือกเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมของอำเภอบางพลี

2533 นายนิยม ณ บางกรวย เกิดเมื่อ วันที่ 16 ตุลาคม 2474 อายุ 74 ปี ตำบลบางไผ่ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรีเป็นบุตรนายเรือม นางฟุ้ง ณ บางกรวย ย้ายมา อยู่ที่บางพลี เมื่อพ.ศ. 2480 สมรสกับนางปรีดา ณ บางกรวย มีบุตรธิดา 4 คน บุตรชาย 1 คน บุตรหญิง 3 คน จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เริ่มรับราชการครูโรงเรียนปากคลองสวน (สามัคคีราษฎร์ รัฐฤๅษดี) เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2493 ต่อมาสอบได้วุฒิ พ.ม. และดำรง ตำแหน่งเป็นผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอบางพลีตั้งแต่ พ.ศ. 2509 -พ.ศ. 2535 มีส่วนจัดกิจกรรม ในประเพณีรับบัวของส่วนราชการ ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ อำเภอบางพลี

3 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐาน และพลังขับเคลื่อนที่สำคัญในการพัฒนาคน และ พัฒนาเศรษฐกิจการเมือง สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่ง ศึกษาแนวความคิดการนำภูมิปัญญาเข้าสู่โรงเรียน การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น และ บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ดังมีสาระสำคัญพอสังเขป ดังนี้

3.1 แนวความคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

การศึกษามีบทบาทในการพัฒนาเด็ก เยาวชน และประชาชนให้เป็นผู้มีคุณภาพ ที่จะสามารถพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง ครอบครัว และบ้านเมือง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาเป็นภาระหน้าที่ของชุมชนในการให้ การศึกษาแก่ลูกหลาน และสมาชิกของชุมชนทั้งทางด้านวิชาการ และอาชีพ โดยมีพ่อแม่ คน เฒ่าคนแก่ และช่างฝีมือเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่เด็ก การจัดการศึกษาในลักษณะนี้จึงมี รูปแบบที่หลากหลาย และสอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ความ หลากหลายของรูปแบบการศึกษาที่เคยมีในชุมชนได้สูญหายไปเมื่อรัฐเข้ามาควบคุมการศึกษา และนำเอาระบบการศึกษาของประเทศทางตะวันตกมาใช้แทนระบบการศึกษาที่เคยมีมาแต่เดิม การจัดการศึกษาถูกกำหนดนโยบาย หลักการ และแนวปฏิบัติจากหน่วยงานที่อยู่ส่วนกลางมาก เกินไป ทำให้หลักสูตรที่นำมาสอนห่างไกลชีวิตจริงของชุมชน ผู้เรียนรู้เรื่องไกลตัวมากกว่าที่จะรู้ เรื่องตัวเองทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตและช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ (อังกูล สมคะเนย์ 2535 :1) ต่อมาในปี พ.ศ. 2533 กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษา และ มัธยมศึกษาใหม่ และใช้ในการจัดการศึกษาจนถึงปัจจุบัน โดยหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่นี้ได้เปิด

โอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น กล่าวคือโรงเรียน สามารถจัดรายวิชา เลือกเสรีให้นักเรียนเลือกเรียนอย่างหลากหลาย ตามสภาพ และทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น ๆ และสามารถนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้ยังสามารถปรับหรือพัฒนาเนื้อหา และกิจกรรมในหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ให้นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง และของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยให้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น ซึ่งคาดว่าจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น และเกิดความรัก ภูมิใจ ความรัก และความพันธ์กับท้องถิ่น มีความรู้ ความสามารถในการคิด การจัดการ และแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ทั้งที่เกี่ยวกับตนเอง งานอาชีพ และการพัฒนาสังคม แสวงหาแนวทางปฏิบัติใหม่ๆ ให้ได้ผลงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม บำรุงรักษาทรัพยากร ศิลปวัฒนธรรม และศาสนา ด้วยการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร และการบริหาร หลักสูตรทุกระดับ ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจความสามารถในการจัดการ และการแก้ปัญหาในท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบทั้งที่เกี่ยวกับตัวเอง งานอาชีพ และการพัฒนาสังคมส่งเสริมการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว จึงนำมาสู่การนำไปใช้ และการถ่ายทอดสืบสานภูมิปัญญาต่อไป โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการจัดการศึกษา กำหนดมีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น ในมาตรา 27 ของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) 2545 กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขึ้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานขณะเดียวกันเปิดโอกาสให้โรงเรียน สามารถจัดทำสาระของหลักสูตรเองได้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และปัญหา ในชุมชน หรือที่เรียกว่าหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีพอยู่ในท้องถิ่นตนเองได้ อย่างปกติสุข ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรงต่อผู้เรียน สามารถกระทำได้ หลายทางเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับจากโรงเรียน และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าด้วยกัน (สายสวาท โสขวัญฟ้า 2546 30 – 32)

นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการยังได้ปรับปรุงหลักสูตรอาชีวศึกษาเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เรียนต่อในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพได้กว้างขวางขึ้น และตอบสนองความต้องการของสังคม และเศรษฐกิจ ในระดับท้องถิ่นไปพร้อมกันโดยมีหลักการที่สอดคล้อง กับแนวคิดการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ในสถานศึกษา คือต้องเป็นหลักสูตรช่วงฝีมือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนากำลังคนให้มีความชำนาญเฉพาะด้าน มีคุณธรรม มีบุคลิกภาพ และมีเจตคติที่ดี รวมทั้งเปิดโอกาสให้สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาที่เหมาะสมออกไปประกอบอาชีพ ตามความต้องการที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจ และ สังคมในระดับท้องถิ่น และการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน และท้องถิ่นนั้นๆ

เพื่อให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วสามารถนำความรู้ และทักษะที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่นมากที่สุด (กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2538 ก - จ)

นอกจากนี้การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ควรมีหน่วยงานต่างๆ ร่วมรับรู้ เช่นส่วนราชการ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และชุมชน ต้องให้ความสำคัญ และทุกคนกล่าวสอดคล้องกันว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนากระบวนการที่จะฟื้นฟูภูมิปัญญาให้กลับคืนมาโดยเร็ว และสถานศึกษาควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ให้นักเรียนได้ศึกษา และค้นคว้า เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการ เป็นสังคมอุตสาหกรรมที่รองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว อาจทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างสูญหายไป เยาวชนหลงลืมภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน จากที่กล่าวนมาข้างต้นจึงเป็นแนวคิดในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความตระหนักภาคภูมิใจ รัก และหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

3 2 การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

การจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ศึกษาจากประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับวิถีชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจของท้องถิ่นตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติจะทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

แนวทางในการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีผู้นำเสนอแนวทาง ในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2537 7 – 8)

- 1 สำรวจ ค้นคว้าแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น และคัดเลือกส่วนที่สามารถนำมาใช้เป็นเนื้อหาจัดการเรียนการสอน หรือใช้ตัวบุคคลที่เป็นผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร
- 2 ติดต่อวิทยากรเพื่อขอรับการสนับสนุน
- 3 กำหนดแผนปฏิบัติงาน ปฏิทินการทำงาน ค่าตอบแทนที่จะให้แก่วิทยากรจัดทำข้อตกลงหรือระเบียบการปฏิบัติที่ชัดเจนร่วมกับวิทยากร
- 4 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามข้อตกลง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในรูปแบบการสอนในชั้นเรียน หรือส่งนักเรียนไปฝึกปฏิบัติงานกับผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น
- 5 ติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานและประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 6 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงาน ยกย่องเชิดชูเกียรติ ประกาศเกียรติคุณผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นที่สนับสนุนโรงเรียนจนเกิดผลดี

สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยให้เกิดกระบวนการสืบค้น และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่ง (รัตนะ บัวสนธิ์ 2533 35 – 38) ได้กล่าวถึง การถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนซึ่งแบ่งได้ 2 วิธีการใหญ่ๆ ดังนี้

1 ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมนั้นคือ ครูเป็นตัวแทนของผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2 ผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น หรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทน รวมทั้งให้ทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย ดังนั้น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหลายวิธี ดังนี้

- 2 1 ถ่ายทอดความรู้โดยตรงต่อครูผู้สอน
- 2 2 ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับนักเรียน
- 2 3 ให้คำปรึกษาหารือ แนะนำให้กับครูผู้สอน
- 2 4 ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนร่วมกับครูผู้สอน

สามารถ จันทรสุรีย์ ได้ให้ความคิดเห็นต่อวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้ (สามารถ จันทรสุรีย์ 2534 50 – 51)

1 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เด็ก เนื่องจากเด็กเป็นวัยที่เรียนรู้โลกรอบๆ ตัวเอง กิจกรรมการถ่ายทอดจึงเป็นเรื่องง่ายๆ ไม่ซับซ้อน สนุกสนานและดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การทดลองทำหรือเข้าร่วมปรากฏการณ์

2 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มานานพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นและวิธีการถ่ายทอดในรูปแบบการบันเทิง เช่น สอดแทรกในคำร้อง ของลิเก ลำตัด โนราห์ หนังสือลูกภาคใต้ หนังสือใหญ่ เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2544 เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2544 11)

- 1 ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้
- 2 เน้นการศึกษาวิเคราะห์ทำให้เข้าใจวิธี คิดและความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3 นำกระบวนการหรือแนวคิด แนวปฏิบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน
- 4 เสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบเป็นวิทยาศาสตร์
- 5 ฝึกฝนให้ผู้เรียนคิดหลายด้านหลายมุม คิดอย่างอิสระแล้วสรุปเป็นความรู้ และประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต
- 6 ผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น
- 7 เน้นที่กระบวนการมากกว่าผลผลิต
- 8 ครูผู้สอนหรือผู้ทรงภูมิรู้เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2544 : 15) ได้เสนอแนะว่าโรงเรียนควร มีการจัดแหล่งการเรียนรู้ เพื่อสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหมวดหมู่ เพื่อเป็นข้อมูลภูมิปัญญา ท้องถิ่น เก็บไว้ในโรงเรียน หรือพิพิธภัณฑ์ของโรงเรียน โดยมีขอบข่ายของเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. วิถีครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น
2. ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี
3. ศาสนาและความเชื่อ
4. การประกอบอาชีพ
5. ภาษาและวรรณกรรม
6. การละเล่น นันทนาการและกีฬาพื้นบ้าน
7. การแต่งกาย
8. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
9. ปัญหาของชุมชนเป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอหลักสูตรระดับ ท้องถิ่นควรสนองตอบต่อสภาพและความต้องการของท้องถิ่นว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่นที่ดีที่ โรงเรียนจัดทำและพัฒนาขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ ชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม ตามที่ ปรากฏจริงในท้องถิ่นนั้น ควรมีเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์จำเป็น 5 ประการ คือ

1. เป็นสภาพชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคมจริงของท้องถิ่น
2. เป็นสภาพปัญหา ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนใน ท้องถิ่น
3. ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญเพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของ ท้องถิ่นให้ดีขึ้น
4. ช่วยให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม เกิดความตระหนักมีความรักถิ่น และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นให้ มีสภาพดีขึ้น
5. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการแก่นักเรียนเฉพาะกลุ่ม ที่มีความต้องการ ได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพสูงสุด

จึงอาจกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนของจังหวัด สมุทรปราการ เป็นรูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ช่วยให้เกิดกระบวนการสืบค้นและ รักษาองค์ความรู้ดั้งเดิม โดยมีครูผู้สอนและผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น ทำหน้าที่ในการถ่ายทอด ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านหลักสูตรสถานศึกษาที่โรงเรียนสร้างสรรค์ขึ้นเอง หรือผสมผสาน กับหลักสูตรแกนกลาง โดยให้นักเรียนและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติ ด้วยตนเอง เพื่อให้สามารถรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา และเกิดทักษะความชำนาญในการประกอบ อาชีพหรือการดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

3.3 บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาเข้าสู่โรงเรียน เริ่มตั้งแต่รัฐบาล ตลอดจนกระทรวง ทบวง กรม คณะกรรมการระดับกรม คณะกรรมการระดับจังหวัด อำเภอ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล หน่วยงานเอกชน ชุมชน และ สถานศึกษา ต้องมีบทบาทร่วมมือกัน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 12 – 13) ควรมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทาง ส่งเสริมสนับสนุนโดยกล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

- 1 ส่งเสริมสนับสนุนครูผู้สอนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านวิชาการ และ งบประมาณที่จะใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
- 2 จัดให้มีเครือข่ายและศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ และสามารถเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน
- 3 ส่งเสริมให้โรงเรียนนำชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
- 4 ให้ความอิสระแก่โรงเรียนในเรื่องการเรียนการสอน
- 5 นำผลการดำเนินงานของครูผู้สอนมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาให้รางวัล เขตพื้นที่การศึกษา จะต้องมีส่วนในการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทาง ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา และพัฒนาคุณภาพชีวิตดังนี้ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2541 : 214 – 217)

- 1 สร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปกครองชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องบทบาท ในการรวมจัดการศึกษา
- 2 ดำเนินการจำทำศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น
- 3 ให้บริการและเผยแพร่ข้อมูล
- 4 นิเทศ ติดตามและให้คำแนะนำแก่โรงเรียนเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นเข้าไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

นอกจากนี้ หน่วยงานนิเทศก์ต้องมีบทบาท และนิเทศเสนอแนะ การกำหนด แผนการจัด การเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สถานศึกษาได้สร้างประสบการณ์ให้ นักเรียน เกิดความศรัทธาเห็นคุณค่า และความสำคัญ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่าง จริงจัง โดยมีแนวทางการกำหนดแผนการจัดกิจกรรมหลากหลายดังนี้ (หน่วยงานนิเทศก์กรม สามีญศึกษา เขตการศึกษา 12 : 2544 : 13)

- 1 กำหนดจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาไทยให้เหมาะสม
- 2 จัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาไทยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนด เช่น
 - 2.1 จัดให้มีการศึกษาวิเคราะห์หรือวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.2 จัดให้มีกิจกรรมอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นอย่างจริงจังและ

ต่อเนื่องเป็นรูปธรรม

- 23 จัดกิจกรรมฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 24 จัดกิจกรรมพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 25 จัดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 26 จัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 27 จัดกิจกรรมส่งเสริม ยกย่องเชิดชูเกียรติแก่บุคลากรผู้ทรงภูมิรู้ในทุกกระดับ

ผู้บริหารโรงเรียน ต้องมีบทบาทในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผล ผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องตระหนักเห็นความสำคัญและคุณค่าของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนดังนี้ (สานปฎิรูป 2544 28)

- 1 กำหนดนโยบาย แผนพัฒนาคุณภาพ แผนปฏิบัติการร่วมกับคณะบุคลากรในโรงเรียนกำหนดนโยบายการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยระบุในแผนพัฒนา คุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน
- 2 สนับสนุนให้บุคลากรวางแผนดำเนินงานตามนโยบาย ตรวจสอบแผนการดำเนินงานให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3 เร่งรัด อำนวยความสะดวก และเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ให้การนิเทศร่วมปฏิบัติงาน ช่วยสนับสนุน แก้ไขปัญหาในระหว่างที่บุคลากรมีการดำเนินงานในสถานการณ์ที่จะช่วยให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ดียิ่งขึ้น
- 4 กำกับ ติดตาม การสรุปผลการดำเนินงาน และการวางแผนต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้น จนครบทุกระดับ ให้เป็นไปตามขั้นตอน ให้มีการสรุปและรายงานผล และร่วมพิจารณาหาแนวทางพัฒนางานเพื่อการวางแผนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน คือ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ร่วมกันวางแผน กำหนดนโยบาย พัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ให้เชื่อมโยงกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้มีประสิทธิภาพ และให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนทำกิจกรรมทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

รัตนะ บัวสนธิ์ (2535 บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง พบว่า 1) ภายในชุมชนที่ศึกษามีสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ การอนุรักษ์

และสร้างป่าของชุมชนตลอดจนการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ (การใช้สมุนไพร) ที่เป็นกระบวนการคิดและการกระทำโดยเจ้าอาวาสในชุมชน โรงเรียนกับชุมชนไม่เคยมีการวางแผนร่วมกัน เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน 2) หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และวิธีการวัดผล ประเมินผล

มาลินี สวคำข้าว (2538 บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูสังคมศึกษา จำนวน 26 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยแจกแจงความถี่ พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้ความรู้เรื่อง ที่เกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม มาเป็นเนื้อหาในการสอน โดยมีการสอนโดยใช้ วิทยากรในท้องถิ่น และจัดทำเอกสารประกอบการเรียน การให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น ในท้องถิ่น ปัญหาที่พบคือ ประชาชนชาวบ้านบางท่านขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ และ นักเรียนขาดทักษะในการอภิปรายแสดงความคิดเห็น

ศรีรัตน์ บุญศรีและคนอื่น ๆ (2541 69 - 73) ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา ของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ พบว่า

1 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ของครูผู้สอนในโรงเรียน ประถมศึกษาส่วนใหญ่นำความรู้มาใช้สอนใน วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตกลุ่มสร้างเสริม ลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ ครูผู้สอนนำมาใช้ในการเรียนการสอนอยู่ในระดับ ปานกลาง มีการปฏิบัติน้อย

2 การจัดการเรียนการสอนที่นำปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนครูได้รับการ สนับสนุนจากผู้บริหารมาก ส่วนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ได้รับการสนับสนุนในจำนวนน้อย

ทรงศิริ สาประเสริฐ (2542 บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องลักษณะการ ถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ ให้กับผู้เรียนโดยใช้วิธีการบอกทำให้ดูและปฏิบัติด้วยตนเอง วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ใช้เป็น ประจำ คือ การบอก เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ถามและมีความเห็น ว่า วิธีการที่ดีที่สุดในการถ่ายทอด ความรู้ คือ การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองการได้รับการยอมรับ และการยกย่องจากสังคม คือ สิ่งที่ภูมิปัญญาชาวบ้านภูมิใจมากที่สุดในชีวิต และเป็นเหตุจูงใจให้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ แหล่งความรู้ในการถ่ายทอดซึ่งมาจากตัวของภูมิปัญญาชาวบ้าน เนื้อหาสาระ คือ ความรู้ในงาน ลักษณะของคนซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านอยากถ่ายทอดความรู้ คือ มีความสนใจอยากรู้ มีความ ขยัน อดทน เมื่อทำการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน ภูมิปัญญาชาวบ้านไม่มีการวางแผน ล่วงหน้า ระยะเวลาในการถ่ายทอดในแต่ละเรื่องไม่เท่ากันวิธีการประเมินผลการถ่ายทอดความรู้ จะใช้การสังเกตและสื่อในการถ่ายทอดความรู้ คือ สื่อของจริง

นัทธี พงษ์ตนตรี (2544 บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลจันทบุรีและเปรียบเทียบการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละหมวดวิชา ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลจันทบุรีมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อย เมื่อทำการเปรียบเทียบรายกลุ่มพบว่าครูผู้สอนแต่ละหมวดวิชามีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน

สุดใจ อ่อนฤชา (2545 บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทาง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น กรณีศึกษาสหวิทยาเขต ภูเวียง ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบัน และปัญหา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้บริหารและหัวหน้าหมวดวิชา ในด้านบทบาทหน้าที่ ไม่มีการจัดประชุมอบรมเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ด้านนโยบาย มีการกำหนดแนวนโยบายเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการ จัดการเรียนการสอน ด้านแผนงาน โครงการมีการกำหนดแผนงานโครงการ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีปัญหา คือ ครูผู้สอนไม่ให้ความสำคัญ บุคลากรไม่มีความสามารถ ชุมชนหรือผู้ปกครองนักเรียนไม่ให้ความสำคัญมีปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดการควบคุม ดูแล กำกับและนิเทศ

กฤษฎดา ยศขรรฐ์ (2546 บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้านศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับโองม้งกรหนังสือวัดขนอน และผ้าจาก ไท-ญวน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่คิดค้นเพื่อแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยมีกระบวนการสังสม กลั่นกรอง และสืบทอดกันมายาวนาน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาถ่ายทอดในโรงเรียนระดับชั้นพื้นฐาน เป็นกระบวนการมุ่งปลูกจิตสำนึกให้เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตน ทำให้เด็กที่จบการศึกษาออกไป มีส่วนรับผิดชอบและมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์สังคมได้

งานวิจัยต่างประเทศ

โรบินสัน (Robinson 1992 : 746) ได้ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาและการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัย พบว่า ในการจัดการศึกษาควรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น ปรากฏท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนรวมในการจัดการศึกษา เพื่อที่จะแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์จริง

แมคเคย์ (Mackay 1995 288) ศึกษาการแสดงดนตรีพื้นบ้านของเมืองโนวาสกอตตา ผลการวิจัย พบว่า ชาวบ้านในเมืองโนวาสกอตตา มีความซาบซึ้ง และภูมิใจในภูมิปัญญาด้านดนตรีพื้นบ้านของตนเอง และพยายามที่จะสืบทอดความรู้ให้แก่ลูกหลาน โดยวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ปฏิบัติ คือ การไปอยู่ร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน

ทาแวง (Tawang 1995 2118 – 4) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าวช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพ แต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เมื่อนำไปใช้สอน พบว่า ด้านการฝึกอบรม ด้านเนื้อหา ด้านทักษะโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิดด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ โดยรวมไม่แตกต่างกัน และมีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้มีความคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้มีการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญามาร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

บันเนลล์ (Bunnell 1999 1752) ได้ศึกษาผลของการวิเคราะห์ และเลือกสรรนิทานพื้นบ้านที่มีคุณภาพเหมาะสมที่จะใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนให้เข้าใจในความงดงาม และคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม โดยนิทานที่นำมาใช้เป็นสื่อพัฒนาการเรียนภาษานั้น ได้ผ่านการพิจารณาคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 5 ประเทศ ว่าเป็นนิทานพื้นบ้านที่เหมาะสมสำหรับนำมาพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งนิทานที่ได้รับคัดเลือกมีทั้งหมด 7 เรื่อง ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่านิทานพื้นบ้านเหมาะสมที่จะนำมาประกอบการสอนเพราะนอกจากจะช่วยให้ นักเรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ทักษะทางภาษา สังคม และวัฒนธรรมแล้ว ยังช่วยให้ครูมีสื่อการสอนที่ดีอีกด้วย

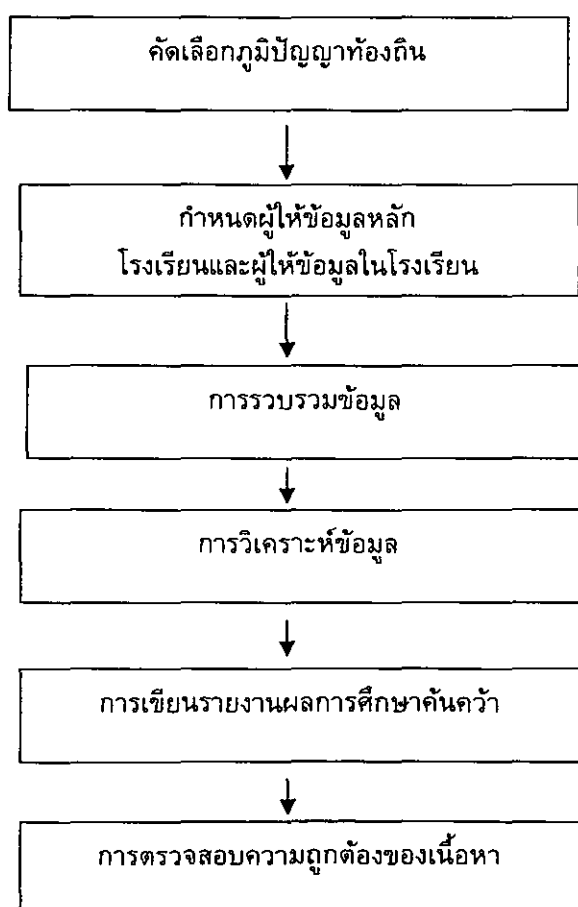
วิทเทอร์ (Wither 2000 2176) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการศึกษาพื้นฐานการศึกษา เพื่อพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถาบันการศึกษา YVLEI พบว่า โรงเรียนมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร ปรับปรุงหลักสูตรให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้เด็กเกิดความคิดใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนของเด็กกับสิ่งแวดล้อม ให้โอกาสนักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน ซึ่งหลักสูตรได้พัฒนาทุกระดับชั้น โดยเฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เน้นในเรื่องของระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด โดยร่วมมือกันระหว่าง ครู ชุมชน และนักเรียน และผู้นำชุมชนจะจัดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนตามมาตรฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดสืบกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เหมาะสมกับยุคสมัย การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เป็นกระบวนการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความภาคภูมิใจและเกิดการเรียนรู้ลักษณะการถ่ายทอดโดยวิธีบอก ทำให้ดูและปฏิบัติด้วยตนเอง ทุกคนมีบทบาทต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาคุณลักษณะ และความหมายของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมโดยมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การมองในหลายมิติ การเห็นภาพรวม การเฝ้าสังเกตเป็นระยะเวลานาน ส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรม และข้อมูลที่มีลักษณะเฉพาะ อาทิ ความรู้สึกนึกคิด โลกทัศน์ ประวัติชีวิต ค่านิยมและความเชื่อ ตลอดจนประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงลึก โดยเข้าไปสัมผัสกับข้อมูลโดยตรง ไม่เน้นสถิติตัวเลขในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีวิธีการดำเนินการศึกษา ค้นคว้าเป็นลำดับดังนี้



ภาพประกอบที่ 11 ลำดับขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1 คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ

การคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาศึกษา ได้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยกำหนดเงื่อนไขคุณสมบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาศึกษา ดังนี้

- 1 1 เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับ ด้านเกษตรกรรม ด้านศิลปกรรม และด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี ประเภทละ 1 เรื่อง
- 1 2 เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสมุทรปราการ
- 1 3 เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดต่อเนื่องเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 50 ปี
- 1 4 เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการนำไปถ่ายทอดในโรงเรียน

จากเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาค้นคว้าได้เลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนำมาศึกษา 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว ซึ่งมีคุณสมบัติที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมากในจังหวัดสมุทรปราการ อีกทั้งยังมีลักษณะการสืบทอดจากครอบครัวอย่างต่อเนื่อง สืบรุ่นลูกหลาน จนกระทั่งมีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในโรงเรียน

2 กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก โรงเรียนเป้าหมาย และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน

ผู้ศึกษาค้นคว้าได้กำหนด ผู้ให้ข้อมูลหลัก โรงเรียนเป้าหมาย และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ดังนี้

2 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

2 1 1 ภูมิปัญญาการเลี้ยงปลาสด

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) นายสังวาลย์ หล้าดี บ้านเลขที่ 7/1 หมู่ 13 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 2) นายสมพร ภิมย์พุ่ม บ้านเลขที่ 17 หมู่ 7 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 3) นายสมศักดิ์ สุขี บ้านเลขที่ 20/2 หมู่ 1 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการเลี้ยงปลาสดให้กับโรงเรียนต่าง ๆ

2 1 2 ภูมิปัญญาการแสดงละครชาตรี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) นางประเสริฐ ศรีออน หัวหน้าคณะละครชุดประเสริฐ อยู่บ้านเลขที่ 33 หมู่ 4 ถนนเทพารักษ์ ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 2) นายสุบิน พักทอง อยู่บ้านเลขที่ 15 หมู่ 3 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 3) นางนิมนวล ศรีเพชร อยู่บ้านเลขที่ 34/3 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

2 1 3 ภูมิปัญญาประเพณีรับบัว

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ พระครูวิบูลธรรมมานุกิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ นางเงิน สัตยานนท์ อยู่บ้านเลขที่ 19 หมู่ 9 ตำบลบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และ นายนิยม ณ บางกรวย อดีตผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอบางพลี

2 2 โรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

การคัดเลือกโรงเรียนเป้าหมาย ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกโรงเรียนที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นใน 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี ประเพณีรับบัว เข้าสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน ได้โรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 8 โรงเรียน คือ โรงเรียนคลองบางกะสี โรงเรียนวัดราษฎร์นิยมธรรม โรงเรียนชนสิทธิ์อนุสรณ์ โรงเรียนวัดราษฎร์บูรณะ โรงเรียนสาธิตบางนา โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง โรงเรียนพุลเจริญวิทยาคม และโรงเรียนสันต์เสริมวิทย์

2 3 ผู้ให้ข้อมูลในโรงเรียน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนโรงเรียนละ 3 คน รวมเป็น 24 คน และผู้ทรงภูมิรู้ จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน ดังปรากฏในตาราง

ตาราง 1 ผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ กลุ่มตัวอย่าง (คน)	จำนวน
ผู้บริหารโรงเรียน	8
ครูผู้สอน	24
ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน	8
รวม	40

3 การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3 1 เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

3 1 1 แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร เป็นแบบบันทึกสรุปเนื้อหาสาระสำคัญที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ประกอบด้วยหัวข้อที่ศึกษา ได้แก่ ประวัติความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบันการอนุรักษ์และการถ่ายทอด แนวคิดการนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น และบทบาทของ ผู้ที่เกี่ยวข้องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

3 1 2 แบบสังเกต เป็นแบบบันทึกการสังเกตในลักษณะของการบันทึก ภาพถ่ายหรือเขียนแผนผังเพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนามในเวลาที่จำกัด ทำให้ ง่ายต่อการเข้าใจ และสามารถนำข้อมูลมาเรียบเรียง โดยไม่เกิดการสับสน เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีลักษณะการบันทึกดังนี้ คือ

3 1 2 1 แผนผังแสดงแหล่งที่ตั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ

3 1 2 2 ภาพถ่ายของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ

3 1 2 3 แผนผังแสดงการจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรม

3 1 2 4 แผนผังแสดงผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

3 1 2 5 รายละเอียดลักษณะ/ ขนาด/ สัตว์สวนของภูมิปัญญาท้องถิ่น

3 1 3 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สำหรับใช้ในการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน โดยผู้ศึกษาตั้ง คำถามตามประเด็นที่ศึกษาซึ่งผู้ตอบสามารถพูดถึงเรื่องนั้นๆ ได้อย่างเปิดกว้าง และสามารถ เพิ่มเติมประเด็นย่อยอื่นได้ในขณะที่สัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์มี 2 ชุด คือ แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ ข้อมูลหลัก และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน โดยมี รายละเอียดดังนี้

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก มี 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น การเลี้ยงปลาสด การแสดง ละครชาตรี ประเพณีรับบัว

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน มี 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ โรงเรียน

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียน

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

3 1 4 แบบสำรวจรายการ เป็นเครื่องมือสำหรับผู้ศึกษาค้นคว้าใช้ตรวจสอบ รายการ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัด

สมุทรปราการ มีประเด็นศึกษาดังต่อไปนี้

3 1 4 1 สถานที่เรียนรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดไว้เป็น
สัดส่วน

3 1 4 2 เครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3 1 4 3 ป้ายรณรงค์ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3 1 4 4 การแสดงผลงาน ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน

3 1 4 5 การแสดงผลผลิต ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อปลูกจิตสำนึกให้

เห็นคุณค่า

3 1 4 6 หลักฐานการไปรวมกิจกรรม เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

นอกโรงเรียน

3 1 4 7 ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียนช่วยในการถ่ายทอดความรู้ในโรงเรียน

3 2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการศึกษา

ผู้ศึกษา ได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย
แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสำรวจรายการ โดยมี
ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3 2 1 ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือแต่ละแบบจากตำราและเอกสาร

3 2 2 กำหนดประเด็นหลักหรือข้อมูลที่ต้องการทราบในเครื่องมือแต่ละแบบ

3 2 3 ร่างเครื่องมือแต่ละแบบ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

3 2 4 ปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

3 2 5 นำเครื่องมือที่ได้ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วเสนอ ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน

ตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นข้อคำถามกับความมุ่งหมายขอบเขตการศึกษา หรือ
ข้อมูลที่ต้องการตลอดจนการใช้ภาษาถ้อยคำที่ถูกต้องดังมีรายนามดังต่อไปนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระ สุภากิจ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. ไพบุลย์ อ่อนมั่ง อาจารย์ประจำ ภาควิชา
สุขศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดร. สุวิทย์ มูลคำ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัด
สมุทรปราการ เขต 1

ดร. นิวัตต์ น้อยมณี ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัด
สมุทรปราการ เขต 2

นายสามารถ ผดุงเกษมคง ผู้ตรวจราชการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
จังหวัดสมุทรปราการ เขต 2

3 2 6 ปรับปรุงเครื่องมือตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

3 2 7 นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จสมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3 3 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ในการศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัด
สมุทรปราการ ครั้งนี้ จะทำการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 เรื่อง ประกอบด้วย การเลี้ยงปลาสด
การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว โดยมีความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า 2 ประการ
คือ 1) การศึกษาความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน
โดยมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3 3 1 การศึกษาความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น จะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
3 วิธี คือ การศึกษาจากเอกสาร การศึกษาด้วยวิธีการสังเกต บันทึกและถ่ายภาพ และการศึกษา
ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

การเลี้ยงปลาสด

1 ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงปลาสด หน่วยราชการ
ได้ศึกษาไว้ โดยนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา จำนวน 8 เล่ม ได้แก่

1 1 วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และ
ภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ

1 2 เผยแพร่วัฒนธรรมอำเภอบางพลี

1 3 สายใยสายสัมพันธ์ วัฒนธรรมชาวบางพลี

1 4 วัดคู่วัฒนธรรมลำคลอง สมุทรปราการ

1 5 ความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ

1 6 ป่าชายเลน สมุทรปราการ

1 7 ผลงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ

1 8 การเลี้ยงปลาสด

2 ศึกษาด้วยวิธีการสังเกต บันทึกและถ่ายภาพ ผู้ศึกษาเข้าไปศึกษา
ด้วยตนเอง ทำการบันทึกและถ่ายภาพข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นการเลี้ยงปลาสด

3 ศึกษาจากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ใช้การสัมภาษณ์ แบบ
มีโครงสร้าง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก นายสังวาล หล้าดี นายสมพร ภิรมย์พูน และ
นายสมศักดิ์ สุขี ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะวิธีการปฏิบัติ
ในปัจจุบัน การอนุรักษ์และการสืบทอด

การแสดงละครชาตรี

1 ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการแสดงละครชาตรีที่หน่วยราชการได้ศึกษาไว้ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจำนวน 5 เล่ม ได้แก่

1 1 วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ

1 2 เผยแพร่วัฒนธรรมอำเภอบางพลี

1 3 ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดนตรีไทยในตำบลบางปลา กรณีศึกษาดนตรีไทย คณะสุตประเสริฐ

1 4 สายใยสายสัมพันธ์ วัฒนธรรมชาวบางพลี

1 5 ความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ

2 ศึกษาด้วยวิธีการสังเกต บันทึกและถ่ายภาพ ผู้ศึกษาเข้าไปศึกษาด้วยตนเองทำการบันทึกและถ่ายภาพข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นการแสดงละครชาตรี

3 การศึกษาจากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก นางประเสริฐ ศรีอ่อน นายสุบิน พักทอง และนางนิมมวล บุตรเนตร ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะวิถีการปฏิบัติในปัจจุบัน การอนุรักษ์และการสืบทอด

ประเพณีรับบัว

1 ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีรับบัวที่หน่วยราชการได้ศึกษาไว้โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหาจำนวน 7 เล่ม ได้แก่

1 1 วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ

1 2 เผยแพร่วัฒนธรรมอำเภอบางพลี

1 3 สายใยสายสัมพันธ์ วัฒนธรรมชาวบางพลี

1 4 วัดคู่วัฒนธรรมลำคลอง สมุทรปราการ

1 5 ความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ

1 6 ประเพณีรับบัว หนังสือที่ระลึกงานทำบุญฉลองอายุครบ 90 ปี พระครูวุฒิธรรมสุนทร

1 7 ประเพณีรับบัว หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดป้ายโรงพยาบาลบางพลี

2 การศึกษาด้วยวิธีการสังเกต บันทึกและถ่ายภาพ ผู้ศึกษาเข้าไปศึกษาด้วยตนเองทำการบันทึกและถ่ายภาพข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีรับบัว

3 การศึกษาจากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ใช้การสัมภาษณ์โดยใช้แบบมีโครงสร้างเพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก พระครูวิบูลธรรมานุกิจ

นางเงิน สัตยานนท์ และนายนิยม ณ บางกรวย เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะวิธีการปฏิบัติในปัจจุบัน การอนุรักษ์และการสืบทอด

3 3 2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล 3 วิธี คือ การสังเกต บันทึก และถ่ายภาพ การสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน และแบบสำรวจรายการภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

3 3 2 1 ศึกษาด้วยวิธีสังเกตบันทึกและถ่ายภาพ ผู้ศึกษาเข้าไปศึกษาด้วยตนเองทำการบันทึกถ่ายภาพข้อมูลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเลี้ยงปลาสลิด การแสดงละครชาตรีประเพณีรับบัว ที่โรงเรียนนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3 3 2 2 ศึกษาจากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อรวบรวมข้อมูลจาก ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน เกี่ยวกับแนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนและบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน 8 คน ครูผู้สอน 24 คน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน 8 คน

3 3 2 3 ศึกษาจากแบบสำรวจรายการ ผู้ศึกษาค้นคว้าศึกษาสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน โดยใช้แบบสำรวจรายการรวบรวมข้อมูลที่พบเห็นจากสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้วิธีสังเกต และบันทึกข้อมูล และถ่ายภาพ

4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4 1 นำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการศึกษาเอกสาร แบบบันทึกการสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกต และแบบสำรวจรายการ มาจัดแยกตามหัวข้อที่ศึกษา คือ

4 1 1 ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วยประวัติความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน การอนุรักษ์ และการสืบทอด

4 1 2 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ประกอบด้วยแนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

4 2 ผู้ศึกษาพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้ เพื่อค้นหาความจริงในภาพรวมของข้อมูลทั้งหมด โดยสรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารที่หน่วยงานราชการได้ศึกษาไว้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต บันทึกและถ่ายภาพ แล้วจึงดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้ตรงกันจากทุกแหล่งข้อมูล แล้วประมวลเนื้อหาสาระสำคัญที่น่าเสนอเป็นผลการศึกษาค้นคว้าตามประเด็นที่ศึกษา

5 การเขียนรายงาน

หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้ศึกษาได้ประมวลผลการศึกษาค้นคว้า นำเสนอเป็นการเขียนบรรยายตามข้อมูลที่ได้ โดยการนำเสนอได้จัดแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ภูมิหลัง ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า และนิยามศัพท์เฉพาะ

บทที่ 2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

บทที่ 3 วิธีการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย การคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการที่นำมาศึกษา กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาศึกษา การกำหนดโรงเรียนเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลในโรงเรียน การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานและการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการที่มีการถ่ายทอดในโรงเรียน 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว โดยมีหัวข้อเรื่องที่ศึกษาได้แก่ ประวัติความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน การอนุรักษ์และการสืบทอด และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนโดยมีหัวข้อเรื่องที่ศึกษา ได้แก่ แนวคิดการนำภูมิปัญญาเข้าสู่โรงเรียน การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน และบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วยสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้

6 การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

ในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

6 1 ผู้ศึกษาได้พิจารณาคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ และมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการที่ศึกษาใน 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี ประเพณีรับบัว โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ของจังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้

6 1 1 พลตรีถวิล อยู่เย็น อดีตนายทหารปฏิบัติการพิเศษกองทัพบก ปัจจุบันเป็นกรรมการที่ปรึกษา การสืบค้นประวัติศาสตร์ไทย จากเอกสารภาษาจีนของรัฐบาล และเป็นผู้เขียนบทความบางพลีในอดีต

6 1 2 เรืออากาศตรีศักดิ์ โตพิบูล เป็นข้าราชการบำนาญกองทัพอากาศ มีผลงานด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ

6.1.3 นายพัสกร บุญภักดี ข้าราชการกรมประมงจังหวัดสมุทรปราการตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานประมง 7 มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการเลี้ยงปลาสด

6.2 ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ เนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

6.3 ผู้ศึกษานำรายงานการศึกษาค้นคว้าไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา พร้อมแบบตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น โดยผู้ศึกษานำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง หลังจากนั้นอีก 7 วัน จึงไปขอรับคืนด้วยตนเอง เพื่อผู้ศึกษาจะได้มีโอกาสสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเองประกอบคำตอบที่ได้จากแบบตรวจสอบให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

6.4 สรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ เป็นรูปแบบหนึ่งของงานสารนิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยตรง อันเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมโดยรวมของชาติ ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาโดยวิเคราะห์จากหนังสือเอกสาร การสังเกต แบบสัมภาษณ์ และการสำรวจรายการและเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน โดยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ 2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

ตอนที่ 1 ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ

ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการที่นำมาศึกษา มี 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว จากการศึกษาค้นคว้าปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

การเลี้ยงปลาสด

1 ประวัติความเป็นมา

ปลาสดหรือปลาใบไม้ เป็นปลาน้ำจืดซึ่งเป็นปลาพื้นบ้านของประเทศไทย มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Trichogaster pectoralis* และนิยมเลี้ยงกันมากบริเวณภาคกลาง (กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 1 – 3) รูปร่างปลาสด ดังภาพประกอบ



ตัวผู้

ตัวเมีย

ภาพประกอบ 12 ลักษณะปลาสดในจังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2548

เดิมการเลี้ยงปลาสลิดเลี้ยงตามธรรมชาติปนกับปลาอื่นในนาข้าวหรือหนองน้ำสำหรับไว้บริโภคเป็นอาหารภายในครัวเรือน ต่อมาการทำนาไม่ได้ผลเพราะมีศัตรูพืช เช่น หนูรบกวน ทำให้ข้าวเสียหายมาก เกษตรกรจึงเปลี่ยนมาเลี้ยงปลาสลิดในนาข้าวแทน โดยขุดดินแบ่งแปลงนาทำเป็นคันบ่อสามารถปลูกต้นไม้เป็นไร่นาสวนผสม ต้นไม้ที่นิยมปลูก คือ มะม่วง กล้วย มะพร้าว ขนุน เป็นต้น ทำให้มีรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง (สังวาลย์ หล้าดี สัมภาษณ์ 2547) แต่เดิมในพื้นที่เขตอำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงเป็นน้ำกร่อย จึงทำให้มีปลาสลิดและปลาอื่นๆ อาศัยอยู่ชุกชุม สภาพเหมาะแก่การขยายพันธุ์ และเจริญเติบโต สำหรับการเลี้ยงปลาสลิดในรุ่นต่อๆ มา มีการเลี้ยงปลาสลิดต่อจากครอบครัว และมีการพัฒนาให้ได้ผลผลิตมากขึ้น โดยทั้งนี้คนเลี้ยงปลาสลิดเรียกว่า ชาวนาปลาสลิด และบ่อปลาสลิดเรียกว่า แปลงนาปลาสลิด หรือล้อมปลาสลิด เกษตรกรเมื่อเปลี่ยนอาชีพมาเลี้ยงปลาสลิด แทนการปลูกข้าวทำให้เกษตรกร มีรายได้เพิ่มขึ้น และเมื่อกรมประมง ได้เข้ามาส่งเสริมการเลี้ยงปลาสลิด และนำเทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานกับการเลี้ยงแบบธรรมชาติ ยิ่งทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น นอกจากจะมีการจำหน่ายเป็นปลาสลิดแล้ว ยังมีการนำมาแปรรูปเป็นปลาสลิดเค็ม ซึ่งกลายเป็นสินค้าที่ตลาดต้องการมาก (กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2546 1)



ภาพประกอบ 13 การทำเกษตรผสมผสานตามแนวคันบ่อเลี้ยงปลาสลิด โดยการปลูกมะม่วง มะพร้าว กล้วย และขนุน เป็นต้น

ที่มา ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2547

สรุปประวัติความเป็นมาการเลี้ยงปลาสด แต่เดิมการเลี้ยงปลาสด จะเลี้ยง ตามธรรมชาติปนกับปลาอื่นในนาข้าว หรือหนองน้ำ สำหรับไว้บริโภคเป็นอาหารภายในครัวเรือน ต่อมาการทำนาไม่ได้ผลเพราะมีศัตรูพืช เช่น หนอนรบกวนทำให้ข้าวเสียหายมาก เกษตรกรจึงเปลี่ยนมาเลี้ยงปลาสดในนาข้าวแทน โดยขุดดินแบ่งแปลงนาทำเป็นบ่อเลี้ยงปลา และคันบ่อสามารถปลูกต้นไม้เป็นไร่นาสวนผสมได้ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่ง

2 สภาพการเปลี่ยนแปลง

สภาพการเปลี่ยนแปลงของการเลี้ยงปลาสดนั้น ถือว่าเป็นวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของชุมชน เมื่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ลักษณะการประกอบอาชีพก็แตกต่างกันไปจากเดิม แต่ในปัจจุบันการเลี้ยงปลาสด ประสบปัญหาเนื่องจากพื้นที่เลี้ยงปลาน้อยลง เพราะพื้นที่กลายเป็นบ้านจัดสรร และโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้สิ่งแวดล้อมเสีย เพราะโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านเรือนที่ขาดการบำบัดน้ำเสีย ได้ปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำลำคลอง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ ในการเลี้ยงปลาสดโดยตรง (กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2546 3) เดิมชาวสมุทรปราการจะเลี้ยงปลาสดแบบธรรมชาติ และจะเลี้ยงในทุ่งกว้างที่มีน้ำลึกจืดลึกเค็ม (คือไม่จืดและไม่เค็มจนเกินไป) แล้วจัดสภาพให้เหมาะสมกับการเลี้ยงปลาสด โดยใช้พืชน้ำแม่พันธุ์ปลาฟักลูกปลาและขยายพันธุ์ ปล่อยให้ปลาหาอาหารเองตามธรรมชาติ รวมทั้งมีการพืชน้ำและวัชพืชให้ปลากินเป็นอาหาร แต่ปัจจุบันมีการนำปลาที่มีขนาดเล็กจากบ่ออื่นมาเลี้ยง และมีการให้อาหารเสริม เช่น อาหารที่ผลิตขึ้นจาก โรงงาน เศษอาหารหรือเศษวัสดุที่ปลาสามารถกินเป็นอาหารได้สำหรับระยะเวลาในการเลี้ยงปลาสดก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยในสมัยก่อนการเลี้ยงปลาสดแบบธรรมชาติ ใช้ระยะเวลาในการวัดล้อมปลาสดปีละ 1 ครั้งเท่านั้น แต่ในปัจจุบันผู้เลี้ยงพยายามบริหารเวลาในการเลี้ยง ให้เลี้ยงได้ถึง 2 รุ่น ต่อเวลา 1 ปี โดยให้อาหารเสริมนอกเหนือจากอาหารธรรมชาติที่เจ้าของบ่อจัดทำขึ้น บางรายก็นำอาชีพเลี้ยงปลาสดเข้าสู่ระบบการค้าส่งตลาดมากขึ้น โดยสามารถส่งตลาดในลักษณะเข้าสู่ระบบของการสั่งซื้อ แล้วสามารถส่งได้ตรงตามที่ถูกคำต้องการ เรียกได้ว่า เกษตรกรใช้ระบบบริหารและการจัดการเข้าพัฒนางานเกษตรกรรม ซึ่งก็ได้ผลดีในเชิงธุรกิจ เช่น การรวมกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงปลาสด การขยายกิจการด้วยเงินกู้จากธนาคารสินเชื่อเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (สมพร ภิรมย์พุ่ม สัมภาษณ์ 2547) ต่อมาเมื่อสภาพพื้นที่บ่อปลาสดของจังหวัดสมุทรปราการลดลง กรมประมงจึงได้ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปลาสดในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ เช่น จังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น (กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2546 3)

จากที่กล่าวมา จะเห็นสภาพการเปลี่ยนแปลงของการเลี้ยงปลาสดได้ว่า เดิม ชาวสมุทรปราการจะเลี้ยงปลาสดแบบธรรมชาติในทุ่งกว้างที่มีน้ำลึกจืดลึกเค็ม โดยใช้พืชน้ำแม่พันธุ์ปลาฟักลูกปลาและขยายพันธุ์ ปล่อยให้ปลาหาอาหารเองตามธรรมชาติ แต่ปัจจุบันมีการนำปลาที่มีขนาดเล็กจากบ่ออื่นมาเลี้ยงและมีการให้อาหารเสริม เช่น อาหารที่ผลิตขึ้นจาก

โรงงาน เศษอาหารหรือเศษวัสดุที่ปลาสามารถกินเป็นอาหาร และพื้นที่บ่อเลี้ยงปลาสดของ จังหวัดสมุทรปราการลดน้อยลง กรมประมงจึงได้ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปลาสดในพื้นที่จังหวัด อื่นๆ เช่น จังหวัดสมุทรสาคร

3 ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน

ลักษณะการปฏิบัติในการเลี้ยงปลาสด ปัจจุบันการเลี้ยงปลาสด ตาม ธรรมชาติของเกษตรกร มีอยู่ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมบ่อเลี้ยงปลาสด ผู้เพาะเลี้ยงปลาสด ต้องพิจารณา ในเรื่องทำเลเลี้ยงปลาและการจัดเตรียมบ่อ สำหรับเลี้ยงปลาสดเป็นสำคัญโดยต้องเลือก สถานที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงปลา น้ำจะต้องไม่ท่วมบ่อปลา และอยู่ใกล้แหล่งน้ำ เพื่อสะดวก ในการสูบน้ำเข้าบ่อและระบายน้ำออก จากนั้นจึงขุดดินตั้งคันล้อมบ่อตลอดแนว นิยมเรียกกันว่า ล้อมปลาสด (สมศักดิ์ สุขี สัมภาษณ์ 2547) สำหรับขนาดและการจัดแนวคันบ่อปลาสด ถ้าพื้นที่ติดแนวชายคลองต้องป้องกันการเคลื่อนตัวของคันบ่อจะทลายลงคลอง ต้องทดน้ำเข้า พื้นที่มากกว่าในคลองคือ เหลือพื้นที่นอกฐานคันบ่อประมาณ 50 เซนติเมตร เพื่อเพิ่มการรับ น้ำหนักและกำลังดันน้ำภายใน และต้องวางหญ้าบริเวณคันดินออกให้หมด พร้อมกับขุดดิน ตรงกลางแนวคันบ่อให้เป็นช่องกว้างประมาณ 50 เซนติเมตร เอาดินที่ขุดออกทั้งเป็นแนว จากนั้นจึงค่อยขุดดินจากแนวที่กำหนดเป็นบ่อขึ้นมากลบทำคันบ่อ โดยมีสันกว้างประมาณ 15 – 2 เมตร ฐานคันบ่อกว้าง 25 – 3 เมตร มีฐานคันก่อนถึงแนวบ่ออีก 50 เซนติเมตร คันบ่อจะมีความมั่นคงมากขึ้น (คณะกรรมการฝ่ายเอกสารและจดหมายเหตุ 2542 149 -150) บ่อเลี้ยงปลาสดควรมีความกว้าง 3 เมตร ลึก 1 เมตร ยาวประมาณ 20 เมตร ก้นบ่อกว้าง 3 เมตร ดากบ่อให้แห้งประมาณ 20 วัน ถ้าเป็นบ่อเก่าตากแดดประมาณ 50 วันเพื่อฆ่าเชื้อโรค โดยวิธีธรรมชาติคือ จุดไฟเผาหญ้าแห้ง (สมพร ภิรมย์พุด สัมภาษณ์ 2547)

การเตรียมบ่อ กรมประมง เสนอแนะว่าถ้าเป็นบ่อใหม่ โดยทั่วไปดินมักมีสภาพ เป็นกรด ควรใช้ปูนขาวโรยให้ทั่วบ่อ พื้นที่ 10 ตารางเมตร ใช้ปูนขาว 1 กิโลกรัม เพื่อแก้ความ เป็นกรดของดิน สภาพน้ำจะอยู่ที่ พี เอช ระหว่าง 6 – 7 ตรวจสอบโดยใช้กระดาษลิตมัส (กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2546 7) ดังภาพประกอบ 14



ชุดบ่อ



จากบ่อ

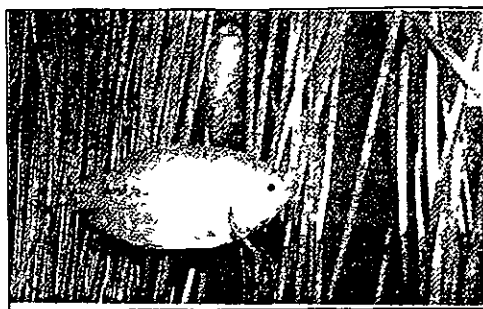
ภาพประกอบ 14 การเตรียมบ่อเลี้ยงปลาสด

ที่มา ภาพเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2547

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมบ่อพ่อแม่พันธุ์แม่พันธุ์ มีความจำเป็นมากเพื่อให้ปลา มีอัตราการรอดสูง ดังนี้

สังวาลย์ หล้าดี (สัมภาษณ์ 2547) กล่าวว่า การเตรียมบ่อพ่อแม่พันธุ์แม่พันธุ์ ขนาดบ่อควรกว้าง 4 เมตร ลึก 1 เมตร และยาว 20 เมตร เมื่อชุดบ่อเสร็จแล้วควรสูบน้ำขังไว้ในบ่อประมาณ 5 วัน แล้วสูบน้ำทิ้งเพื่อเป็นการล้างบ่อ พื้นที่บ่อต้องสะอาดไม่ปนเปื้อนสารเคมี จากนั้นจึงสูบน้ำเข้าไปใหม่ แล้วค่อยปล่อยพ่อแม่พันธุ์แม่พันธุ์

กรมประมงแนะนำว่าบ่อพ่อแม่พันธุ์แม่พันธุ์ เวลาสูบน้ำเข้าบ่อ ควรผ่านตะแกรงที่มี ขนาดตาขนาด 1 มิลลิกรัมจนทั่ว ฐานบ่อโดยรอบมีระดับสูง 20 – 30 เซนติเมตร ปลาจะเข้า กอหวอดวางไข่มากขึ้น และสาตมูลโคหรือมูลกระบือแห้งบนบริเวณฐานบ่อ อัตรา 10 กิโลกรัม ต่อพื้นที่ 160 ตารางเมตร ระยะเวลาห่างกัน 2 – 3 เดือนต่อครั้ง จะทำให้เกิดไรน้ำและผัก บนฐานบ่อเจริญงอกงาม ผักเหล่านี้ปลาสลิดจะใช้ในการก่อกอหวอดวางไข่ และเป็นกำบังหลบหลีก ศัตรู ดังภาพประกอบ 15



ภาพประกอบ 15 ปล่อยพอพันธุ์ แม่พันธุ์

ที่มา กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2546 2) หนังสือการเลี้ยงปลาสด

ขั้นตอนที่ 3 วิธีการเลี้ยงปลาสด เมื่อเตรียมบ่อเรียบร้อยแล้ว นำพอพันธุ์แม่พันธุ์ ใส่ลงในบ่อ อัตราส่วนของปลาที่ปล่อยประมาณ 5-10 ตัว ต่อเนื้อที่ผิวน้ำ 1 ตารางเมตร เวลาปล่อยปลา คือ เวลาเช้าตรู่หรือเวลาเย็น เพราะเวลาดังกล่าวไม่ร้อนจัด ปลาที่ปล่อยลงไปจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และไม่ตายง่าย (กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2546 2)

สังวาลย์ หล้าดี กล่าวว่า บ่อเลี้ยงปลาสดขนาด 10 ไร่ ควรใส่พอพันธุ์แม่พันธุ์ประมาณ 100 กิโลกรัม พอพันธุ์แม่พันธุ์ที่ดีต้องมีขนาด 8 ตัว ต่อ 1 กิโลกรัม ถือว่าปลาสมบูรณ์ ลูกปลาที่เกิดมาจะแข็งแรง เวลาปล่อยปลาควรปล่อยในช่วงเย็นประมาณ 5 โมงเย็น หรือเวลาเช้าไม่ควรเกิน 8 00 น. สังเกตดูปลาประมาณ 3 วัน ถ้าปลาตายควรช้อนปลาออก เพราะจะทำให้เน่าเสีย และใส่ผักบุ้งหรือหญ้าโรยบาง ๆ พอเป็นรุ่มเงา อาหารที่เลี้ยงปลา คือ รำข้าวละเอียดโรยให้กินวันละ 10 กิโลกรัม ต่อ 10 ไร่ แต่ไม่ควรให้รำมากกว่านี้ เพราะจะทำให้เกิดไขมันมากและไข่น้อย (สังวาลย์ หล้าดี สัมภาษณ์ 2547) ดังภาพประกอบ 16



บ่อเลี้ยงปลาสด

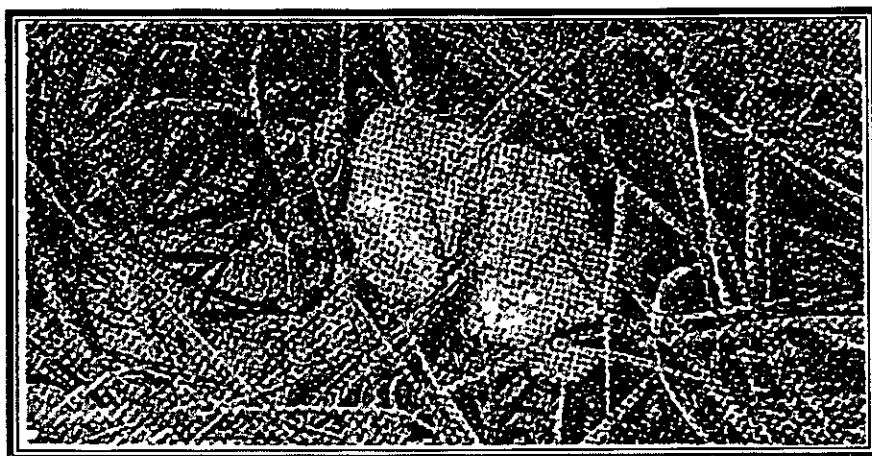


พืชน้ำ

ภาพประกอบ 16 การเลี้ยงปลาสด

ที่มา ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2547

ขั้นตอนที่ 4 วิธีการปักไข่ เมื่อเตรียมบ่อพ่อแม่พันธุ์แม่พันธุ์เรียบร้อยแล้ว ต้องเตรียมการปักไข่ สำหรับฤดูที่ปักไข่สามารถปักไข่ได้ทุกฤดู ถ้าจะให้เหมาะสมคือ ในฤดูฝนหรือเดือนมีนาคม น้ำในบ่อจะต้องป็นน้ำดี ไม่เป็นกรดหรือด่างเกินไป ตรวจสอบสภาพน้ำ โดยใช้กระดาษลิตมัส หรือโดยวิธีชิม ถ้าเป็นกรดน้ำจะออกรสเปรี้ยว ถ้าเป็นด่างรสจะออกฝาด ๆ ถ้า น้ำดีจะต้องเป็นสีชาอ่อนหรือชาแก่ ปลาจึงจะก่อหวอดและวางไข่ ปลาที่เป็นพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ชาวบ้านเรียกว่า แกวปลา หมายถึงปลาที่พร้อมจะผสมพันธุ์ การปักไข่มีวิธีปฏิบัติดังนี้ ปลาตัวผู้จะเป็นฝ่ายเลือกสถานที่และก่อหวอด ซึ่งเป็นฟองน้ำละลายไว้ระหว่างต้นหญ้า หรือผักบุ้ง เมื่อเตรียมหวอดเสร็จแล้ว ปลาจะเริ่มผสมพันธุ์ โดยตัวผู้เริ่มต้นตัวเมียไปได้หวอดและรัดท้องตัวเมียให้ไข่ออก แล้วปล่อยน้ำเชื้อผสมกับไข่ จากนั้นปลาตัวผู้จะอมไข่เข้าไ้หวอด ไข่จะลอยติดอยู่ที่หวอด ไข่ปลาจะเริ่มฟักตัวภายใน 24 ชั่วโมง ประมาณ 2 วัน จะฟักตัวหมด ลูกปลาที่ออกจากไข่ใหม่ ๆ จะมีถุงอาหารติดที่ท้อง ระยะแรกจะไม่กินอาหาร ประมาณ 7 วัน ถุงอาหารจะยุบ เริ่มกินอาหาร โดยฟันหญ้าเดือนละครั้ง เพื่อให้หญ้าที่ฟันเน่าเป็นอาหารของตัวอ่อน โดยการฟันสลับเป็นทาง ถ้าฟันทั้งหมด น้ำจะเน่ามากเกินไปและไม่มีร่เมงาให้ปลาอาศัย (กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2546 4) ดังภาพประกอบ



ภาพประกอบ 17 หวอดปลาผลิตซึ่งปลาตัวผู้จะอมไข่เข้าไ้หวอด

ที่มา กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2546 4)

ขั้นตอนที่ 5 การป้องกันโรคและการกำจัดศัตรูของปลาผลิต โรคของปลาผลิตตามธรรมชาติปลาผลิตไม่ค่อยเป็นโรคร้ายแรง ทั้งยังไม่เคยปรากฏว่า มีโรคระบาดขึ้นในบ่อปลาผลิตเลย นอกจากน้ำในบ่อเกิดเสีย ซึ่งจะทำให้เห็นปลาลอยขึ้นมาหายใจบนผิวน้ำ เพราะออกซิเจนที่ละลายน้ำไม่เพียงพอ วิธีแก้ไขก็คือต้องถ่ายน้ำเก่าออก และระบายน้ำใหม่เข้า หรือย้ายปลาไปไว้ในบ่ออื่น และในฤดูร้อนมักจะพบว่า มีเห็บปลา ซึ่งลักษณะตัวแบนสีน้ำตาลใสเกาะ

ติดตามตัวปลา มาดูคัดเลือกของปลากิน ทำให้การเจริญเติบโตของปลาชะงักลง ทำให้ปลาผอม การกำจัดโดยระบายน้ำสะอาดเข้าไปในบ่อมากๆ ตัวเห็บก็จะตายหายไป ศัตรูของปลาสลิดมีหลายประเภทดังนี้ เช่น 1) ประเภทนกกินปลา เช่น นกกระเต็น นกยาง นกกาน้ำ เป็ด 2) ประเภทสัตว์เลื้อยคลาน เช่น งู เต่า ตะพาบน้ำ 3) ประเภทสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น กบ เขียด 4) ประเภทปลากินเนื้อ เช่น ปลาช่อน ปลาชะโด ปลาไหล จะกินปลาสลิดขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ส่วนปลากริม ปลากัด ปลาหมอ จะกินไข่ปลาสลิดและลูกปลาวัยอ่อน (กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2546 13)

สมพร ภิรมย์พุม กล่าวว่า สำหรับการป้องกันศัตรูของปลาสลิดที่จะติดมากับน้ำ ต้องนำอวนมุ้งในสื่อนรองรับน้ำปากระหัด ศัตรูที่สำคัญคือ ปลาประเภทล่าเหยื่อ เช่น ปลาช่อน แต่บางรายไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งนี้ เพราะถือว่าเมื่อปลาลงไปอยู่ในบ่อที่มีความกว้างขวางมาก ปลาสลิดก็จะพาลูกๆ หลบหลีกจากศัตรูตามธรรมชาติได้เอง (สมพร ภิรมย์พุม สัมภาษณ์ 2547)

ขั้นตอนที่ 6 วิธีวัดล้อมจับปลา นิยมการวางฝือกยกสูงจากพื้นดินตามความเหมาะสม แล้วตั้งระหัดวิดน้ำลงในฝือก ปลาจะค้างอยู่ในฝือก และสูบน้ำในบ่อให้แห้งถึงก้นบ่อ ปลาจะติดระหัดวิดน้ำมาเรื่อยๆ พอน้ำแห้งปลาสลิดจะเกลือกอยู่กับเลนก้นบ่อ ต้องใช้วิธีลากปลาขึ้นมา เรียกว่า “ลากน้ำ” โดยใส่ท่อน้ำลงไปในบ่อ ใช้รถไถนาลากทั้งปลาและเลน เรียกว่า “สกี” ส่วนมากจะทำในเวลากลางวัน เพราะแดดไม่ร้อน ปลาจะได้ไม่ตาย พอเช้ามืดจะมีพ่อค้ามารับซื้อปลาที่บ่อ ในพื้นที่ 10 ไร่ จะได้ปลาสลิดประมาณ 2 – 3 ตัน หลังจากนั้นเจ้าของบ่อปลาจะจับปลาอื่นๆ ที่อยู่ในบ่อ เช่น ปลาหมอ ปลาช่อน ปลาพวกนี้ไม่ได้เลี้ยงมาอยู่ในบ่อเอง จะได้ปลาช่อนประมาณ 200 - 300 กิโลกรัม ปลาหมอ 2 – 3 กิโลกรัม รวมแล้ววัดล้อม ครั้งหนึ่งได้เงินประมาณ 100,000 บาท (สังวาลย์ หล้าดี สัมภาษณ์ 2547)

สรุปลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบันปัจจุบันการเลี้ยงปลาสลิด ตามธรรมชาติของเกษตรกร มีอยู่ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมบ่อเลี้ยงปลาสลิด เป็นการเตรียมทำเลเลี้ยงปลาสลิด โดยเลือกสถานที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงปลา น้ำจะต้องไม่ท่วมบ่อปลาและอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมบ่อพ่อกันแม่พันธุ์ บ่อต้องสะอาดไม่มีสารเคมีปนเปื้อน จะทำให้ปลา มีอัตราการรอดสูง ขั้นตอนที่ 3 วิธีการเลี้ยงปลาสลิด นำพ่อกันแม่พันธุ์ ใส่ลงในบ่อ เวลาปล่อยปลาคือ เวลาเช้าตรู่หรือเวลาเย็น เพราะเวลาดังกล่าวไม่ร้อนจัด ปลาที่ปล่อยลงไปจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้และไม่ตายง่าย ขั้นตอนที่ 4 วิธีการฟักไข่ สำหรับฤดูที่ฟักไข่สามารถฟักไข่ได้ทุกฤดู ถ้าจะให้เหมาะสมคือ ในฤดูฝนหรือเดือนมีนาคม ขั้นตอนที่ 5 การป้องกันโรคและการกำจัดศัตรูของปลาสลิด โรคระบาดในบ่อปลาสลิดมักเกิดจากน้ำในบ่อเน่าเสีย จะทำให้ปลาลอยขึ้นมาหายใจบนผิวน้ำ เพราะออกซิเจนไม่เพียงพอ จะต้องถ่ายน้ำเก่าออกและสูบน้ำใหม่เข้า หรือย้ายปลาไปไว้ในบ่ออื่น และในฤดูร้อนจะมีเห็บปลามาดูดเลือดของปลากิน ทำให้การเจริญเติบโตของปลาชะงักลง ปลาจะผอม ขั้นตอนที่ 6 การวัดล้อมจับปลา

นิยมวางฝือกยกสูงจากพื้นดิน แล้วตั้งระทัดวิดน้ำลงในฝือก ปลาจะค้ำงอยู่ในฝือก และสูบน้ำในบ่อให้แห้งถึงก้นบ่อ ปลาจะติดระทัดวิดน้ำมาเรื่อยๆ พอน้ำแห้งปลาสลิดจะเกลือกอยู่กับเลน ก้นบ่อ ต้องใช้วิธีลากปลา



เครื่องขุดระทัดวิดน้ำ



รถลากน้ำ



วิธีการลากน้ำลากทั้งปลาและเลน
เรียกว่า "สกี"



ปลาขึ้นบนฝือก

ภาพประกอบ 18 การวิดบ่อจับปลา

ที่มา ถ่ายเมื่อ วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2548

4 การอนุรักษ์และการสืบทอด

การเลี้ยงปลาสลิด มีการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษสู่ลูกหลาน จากครอบครัวหนึ่งไปสู่อีกครอบครัวหนึ่ง และประมงอำเภอ จังหวัด ได้มีส่วนอนุรักษ์ โดยให้ความรู้แก่เกษตรกรในทางเพิ่มผลผลิต แต่ปัจจุบันนี้พื้นที่สำหรับเลี้ยงปลาสลิดน้อยลง ถ้าหากไม่มีการอนุรักษ์และสืบทอดการเลี้ยงปลาสลิด ภูมิปัญญาด้านนี้ก็จะสูญหายไป ฉะนั้นทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน โดยสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลี้ยงปลาสลิด ควรมีการส่งเสริมอย่างจริงจังและต่อเนื่องให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

2 หน่วยงานต่างๆ ต้องรณรงค์ป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้มีผลกระทบต่อการเลี้ยงปลาสด

3 จังหวัดสมุทรปราการควรกำหนดเขตพื้นที่การเกษตร ให้เป็นพื้นที่สำหรับเลี้ยงปลาสดโดยเฉพาะในบริเวณอำเภอบางพลีและอำเภอบางบ่อให้ชัดเจน

4 ควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบการอาชีพการเลี้ยงปลาสดเป็นที่รู้จักโดยทั่วกัน

5 หน่วยงานของรัฐควรจัดระบบระบายน้ำชลประทานให้เพียงพอความต้องการของผู้ประกอบกิจการเลี้ยงปลาสด

6 ควรให้โรงเรียนต่าง ๆ พาเด็กนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ให้มากขึ้น นักเรียนจะได้เกิดความตระหนักเรียนรู้อาชีพในท้องถิ่นของตน

7 ชาวสมุทรปราการได้เลี้ยงปลาสดมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นวัฒนธรรมในการประกอบอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของท้องถิ่น และถือเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ควรได้รับการดูแล สนับสนุนจากระดับจังหวัดอย่างต่อเนื่องต่อไป

การแสดงละครชาตรี

1 ประวัติความเป็นมา

ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นมรดกสืบทอดที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของความเป็นชนชาติและการแสดงออกถึงภูมิปัญญาของคนในสังคม ทั้งนี้จังหวัดสมุทรปราการมีชุมชนที่มีเอกลักษณ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สะท้อนให้เห็นศิลปกรรมทางด้านนาฏดุริยางคศิลป์ที่เด่นชัดที่สุด คือ ละครชาตรีของบ้านบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ประวัติความเป็นมาของละครชาตรีมีมายาวนานมาก ถือได้ว่าเป็นละครพื้นบ้านของไทยที่เก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยา และละครชาตรีมีชื่อเรียก 2 ชื่อ คือ ภาคใต้เรียกว่า “โนห์รา” สำหรับคนภาคกลางเรียกว่า “ชาตรี” บางท่านมักเรียกรวมกันว่า “ละครโนห์รา ชาตรี” ในระยะแรกทั้ง โนห์ราและชาตรีก็นับละครแบบเดียวกัน แต่ต่อมาเมื่อได้เล่นแพร่หลายในท้องถิ่นต่าง ๆ การแสดงทั้งสองชื่อนี้ จึงแตกต่างกันออกไปตามอิทธิพลของวัฒนธรรมท้องถิ่น กล่าวกันว่าละครชาตรีคือ ต้นแบบของละครราชินีอื่นๆ ของไทย (ประเสริฐ ศรีออน สัมภาษณ์ 2546)

ในราวปลายสมัยรัชกาลที่ 6 มีผู้คิดค้นแบบแผนการแสดงละครชาตรี และละครนอกเข้าด้วยกัน เรียกว่าละครชาตรีเข้าเครื่อง ละครชาตรีเครื่องใหญ่ คือ มีโรงสำหรับแสดงกันฉากอย่างละครนอก แต่งตัวอย่างละครนอก ใช้วงปี่พาทย์อย่างละครนอก และละครชาตรีปนกัน (คือมีทับและกลองชาตรีแทรกเข้าไปในวงปี่พาทย์ธรรมดา) การแสดงเริ่มต้นด้วยการ

ไหว้ครูและรำซัดอย่างละครชาตรีและละครนอกปนกันเช่นการร้องรำสำหรับดำเนินการแสดงโดยใช้แบบแผนของละครชาตรีและละครนอกปนกัน เช่น การร้องรำสำหรับดำเนินเรื่องก็มีทั้งทำนองรำชาตรีและรำนอก ละครชาตรีในกรุงเทพฯ แสดงในลักษณะดังกล่าวมาจนทุกวันนี้ (สภากวีนิพนธ์อำเภอบางพลี 2541 : 51 – 52)

สำหรับความเป็นมาของละครชาตรีในชุมชนบางปลานั่น สืบเนื่องมาจากความเชื่อของชาวบางปลาที่นอกจากจะนับถือศาสนาพุทธแล้ว ในหมู่บ้านยังมีศาลเจ้าประจำหมู่บ้านอยู่ 2 ศาล คือ 1) ศาลเจ้าพระรามพระลักษมณ์ ตั้งอยู่ในบริเวณวัดบางปลา (วัดราษฎร์บูรณะ) 2) ศาลเจ้าพ่อเสือ ตั้งอยู่บริเวณคลองเก่าหรือคลองบางกะอี ศาลเจ้าทั้งสองศาลนี้ไม่มีหลักฐานว่าใครเป็นผู้สร้างไว้แต่มีมานานแล้ว พรรณศิริ จุลภาพ สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ อินทรพรหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลบางปลา ได้บอกว่า ศาลเจ้านี้มีมานานแล้วตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ ซึ่งเห็นกันมาตั้งแต่เกิด ชาวบางปลาเชื่อว่าศาลเจ้าทั้งสองนี้จะคอยปกป้องคุ้มครองภัยให้กับชาวชุมชนเมื่อถึงเดือนเมษายนของทุกปี หลังจากประเพณีสงกรานต์ผ่านไป 3 วัน ชุมชนบางปลาจะมีการแห่ศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน เรียกว่า “แหเจริด” ซึ่งชาวบ้านจะแห่ไปรอบๆ เกาะบางปลา โดยเริ่มจากศาลเจ้าพระรามพระลักษมณ์ก่อน แล้วจึงแห่ไปยังศาลเจ้าพ่อเสือ กลางคืนจะจัดงานมหรสพเฉลิมฉลองในวัดบางปลาตลอดทั้งคืน สมัยก่อนมีคนทรงเจ้าประจำชุมชน เมื่อผู้ใดเดือดร้อนก็จะไปบอกกล่าวกับศาลเจ้าทั้งสอง และเมื่อแก้ไขความเดือดร้อนดังกล่าวสำเร็จแล้วหรือได้รับสิ่งทิบบนานไว้ ก็จะแก้บนด้วยละครชาตรี ลิเก หรือดนตรีไทย และเครื่องสังเวยจำพวกหัวหมู ไก่ต้ม เหล้าและดอกไม้ ธูปเทียน เป็นต้น ดนตรี ซึ่งใช้ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพระรามพระลักษมณ์ และ ศาลเจ้าพ่อเสือ ตลอดจนการแก้บนด้วยละครชาตรี ลิเก หรือดนตรีไทย อาจเป็นพื้นฐานที่ทำให้ชุมชนบางปลาเป็นชุมชนดนตรี ทั้งนี้จะเห็นได้จากการปลูกโรงลิเกไว้เป็นการถาวร (พรรณศิริ จุลภาพ 2542 : 23)

ด้านประเพณีประจำปีต่างๆ ของชาวชุมชนบางปลา นิยมจัดเช่นเดียวกับตำบลอื่นๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น แต่สิ่งที่โดดเด่นแตกต่างไปจากตำบลอื่นคือ การประชันแข่งขันกันในงานดนตรีไทยและละครชาตรี ชุมชนนี้เป็นชุมชนลิเก ละครชาตรี และคณะดนตรีปี่พาทย์ไทยและปี่พาทย์มอญหลายคณะ จนสามารถเปรียบเทียบชุมชนนี้ว่าคล้ายกับชุมชนละครและดนตรีไทยที่นางเลิ้งในกรุงเทพมหานคร ซึ่งสมัยก่อนคนมักเรียกกันติดปากว่า “สนามควาย” ชุมชนบางปลาจึงเป็นชุมชนที่คงเอกลักษณ์โดดเด่น แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดนตรีไทย ที่สามารถยืนหยัดต่อเนื่องมาโดยตลอด ในขณะที่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงเป็นค่านิยมแบบสังคมตะวันตก (ธีรยุทธ ยวงศรี 2534 : 47)

สรุปประวัติความเป็นมาของละครชาตรีได้ว่า ชุมชนบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีพัฒนาการต่อเนื่องมา ยาวนานตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นและเป็นชุมชนดนตรีมาตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นชุมชนที่มีการสืบทอดคณะดนตรีปี่พาทย์และละครชาตรีมากมายหลายคณะ ที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ และ

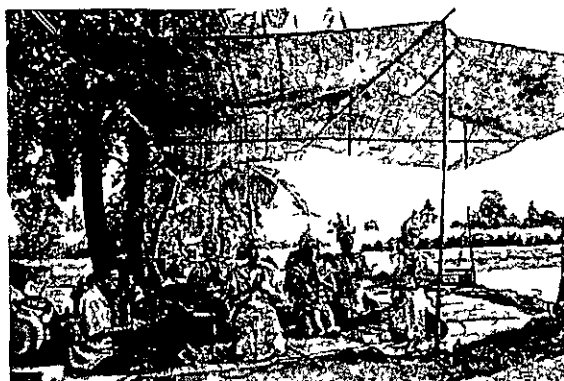
ละครชาตรีภายในชุมชนของตนจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลาน มีการแสดงรายรับแบบโนราห์ หรือ ชาตรีอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในโอกาสที่เป็นพิธีการต่อหน้าศาลเพียงตาหรือหน้าศาลเจ้าพ่อที่ เรียกว่า การรำนหน้าซัดหรือซัดชาตรี ซึ่งถือว่ามาจากรากฐานทางวัฒนธรรมการแสดงที่ถูกต้อง ซึ่งคณะละครชาตรีที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในชุมชนบางปลา คือ คณะสดประเสริฐของประเสริฐ ศรีอ่อน คณะปี่พาทย์นายสุบิน พักทอง และคณะนางนิมนวล ศรีเพชร เป็นต้น

2 สภาพการเปลี่ยนแปลง

การแสดงละครชาตรีแบบดั้งเดิม เป็นการเล่นตามวัดอุประสงค์ที่ต่างออกไป จากละครประเภทอื่น คือ เพื่อแก้บนและบูชาเทวดา เพื่อเสริมมงคลและกำจัดเสนียดจัญไร ไม่ได้ เล่นเพื่อความบันเทิงอย่างเดียวเหมือนอย่างละครนอก การแสดงละครชาตรีทั่วไปจะแสดงตาม สถานที่ศักดิ์สิทธิ์และหน้าศาลเทพารักษ์ เนื่องจากคนโบราณมีความเชื่อว่า ผู้แสดงละครชาตรี สมัยโบราณนั้น มักจะกลัวถูกทำร้ายด้วยวิหยาคม จึงมักจะมีเครื่องเสกเป่าป้องกันต่างๆ มากมาย ทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่าละครชาตรีเล่นคาถา จึงทำให้เชื่อว่าถ้าจะเล่นละครแก้บนให้ ศักดิ์สิทธิ์แล้วต้องแก้บนด้วยละครชาตรี ดังนั้นละครชาตรีจึงถูกนำมาเล่นแก้บนจนถึงปัจจุบัน แต่ปัจจุบันจุดประสงค์ของการแสดงละครชาตรีมีความแตกต่างไปจากเดิมคือ การแสดงละคร ชาตรีของคณะสดประเสริฐและคณะอื่นๆ โดยทั่วไปมักจะแสดงในโอกาสเทศกาลประจำปีต่างๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง สงกรานต์ งานฉลองอุโบสถของวัด รวมถึงงานประเพณีประจำ ท้องถิ่น เช่น ประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลี และงานนมัสการพระสมุทรเจดีย์ของจังหวัด สมุทรปราการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานแสดงประเภทงานแก้บนประจำสถานที่ต่างๆ นอก เขตอำเภอบางพลี เช่น ศาลเจ้าพ่อโคกพรวัว ตำหนักเจ้าพ่อแสนดำรงฤทธิ์ วัดศรีบุญเรือง และ ศาลเจ้าพ่อกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เป็นต้น (ประเสริฐ ศรีอ่อน สัมภาษณ์ 2546)

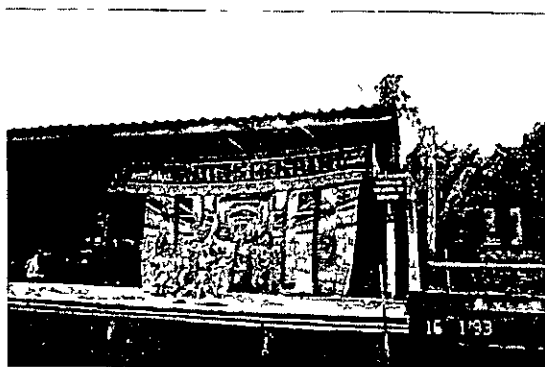
สำหรับชุมชนบางปลานี้ในรอบหนึ่งปี ดนตรีไทยได้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับ พิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการบรรเลงประกอบการแสดงนาฏศิลป์ เช่น การแสดง ละครชาตรี การรำนแก้บน การแสดงลิเก เป็นต้น หรือการบรรเลงประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีทำบุญเลี้ยงพระ รวมถึงการบรรเลงในงานนักขัตฤกษ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะจัดขึ้นที่วัดและ บรรเลงประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีการแต่งงาน พิธีบวชนาค และพิธีศพ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการบรรเลงในพิธีการแห่ศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี ซึ่ง นายสุบิน พักทอง ได้กล่าวว่า เครื่องดนตรีปี่พาทย์ที่ใช้ในการแสดงละครชาตรินั้น เดิมมีเพียง โทนหรือทับ 1 คู่ กลองตุ้ม 1 คู่ ฉิ่ง 1 คู่ เรียกว่าฆ้องคู่หรือฆ้องราง ปีนอก กรับ และฉิ่ง วงปี่พาทย์ชาตรีมีเครื่องมือดำเนินทำนองอย่างเดียวคือ “ ปี่ ” ทำหน้าที่เป่าคลอกับการร้อง เทานั้น แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบละครนอก เพราะรูปแบบของการแสดงละคร ชาตรีปัจจุบันเปลี่ยนไปจากเดิม มีการเพิ่มระนาดเข้ามา บางทีก็ใช้เครื่องคู่ เครื่องใหญ่ แล้วแต่ ฐานะและทุนทรัพย์ของเจ้าภาพ ถ้าหากจัดงานใหญ่เราก็จะจัดเตรียมทั้งการแสดงและการ บรรเลงปี่พาทย์ให้เต็มที่สมกับฐานะเจ้าภาพ (สุบิน พักทอง สัมภาษณ์ 2547)

สำหรับการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ คือ ส่วนของเวทีการแสดงละครชาตรีของคณะสุตประเสริฐ คณะปี่พาทย์นายสุบิน พักทอง หรือแม่แตคณะนางนัมนวล ศรีเพชร ในอดีตล้วนใช้เป็นการเล่นละครชาตรีแบบดั้งเดิม คือ นั่งล้อมวง ไม่มีฉาก มีแท่นนั่งอย่างเดียวงวงปี่พาทย์จะตั้งข้างๆ ด้านหลังเตียงหรือริมโรงด้านหน้าตรงข้ามกับเตียง ตัวแสดงต้นเสียงและลูกคู่จะรวมจะอยู่ที่เดียวกัน ถ้ามีการเปลี่ยนตัวละครก็จะต้องมีการเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวหรือเพิ่มเครื่องแต่งตัว และเมื่อเปลี่ยนตัวละครก็จะแต่งใกล้บริเวณที่แสดง ซึ่งคนดูสามารถมองเห็นได้ตลอดเวลา นางประเสริฐ ศรีออน เล่าว่า สมัยก่อนบางตัวละครจะเอาลูกไปด้วย ลูกอยากกินนมก็ต้องเปิดผ้าให้นมลูกขณะแสดงก็มี ต่อมาในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้เห็นวละครชาตรีนั่งแสดงกันบนดินทำให้ดูไม่สุภาพ จึงบังคับให้มีฉาก มีเวทีการแสดง ซึ่งจะเป็นเสมือนผ้ามาปิดข้างหลังเตียง ทำให้แยกหน้าเวทีและหลังเวทีออกเป็นคนละส่วนกัน จึงทำให้ดูสุภาพขึ้น ในปัจจุบันคณะละครชาตรีได้ปรับเปลี่ยนให้เป็นโรงละครชาตรีที่มีเวทีและฉากเหมือนกับการแสดงลิเกแทน (ประเสริฐ ศรีออน สัมภาษณ์ 2546) ดังภาพประกอบ 19 – 20



ภาพประกอบ 19 การแสดงละครชาตรีแบบดั้งเดิมไม่มีฉากหลัง

ที่มา ถ่ายวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2547



ภาพประกอบ 20 การแสดงละครชาตรีแบบปัจจุบันมีฉากหลัง

ที่มา ถ่ายวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2547

ส่วนเครื่องแต่งกายของนักแสดงละครชาตรี เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ และผู้คนหันไปนิยมดูหนังดูละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์แทน การรับงานแสดงละครชาตรีในปัจจุบันจึงน้อยลง คณะอื่น ๆ ต่างก็ล้มเลิกกันไปด้วยสาเหตุต่าง ๆ แต่ก็ยังมีอีกหลายคณะที่สามารถดำรงอยู่ได้ ปัจจุบันการแสดงละครชาตรีจึงเปลี่ยนแปลงจากการแสดงดั้งเดิมให้เป็นแบบลิเก (ตามแบบสมัยนิยม) เครื่องแต่งกายต่างๆ ก็เปลี่ยนไป เช่น ตัวพระเดิมสวมเสื้อแขนยาว มีอินทนูอยู่บนหัวไหล่ ปัจจุบันเสื้อแขนสั้น อินทนูอยู่ที่ปลายแขนเสื้อ ตัวนางเดิมสวมรัดเกล้ากับซ่องหู ปัจจุบันตัวนางสวมชฎา (ประเสริฐ ศรีอ่อน สัมภาษณ์ 2546) ดังภาพประกอบ 21 – 22



อดีต



ปัจจุบัน

ภาพประกอบ 21 การแต่งกาย ตัวพระ

ที่มา ถ่ายวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2547



ภาพทางซ้ายมือ คือการแต่งกายปัจจุบัน
ภาพทางขวามือ คือการแต่งกายในอดีต



ภาพทางซ้ายมือ คือการแต่งกายปัจจุบัน
ภาพทางขวามือ คือการแต่งกายในอดีต

ภาพประกอบ 22 การแต่งกายตัวนาง

ทิมา ถ่ายวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2547

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงของการแสดงละครชาตรี จะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านของจุดประสงค์ในการจัดแสดง ซึ่งแต่เดิมจะเป็นการแก้บนเฉพาะศาลเจ้า ในหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันมีการแก้บนที่ศาลเจ้าต่างๆ นอกพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการและมีการประยุกต์รูปแบบคล้ายการแสดงแบบลิเก ส่วนเวทีการแสดง จากเดิมเป็นการนั่งล้อมวง ไม่มีฉาก มีแท่นนั่งอย่างเดียว เปลี่ยนเป็นมีเวทีและฉาก สำหรับเครื่องดนตรีปี่พาทย์มีเพียงปี่ทับ กลองชาตรี ข้อง ฉิ่ง และกรับ แต่ปัจจุบันได้เพิ่มระนาด ส่วนการแต่งกายของนักแสดงเป็นแบบละครพื้นบ้านที่เรียบง่ายรัดกุม ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นการแต่งแบบละครนอก

3 ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน

รูปแบบการแสดงละครชาตรีนั้น จะเริ่มต้นด้วยการไหว้ครูละครเช่นเดียวกับการไหว้ครูดนตรีไทย และมีการรำช้อย่างละครชาตรีเช่นเดิม แต่มีการปรับเปลี่ยนในส่วนองวิธีการบอกบทละครคือ แต่เดิมใช้วิธีการบอกบทในระหว่างการแสดงละคร ต่อมาได้ปรับการแสดงของดนตรีขึ้นใหม่ เพื่อให้ทันกระแสนิยมของผู้ชม โดยให้นักแสดงทุกคนท่องจำบทของตนเองให้แม่นยำ และการดำเนินเรื่องเจรจา คือ จะใช้แบบแผนการดำเนินเรื่อง เจาจาของละครนอกและละครชาตรีปนกัน พร้อมทั้งสอดแทรกมุกตลกหรือเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง ที่กำลังได้รับความนิยมเข้าไปบ้าง เพื่อความหลากหลายและเกิดความสนุกสนานให้ผู้ชมไม่รู้สึกรำเบื่อ การแสดงที่ประยุกต์ ขึ้นมานี้ปรากฏว่าได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นอย่างมาก หากนักแสดงสามารถแสดงได้ถึงบทบาทเป็นที่ถูกใจของผู้ชมก็อาจได้รางวัลต่างๆ เพิ่มขึ้นด้วย เมื่อการแสดงจบลงตัวละคร

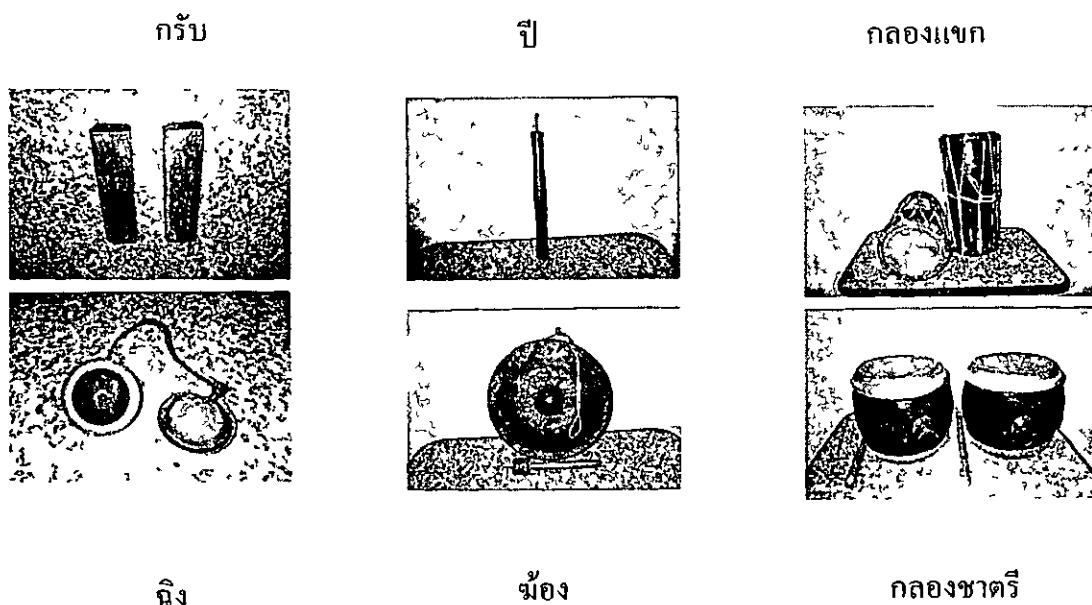
จะออกมารำชาดอีกครั้งหนึ่งเป็นการถือนาฏกรรมเรียกว่า “คลายยันต์” ถือว่าเสร็จสิ้นการแสดง (นิมโนล ศรีเพชร สัมภาษณ์ 2547) การแสดงละครชาตรี ส่วนใหญ่เป็นการหาละครเพื่อไปแสดงกับบ่นเจ้าพ่อ สิงคตีสัทธี เทพอารักษ์ การนำละครชาตรีไปแสดงนี้มักจะมียานที่ไปแสดงอยู่เป็นประจำทุกปี และมีกำหนดวันเวลาที่ชัดเจนคือ งานประเพณีศาลเจ้าพ่อต่างๆ ทั้งในจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดใกล้เคียง สำหรับงานที่ไม่ค่อยมีกำหนดวันเวลาไว้ประจำนั้น ส่วนใหญ่เป็นงานกับบ่นที่ได้บ่นไว้ในที่ต่างๆ ในบางโอกาสก็ต้องแสดงแบบไม่เต็มคณะ เพราะผู้หาไปแสดงต้องการเฉพาะส่วนที่เป็นพิธีต่อหน้าศาลเพียงดาหรือหน้าศาลเจ้าพ่อเท่านั้นคือการรำหน้าชาด (ชาดชาตรี) ดังนั้นคณะปีพาทย์ก็ไม่ต้องเต็มชุด เพราะเน้นที่โทนชาตรีและการตีกรับคู่ ความนิยมในรูปแบบการแสดงจะเริ่มต้นด้วยการทำพิธีบูชาครูมีสิ่งของที่บูชา เช่น รูปเทียน หมากพลู เงิน เป็นต้น เมื่อเสร็จพิธีไหว้ครูแล้ว ปีพาทย์ก็จะบรรเลงเพลงโหมโรง หลังจากนั้นตัวละครก็จะออกมาร้องประกาศหน้าบท คือ ร้องเชิญครูเพื่อความเป็นสิริมงคลอีกครั้งหนึ่ง แล้วนายโรงจะออกมารำชาดหน้าบท มีการว่าคาถาอาคมพร้อมกันไปด้วย เมื่อรำชาดจบแล้วจึงเริ่มจำเรื่อง (พรรณศิริ จุลภาพ 2542 : 23)

วงละครชาตรีแต่ละวงมักจะต้องมีสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นต่อการแสดงละครชาตรีแบบครบวงจรคือ 1) คณะดนตรีปีพาทย์ 2) ผู้มีศิลปะในการเตรียมชุดสำหรับสวมใส่ในขณะแสดงให้ตรงตามบทหรือชั้นศักดิ์ของตัวละครแต่ละเรื่อง 3) โต๊ะที่มีความสามารถในการคุมวง จึงมีบทบาทหน้าที่หลายบทบาท โดยพัฒนาจากการเป็นผู้แสดงที่เก่งขึ้นมาสู่การเป็นเจ้าของคณะละครชาตรีคือ ทั้งบริหารคณะ กำกับบท กำกับการแสดง กำกับเวที ติดต่อประสานงาน และ 4) ผู้ที่เป็นนักแสดง แต่เนื่องจากผู้แสดงมีจำนวนน้อย ดังนั้น คนหนึ่งอาจจะแสดงบทเป็นตัวละครหลายตัวได้แล้วแต่จะแสดงตอนใด โดยเปลี่ยนบทบาทไปตามท้องเรื่อง ผู้แสดงนอกจากร้ายร้ายบทบาทแล้วยังต้องร้องบทและเจรจาเองอีกด้วย ในขณะที่ผู้แสดงร้ายร้ายบทเองในฐานะต้นเสียงอยู่นั้น ผู้แสดงคนอื่นก็จะทำหน้าที่เป็นลูกคู่ร้องรับพร้อมๆ กัน กับนักดนตรี แต่เดิมการร้องเป็นการด้นกลอนสดแต่ต่อมาบางคณะแต่งบทเตรียมไว้สำหรับผู้แสดงล่วงหน้าแล้ว การดำเนินเรื่องนั้นบางตอนเป็นไปอย่างช้าๆ บางตอนก็รวบรัดเพื่อให้เหมาะกับการที่มีตัวแสดงน้อย และมุ่งเอาความสนุกสนานของบทเป็นสำคัญ หลังจากการแสดงจบตัวละครจะออกมารำชาดอีกครั้งพร้อมกับว่าคาถาเป็นการถือนาฏกรรม เรียกว่า “คลายยันต์” จึงถือว่าจบการแสดงละครชาตรี (นิมโนล ศรีเพชร สัมภาษณ์ 2547)

นักแสดงโดยปกติจะได้รับการฝึกฝนให้เหมาะสมกับความสามารถบุคลิกภาพ และลักษณะนิสัย เพื่อให้การแสดงออกหน้าฉากเป็นไปได้อย่างดีและเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม ตามเรื่องละครที่นำมาแสดงสู่สายตาผู้ชม นับตั้งแต่ตัวพระ พระเอก นางเอก เจ้า ตัวดำเนินเรื่อง ดูเหมือนกับมีการเสริมมุขตลกไว้ด้วย แต่นักแสดงจะเป็นผู้ที่รู้เรื่องราวทั้งหมดและช่วยให้การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างราบรื่น และสนุกสนานอยู่เสมอ พระรอง นางรอง ทหารหรือเสนา ตัวอิจฉาตัวโกงและตัวประกอบอื่นๆ

ประเสริฐ ศรีออน กล่าวว่ เรื่องที่เล่นเกี่ยวกับวรรณคดีไทย เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบสวนมากจะใช้เพลงเหมือนๆ กันซ้ำกันและผู้แสดงก็ร้องได้อยู่แล้ว สำหรับเพลงประจำที่คณะสุดประเสริฐใช้ในการบรรเลงรำถวายมือ และการแสดงละครชาตรีมี ดังนี้ เพลงโหมโรงเช้า เพลงที่ใช้ประกอบการรำแก้สนับน ประกอบด้วย เพลงจระเข้หางยาว เพลงเตากินผักบั้ง เพลงสร้อยสนดัด และเพลงตะนาว เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรี ประกอบด้วย เพลงโหมโรงกลางวัน เพลงซำลงโรง เพลงตะลุ่มโปง เพลงหงส์ทอง เพลงบุหลัน เพลงเร็ว เพลงลา เพลงเชิด เพลงโอด เรื่องที่นำมาใช้ในการแสดงละครชาตรีนั้นเป็นเรื่องวรรณคดีไทย หรือนิทานพื้นบ้านของไทย เช่น พิกุลทอง มาลัยทอง ลักษณะวงศ์ ตะเพียนทอง กายเพชร เป็นต้น โดยนำไปแสดงเป็นตอน ๆ มักเรียกว่า “จับตอน” เพราะวรรณคดีเรื่องหนึ่งเนื้อเรื่องยาวไม่สามารถแสดงจบภายในวันเดียว ละครชาตรีที่ศิลปินชาวบางปลา นิยมนำมาแสดงเป็นประจำจนถือเป็นต้นแบบของละครชาตรีที่บางปลา คือ สังข์ทอง แก้วหน้าม้า นางสิบสอง พระรถเมรี พระสุณนโนราห์ ไกรทอง และเรื่องอื่นๆ ส่วนวงปี่พาทย์ ที่ใช้บรรเลงประกอบการเล่นละครชาตรีมีเครื่องเล่นที่เห็นใช้อยู่เป็นประจำ เช่น กลองทัด กลองแขก ตะโพน โทนชาตรี ฉิ่งวง ระนาดเอก ระนาดทุ้ม กรับคู่ ฉิ่ง ฉาบ โหม่ง ปี่นอก ปี่ใน (ประเสริฐ ศรีออน สัมภาษณ์ 2546)

ลักษณะที่น่าสนใจของการแสดงละครชาตรี คือ ผู้แสดงละคร ซึ่งแต่เดิมผู้แสดงเป็นชายล้วน มีเพียง 3 คนได้แก่ 1 ตัวพระ 2 ตัวนาง และ 3 ตัวจำเอด ซึ่งแสดงตลกและเป็นตัวเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่อง เช่น ฤาษี พราน สัตว์ ฯลฯ หมุนเวียนกันแสดงแต่เดิมนิยมแสดงกันเพียงไม่กี่เรื่อง เช่น เรื่องมโนราห์ ตัวนายโรงจะแสดงเป็นพระสุณ ตัวนางเป็นนางมโนราห์ และตัวจำเอดเป็นพรานบุญ อีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่องพระรถเสน ตัวนายโรงแสดงเป็นพระรถเสน ตัวนางเป็นเมรี ตัวจำเอดเป็นม้าของพระรถเสน เป็นต้น ในสมัยหลังละครชาตรีเพิ่ม ผู้แสดงให้มากขึ้นและให้ผู้หญิงแสดงประสมโรงด้วย สำหรับดนตรีประกอบการแสดงใช้วงปี่พาทย์ชาตรี ซึ่งประกอบด้วยปี่ (หรือใช้โพน) กลองชาตรี (กลองขนาดเล็ก) 1 คู่ ฉิ่งคู่ และฉิ่ง บางแห่งมีกลองแขกด้วย หรือบางแห่งก็ดัดฆ้องคู่ออกมาใช้มาล่อแทน วงดนตรีจะใช้บรรเลงประกอบบทร้องและบรรเลงสลับกับบทเจรจาของตัวละคร (ประเสริฐ ศรีออน สัมภาษณ์ 2546) ดังภาพประกอบ 23



ภาพประกอบ 23 เครื่องดนตรีการแสดงละครชาตรี

ที่มา ถ่ายวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2547

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การปฏิบัติของการแสดงละครชาตรี จะเริ่มด้วยการทำพิธีบูชาครูก่อนแสดง เมื่อเสร็จพิธีบูชาครูแล้ว คณะปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงโหมโรง หลังจากนั้นตัวละครจะออกมารำซัดหน้าบทเพื่อเป็นศิริมงคล แล้วจึงเริ่มการแสดงละครเกี่ยวกับวรรณคดีไทยหรือนิทานพื้นบ้าน เช่น พิกุลทอง ลักษณะวงศ์ แก้วหน้าม้า และสังข์ทอง เป็นต้น หลังจากการแสดงจบตัวละครจะออกมารำซัดชาตรีอีกครั้งพร้อมกับว่าคาถาเป็นการถอนอาถรรพ์คลายยันต์

4 การอนุรักษ์และสืบทอด

ชุมชนบางปลานับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงหลายประการ เช่น การเปลี่ยนชื่อของชุมชน การเพิ่มจำนวนประชากร การขาดคลองลัดบางปลา รวมถึงการเจริญเติบโตของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งเป็นผลดีและผลเสียต่อชาวบางปลา แต่ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทยและละครชาตรีในชุมชนกลับช่วยกัน ส่งเสริมให้มีความเจริญเติบโตและแตกแขนงไปเป็นคณะต่างๆ มากมาย เช่น คณะนายสุบิน พักทอง คณะนายเล็ก ดำทองสุข คณะนายชื่น สามเสน คณะนายเหลียง มาเมือง คณะนายเกรียงไกร ภิษฐานนท์ คณะนายประภาส ศรีเพชร คณะนพพร ศรีเพชร คณะป เพชรมณีโชติ คณะท ลั่นทม คณะละครครูหมก คณะจิงโจ้ และคณะสุดประเสริฐ (พรรณศิริ จุลภาพ 2542 1)

แต่คณะที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในหมู่บ้านและละแวกใกล้เคียง คือ คณะสุดประเสริฐ ซึ่งพรรณศิริ จุลภาพ (2542 1) ได้กล่าวถึงละครชาตรีคณะสุดประเสริฐไว้ว่าเป็นคณะที่เก่าแก่ประจำหมู่บ้านแล้ว ยังมีการปลูกฝังให้คนในตระกูลได้รับสืบทอดด้านศิลปะการดนตรีปีพาทย์กันมาอย่าง ต่อเนื่องภายในครอบครัว ซึ่งเป็นประเพณีปฏิบัติของการเรียนดนตรีไทยแต่โบราณ การสืบทอดนี้กระทำกันมานานจากบรรพบุรุษรุ่นก่อนชวตเรื่อยมาจนถึงรุ่นหลานรับช่วงสืบทอดกันมาในตระกูลศรีอ่อน และสืบสายในหมู่เครือญาติเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การสืบทอดนี้พบว่า มีอยู่ 2 ลักษณะคือ

- 1 สืบทอดวิชาชีพร่วมกันจากบรรพบุรุษเป็นมรดกตกทอดของตระกูล
- 2 สืบทอดไปสู่ตระกูลอื่นที่เป็นตระกูลนักดนตรีไทยเช่นเดียวกัน แต่มีความสัมพันธ์ด้านเครือญาติกับตระกูลศรีอ่อน

แต่สิ่งที่น่าสนใจของคณะสุดประเสริฐนี้มีความแตกต่างจากคณะดนตรีปีพาทย์คณะอื่นๆ ในชุมชนคือ เป็นคณะที่มีวิวัฒนาการกิจกรรมต่างๆ ของตนเองให้อยู่รอดในสภาพเศรษฐกิจถดถอย โดยมีวิธีการปรับเปลี่ยนลักษณะวิถีถ่ายทอดการบรรเลงและการแสดงของตนให้คล้อยตามกระแสนิยมของชาวบ้านหรือเจ้าภาพจัดงาน ทั้งนี้ความเข้มแข็งของละครชาตรีในอำเภอบางพลี ทำให้สามารถเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่างๆ ไปได้ และสามารถสร้างวัฒนธรรมการดนตรีไทยให้มุ่งไปสู่ความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นได้ (ประเสริฐ ศรีอ่อน, สัมภาษณ์ 2546)

สวนคณะนพพร ศรีเพชร โดย นางนิมมวล ศรีเพชร เป็นครูผู้ควบคุมการฝึกซ้อม ซึ่งแต่เดิมมีการบรรเลงปีพาทย์ควบคู่กับคณะละครชาตรี แต่ภายหลังมีแต่คณะปีพาทย์มอญอังกะลุง ต่อมาได้พัฒนาปรับเปลี่ยนให้เป็นสากลมากขึ้น โดยมีการประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย โดยมีการำทำเพลงประกอบการแสดงสอดแทรกเข้าไปด้วย (นิมมวล ศรีเพชร สัมภาษณ์ 2547)

สำหรับคณะละครชาตรียายสอน ฟักทอง และคณะปีพาทย์ดาสาหว ฟักทอง เป็นคณะละครชาตรีที่ได้รับความนิยมมาแต่ดั้งเดิม นับแต่ครั้งขุนสมานพลีราษฎร์ (อดีตกำนันคนแรกของตำบลบางปลา) ได้อนุรักษ์และสืบทอดมาถึงนายสวาท ละครคณะนี้ระยะหลังๆ ไม่ค่อยได้ถ่ายทอดสู่บุตรหลาน คือ คณะปีพาทย์นายสุบิน ฟักทอง ได้รับความนิยมตามสมควร เพราะนายสุบินก็เคยเข้ารับการพัฒนาด้านดนตรีจากครู มีผู้เป็นครูประจำคณะดำรงศิลป์ของครูเล็ก จำทองสุข มีการปรับปรุงจาก ปีพาทย์ ตะโพน ระนาด ซึ่งเมื่อก่อนเป็นละครชาตรีแต่ตอนปัจจุบันนี้คนทั่วไปมักเรียกว่า ละครพันทาง (สุบิน ฟักทอง, สัมภาษณ์ 2547)

นอกจากนี้ยังมีคณะปีพาทย์ตั้งขึ้นใหม่มีหลายคณะ แต่คณะที่มีความโดดเด่นมากคือ 1) คณะส่งเสริมศิลปปิ่น มีคุณยาเสริม พัดทอง เป็นโต้โผละครชาตรี และ 2) คณะละครช รุ่งเรืองศิลป์ ของนางชั้น มาเมือง 3) คณะ ช นำศิลป์ ของนายเชื่อม นางแจ้ว ทิมเจริญ และ 4) คณะชิต-พุด ของ นายชิต-นางพุด สีอ่อน เป็นต้น (พรรณศิริ จุลภาพ 2542 27)

ถ้าพิจารณากันโดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่า แต่ละครูแต่ละคณะก็มีศิษย์ของตนเองไปตั้งวงตั้งคณะหมัดด้วยกันทั้งสิ้น แต่เมื่อไรก็ตามที่ต้องการความร่วมมือกัน นักดนตรีนักแสดงละคร ศิลปินทั้งหลาย ชาวบางปลาก็สามารถสืบทอดและถ่ายทอดกันไปได้ทั้งนั้น

ผู้สมัครเข้ามาเป็นศิษย์เพื่อฝึกหัดละครชาตรี แม้ที่บางปลาจะไม่ได้เปิดเป็นโรงเรียนที่เป็นรูปธรรมก็ตาม บ้านโตไผ่ก็มีโรงฝึกที่กว้างขวางใหญ่โตพอจัดการฝึกฝนได้ โดยเริ่มจากการทำพิธีบูชาครอบครู ให้ก่อนจึงค่อยฝึก ฝึกด้วยภูมิปัญญาของครูฝึกในคณะส่วนใหญ่ ใช่วิธีจับมือ ครูฝึกนี้ท่านจะร้องนำบทร้องของละครไปด้วย ให้ศิษย์คุ้นกับท่าและคำร้อง หรือไม่ก็เริ่มจากสอนตั้งแต่ท่าแม่บท แสดงอาการออกมาให้ถูกทั้งหน้าตา ทาท่าง มือ ลำตัว เอว เข่า เท้า และสวนต่าง ๆ ที่สามารถสื่อออกมาด้วยท่าทางว่าทำรำนั่น ๆ มีความหมายวาทะอย่างไร ดีใจ เสียใจ ต้องการจะทำอะไรก็ออกที่ทารำนี่เอง สำหรับบทร้องหรือ คำร้องก็มีทั้งให้ท่องจำ บอกบท และการหมั่นซ้อมอย่างสม่ำเสมอ ศิษย์ก็มักจะถ่ายทอดความรู้ให้แก่กันเป็นรุ่น ๆ นับตั้งแต่รุ่นใหญ่ไปจนถึงรุ่นจิ๋ว โตไผ่หรือแม่ครูคอยดูปรับแต่งทาท่างหากยังไม่เป็นที่ถูกต้องทีเดียวนัก ทารำ บางท่าศิษย์อาจซ้อมพร้อม ๆ กันได้ บางท่าซึ่งเป็นท่าเฉพาะตัวก็ต้องแยกออกไปฝึกต่างหาก ในแต่ละปีคณะละครจะมีงานไหว้ครูประจำปี ศิษย์รุ่นไหน ๆ ก็มากันคับคั่ง การไหว้ครูหรือบูชาครู มักมีพิธีการขั้นตอนคล้าย ๆ กันทุกคณะ คือ ต้องเอาเตี๋ยรพอกแกมมาบูชาด้วยเสมอ เตี๋ยรอื่นก็นำมาวางเรียงรายในพิธีด้วย ศิลปินที่บางปลาเป็นชาวพุทธ ฉะนั้นพิธีบูชาครูจะเริ่มที่การบูชาพระพุทธรูป พิธีสงฆ์ พิธีบูชาครู ครบรับศิษย์ ศิษย์ก็มีคำกล่าวในพิธีนั้น จะเห็นได้ว่าพิธีการขั้นตอนเหล่านี้สร้างความสมัครสมานสามัคคีด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านโดยแท้จริง (พรรณศิริ จุลภาพ 2542 : 58 – 89)

จะเห็นว่า วัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทยและการแสดงละครชาตรีในชุมชนบางปลา โดยที่คณะละครชาตรีคณะหนึ่งคือ คณะสุดประเสริฐ เป็นคณะที่ทำให้ดนตรีไทยและการแสดงละครชาตรีชุมชนบางปลาเข้มแข็งจนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนเป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็ปลูกฝังให้มีความเคารพแก่ผู้อาวุโสภายในคณะ พร้อมทั้งสนับสนุนให้สมาชิกในคณะได้รับความรู้ในวิชาชีพด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของตนด้วย เช่น สนับสนุนให้มีการฝึกหัดละครชาตรี การขับร้อง การแสดงลิเก และการซ่อมสร้างเครื่องดนตรีไทย เป็นต้น สำหรับในด้านสังคม ก็ยังมีการสนับสนุนให้สมาชิกละครชาตรีเข้าร่วม เป็นคณะกรรมการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนด้านดนตรีไทย รวมถึงการเป็นวิทยากรเผยแพร่ให้ความรู้ทางด้านดนตรีไทยและละครชาตรีแก่เยาวชนในชุมชนและสถาบันการศึกษาอื่นในท้องถิ่นอีกด้วย

การอนุรักษ์และสืบทอดการแสดงละครชาตรี จากการสัมภาษณ์หัวหน้าคณะต่างๆ โดยสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

- 1 หน่วยราชการของรัฐควรให้การสนับสนุนการแสดงละครชาตรี โดยจัดสรรงบประมาณฟื้นฟูการแสดงละครชาตรีแบบดั้งเดิม
- 2 ต้องการให้มีการจัดตั้งชมรมการแสดงละครชาตรีในท้องถิ่น
- 3 ให้โรงเรียนในท้องถิ่นนำการแสดงละครชาตรีไปสอนในโรงเรียน

- 4 ให้ประชาชนช่วยสนับสนุนว่าจ้างละครชาตรีไปแสดงในโอกาสต่างๆ
- 5 ให้ทุกคนเข้าใจว่าการแสดงละครชาตรีเป็นอาชีพที่มีเกียรติอย่างหนึ่ง
ลูกหลานจะได้เกิดความภาคภูมิใจและรับการสืบทอดต่อไป

ประเพณีรับบัว

1 ประวัติความเป็นมา

ประเพณีรับบัวเป็นประเพณีที่เก่าแก่ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณของชาวอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ กำหนดในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกๆ ปี มีความเป็นมาดังนี้

เดิมอำเภอบางพลีมีประชากรอาศัยอยู่ 3 กลุ่ม คือ คนไทย คนมอญ และคนลาว สำหรับประเพณีรับบัวจะเกิดจากความมีน้ำใจที่ดีต่อกันระหว่างคนไทยและคนมอญ มีผู้เขียนประวัติความเป็นมาของประเพณีรับบัวไว้สามท่าน คือ

1) เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน ได้บันทึกไว้ว่า ความเป็นมาของประเพณีรับบัวว่า ในสมัยก่อนอำเภอบางพลี มีประชาชนอาศัยอยู่แบ่งเป็น 3 พวกด้วยกัน คือ คนไทย คนรามัญ และคนลาว ซึ่งแต่ละพวกทำมาหากินในอาชีพต่างๆ กัน ต่อมาได้ปรึกษากันว่าสมควรจะช่วยกันหักล้างถางพงให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อทำไร่และทำสวนต่อไป ซึ่งแต่ก่อนเต็มไปด้วยป่าอ้อ ป่าแสม และพันธุ์ไม้นานาชนิด มีสัตว์ร้ายจำนวนมากอาศัยอยู่ทางฝั่งใต้ของคลองสำโรงเดิมไปด้วยป่าแสม น้ำเป็นน้ำเค็ม ทางฝั่งเหนือก็เต็มไปด้วยบึงใหญ่ ๆ ภายในบึงมีบัวหลวงขึ้นมากมาย พวกคนไทย คนรามัญ และคนลาว ต่างก็ช่วยกันหักล้างถางพง เรื่อยมาจนถึงทางสามแยกคือ ทางหนึ่งไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทางหนึ่งไปทางทิศเหนือ และอีกทางหนึ่งไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันคือคลองสลอด คลองขวดลากข้าว คลองลาดกระบัง ทั้งสามพวกได้แยกย้ายกันไปทำมาหากิน พวกคนลาวไปทางคลองสลอด พวกคนไทยไปคลองขวดลากข้าว และพวกรามัญไปทางคลองลาดกระบัง ชาวรามัญที่ไปทำมาหากินทางคลองลาดกระบังทำอยู่ 2 - 3 ปี ไม่ได้ผล เพราะนกหนูชุกชุม รบกวนพืชผลต่างๆ จนเสียหายเป็นอันมาก เมื่อทำมาหากินไม่ได้ผล พวกรามัญต่างก็ปรึกษากัน เพื่อเตรียมตัวอพยพกลับถิ่นเดิม คือปากลัดและเริ่มอพยพในตอนเช้ามีดของวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ก่อนไปก็พากันเก็บดอกบัวในบึงบริเวณนั้นไปมากมาย เพื่อเอาไปบูชาพระคาถาพัน ที่ปากลัด และได้ส่งเสียคนไทยที่รักใคร่สนิทสนมกันว่าในปีต่อไป เมื่อถึงวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ให้ช่วยกันเก็บดอกบัวหลวงรวบรวมไว้ที่วัดหลวงพ่อดโต และพวกตนจะมารับเอาดอกบัวไป คนไทยมีนิสัยโอบอ้อมอารีรักพวกพ้อง จึงตอบตกลงว่ายินดีที่จะจัดเก็บดอกบัวไว้ให้ พวกชาวรามัญก็ได้ไปกราบนมัสการหลวงพ่อดโต พร้อมทั้งขอน้ำมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล แล้วลากลับถิ่นเดิม ครั้นในปีต่อมาพอถึงกำหนดวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 คนไทยต่างช่วยกันเก็บดอกบัวมารวมมาไว้ที่วัดบางพลีใหญ่ใน

ตามคำขอร้องของพวกรามัญ พวกรามัญก็มารับดอกบัว ตามวันและเวลาดังกล่าว โดยมาด้วย เรือขนาดใหญ่หลายสิบลำ แต่ละลำจุคนได้ 50 – 60 คน พวกรามัญมาถึงวัดบางพลีใหญ่ใน ตอนตี 3 – 4 ทุกครั้ง ขณะที่เดินทางมา ได้ร้องรำทำเพลงตลอดทาง มีเสียงปี่ สีซอ กลองรำมะนา เสียงเฮฮาแซ่ซดตลอดลำคลองสำโรง และทุกครั้งเมื่อมาถึงวัดทางวัดได้จัดอาหารคาวหวานเลี้ยงต้อนรับ โดยใช้ศาลาวัดเป็นที่เลี้ยงอาหาร เมื่ออ้อมหน้าสำราญแล้ว พวกรามัญก็นำดอกบัวไปบูชา หลวงพ่อโตในวิหาร และนำน้ำมันต์หลวงพ่อโตกลับไป เพื่อเป็นสิริมงคล ส่วนดอกบัวที่เหลือ พวกรามัญต่างนำกลับไปบูชาพระคาถาพัน และวัดต่างๆ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของประเพณีรับ บัวสืบทอดกันมาจนบัดนี้

ส่วนการแห่หลวงพ่อดอนั้น แต่เดิมยังไม่ได้มีการแห่ ประมาณปี พ.ศ. 2467 สืบเนื่องจากนางจันกับพวกพ้องได้พร้อมใจกันสร้างพระปฐมเจดีย์ขึ้นในวัดนี้ เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ได้จัดให้มีการฉลอง โดยแห่ผ้าห่มพระปฐมเจดีย์ ไปตามคลองสำโรงแล้วนำกลับมาห่มองค์พระ ปฐมเจดีย์กลางคืน จัดให้มีมหรสพสมโภช ได้แห่ไปประมาณ 2 ปี ก็หยุดไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด ต่อมาก็ได้แห่รูปหลวงพ่อดอนแทนโดยความเห็นชอบของสมภารกุยและประชาชน นายฉาย งามขำ เป็นหัวหน้าฝ่ายประชาชนแห่ด้วยรูปภาพหลวงพ่อดอนมาหลายปี จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2485 จึงได้มีการทำรูปหุ่นจำลองขององค์หลวงพ่อดอนด้วยโครงไม้ไผ่ปิดกระดาน ทาสีทองแล้วนำมาแห่แทนรูปภาพหลวงพ่อดอนกลางคืนมหรสพฉลองกันอย่างครึกครื้น ต่อมา ปี พ.ศ. 2497 พระครูพิศาลสมณวัตรเจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ในมีพระครูวุฒธรรมสุนทร เป็นรองเจ้าอาวาสได้ ได้จัดให้ทำการหล่อองค์หลวงพ่อดอนจำลองขึ้นเพื่อใช้ในการแห่หลวงพ่อดอนในงานประเพณีรับบัว จนถึงทุกวันนี้ (พระครูวิบูลธรรมมานุกิจ 2547 32 - 33)

2) นายแพทย์อุดม วีรวัฒน์ ได้เขียนในหนังสือที่ระลึกพิธีเปิดป้าย โรงพยาบาลบางพลี พ.ศ. 2526 ดังนี้

ในสมัยก่อนท้องที่อำเภอบางพลี เป็นแหล่งที่มีดอกบัวหลวงชุกชุมและมีมาก ในฤดูฝน ดังนั้นการบำเพ็ญกุศลในเทศกาลออกพรรษา ประชาชนต่างท้องที่ที่อยู่ใกล้เคียงกับ อำเภอบางพลี โดยเฉพาะชาวอำเภอมืองสมุทรปราการกับชาวอำเภพระประแดงพากันไปหา ดอกบัวหลวงในท้องที่อำเภอบางพลี ในสมัยแรก ๆ คงจะไปเที่ยวเก็บกันเองตามลำคลองหนองบึง ต่าง ๆ แต่ในสมัยต่อมาชาวบางพลีไปเก็บดอกบัวหลวงเตรียมไว้สำหรับแจกชาวบ้านที่ ต้องการโดยไม่คิดมูลค่า เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่กัน หรือเพื่อหวังบุญกุศลร่วมกันอัน กลายมาเป็นประเพณีที่เรียกว่า “รับบัว” ก่อน พ.ศ. 2478 พอถึงวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 (ตั้งแต่ ตอนเย็นหรือค่ำ) ของทุกปี ชาวอำเภอมือง สมุทรปราการและชาวอำเภพระประแดงจะชักชวน พวกพ้องเพื่อนฝูงพากันลงเรือเป็นเรือพายบ้าง เรือแจวบ้าง ลำเล็ก ลำใหญ่บ้าง และต่างก็นำ เครื่องดนตรีต่าง ๆ ไปด้วย เช่น ซอ ปี่ กระจับ โทน รำมะนา โหม่ง กรับ ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น แล้วแต่ ใครจะถนัดหรือมีเครื่องดนตรีชนิดไหน พายกันไป แจวกันไป ร้องรำทำเพลงกันไปเป็นที่ สนุกสนานตลอดระยะทาง และเป็นไปเช่นนั้นตลอดคืนซึ่งบางพวกจะผ่านมาทางแม่น้ำเจ้าพระยา บางพวกจะผ่านมาทางลำคลองอื่น ๆ เข้าคลองสำโรงและมุ่งไปยังหมู่บ้านบางพลีใหญ่

สำหรับชาวบางพลีจะถือปฏิบัติกันเป็นประเพณีว่าเมื่อถึงวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 จะต้องเตรียมหาดอกบัวหลวงไว้มอบให้แก่ชาวต่างบ้านที่ต้องการ และการที่มีมิตรต่างบ้านมาเยือนในโอกาส (รับบัว) เช่นนี้ก็แสดงมิตรจิตออกต้อนรับ จัดหาสุราอาหารมาเลี้ยงดูกันตั้งแต่ตอนค่ำของวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ส่วนพวกที่มารับบัวคนใดที่รู้จักมักคุ้นกับชาวบางพลีผู้เป็นเจ้าของบ้านก็จะพากันขึ้นไปเยี่ยมเยียนบ้านนั้นบ้านนี้ และต่างก็จะสนุกสนานร้องรำทำเพลงและรับประทานสุราอาหารร่วมกันตลอดคืน พอเช้าตรู่ของวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ชาวต่างบ้านต่างเมือง จะนำเรือของตนไปตามลำคลองสำโรงและไปขอรับบัวจากชาวบ้านบางพลีทั้งสองฝั่งคลอง การให้และรับดอกบัวก็จะกระทำอย่างสุภาพคือส่งและรับกันมือต่อมือ ก่อนจะให้กันก็ยกมือพนมมืออธิษฐานเสียก่อนระหว่างชาวบางพลีกับชาวต่างบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นพิเศษบางที่ชาวบางพลีก็โยนดอกบัวลงไปให้กันโดยไม่มีพิธีรีตรอง เหตุที่มีการโยนบัวให้กันระหว่างผู้คุ้นเคยสนิทสนมนี้เอง เมื่อเป็นไปนาน ๆ เข้าก็ค่อยกลายเป็นความนิยมกันเป็นการทั่วไป การให้และรับกันแบบมือต่อมือจึงเสื่อมไป จนมีการพูดกันในตอนหลังนี้ว่า “โยนบัว” แทนคำว่า “รับบัว”

การรับดอกบัวของชาวต่างบ้านจากชาวบางพลีจะสิ้นสุดลงเมื่อเวลาประมาณ 08 00 น หรือ 09 00 น และชาวต่างบ้านก็จะพากันกลับ ตอนขากลับจะมีการแข่งเรือกันไปด้วย แต่เป็นการแข่งกันโดยไม่มีเส้นชัย ไม่มีกรรมการตัดสิน และไม่มีการแบ่งประเภทหรือชนิดของเรือ ใครพอใจจะแข่งกับใครเมื่อไร ที่ใด ก็แข่งกันไปหรือเปลี่ยนคู่แข่งกันไปเรื่อย ๆ ตามแต่จะสะดวกหรือตกลงกัน ดอกบัวที่ชาวต่างบ้านได้รับจากชาวบางพลีนั้น จะนำไปบูชาพระในเทศกาลออกพรรษาตามวัดในหมู่บ้านของตน

ประเพณีรับบัวตามที่กล่าวมาข้างต้น ครั้นนานมาปรากฏว่าชาวอำเภอมืองสมุทรปราการและชาวอำเภอมืองสมุทรปราการและชาวอำเภอมืองพระประแดงนำเรือมารับดอกบัวจากชาวบางพลีมีปริมาณลดลง ๆ เสียงกระຈပ်ปีสี่ชอลองรำมะนา เสียงเพลงเสียงเฮฮา ที่เคยแข่งแซ่ตามลำคลองสำโรงในคือวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ก็ค่อย ๆ เวียนหายไป

ต่อมาสมัยนายชื่น วรศิริ (เพชรบูรณ์ วรศิริ) เป็นนายอำเภอบางพลี ระหว่าง พ.ศ. 2478 - 2481 เห็นว่าประเพณีรับบัวมีที่ท้าวจะเสื่อมสูญไปก็คิดจะฟื้นฟูส่งเสริมให้ยั่งยืนสืบไปเมื่อหารือกับพ่อค้า คหบดี และข้าราชการเป็นที่ตกลงกันแล้วจึงดำเนินการจัดงานประเพณีรับบัวขึ้น โดยเริ่มงานวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 และวันรุ่งขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันรับบัวอันเป็นครั้งแรกที่ทางราชการเข้าเกี่ยวข้องกับประเพณีรับบัวของชาวบางพลี

ในการจัดงานประเพณีรับบัวของทางราชการอำเภอบางพลีครั้งแรกนั้น มีการแต่งเรือประกวด ผู้ใหญ่บ้านกำนัน ช่วยกันหาดอกบัวแจกชาวตำบลมัดแก่แขกต่างบ้าน และผู้จัดเรือประกวด และในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ประชาชนทั้งชาวต่างบ้าน และชาวอำเภอบางพลีจะลงเรือล่องไปตามลำคลองสำโรง ร้องรำทำเพลงสนุกสนานร่วมกัน ชาวบางพลีจะจัดสุราอาหารไว้ต้อนรับแขกต่างบ้าน ชาวต่างบ้านคนใดพวกใดรู้จักมักคุ้นกับชาวบางพลีคนใดบ้านใดก็จะพากันไปเยี่ยมเยียนสนุกสนานกับชาวบางพลีบ้านนั้นจนรุ่งเช้า วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ต่างก็พากัน

ไปดูการประกวดเรือที่ลำคลองสำโรงหน้าที่ว่าการอำเภอบางพลี เรือที่จัดเข้าประกวดในครั้งแรกนั้นมีผู้แต่งเป็นเรือสังเค็ด เอาไม้ไผ่มาสานเป็นโครงรูปองค์พระพุทธรูปปิดหุ้มด้วยกระดาษทอง ตั้งมาบนเรือ สมมุติว่า เป็นหลวงพ่อดุสิต แห่งวัดบางพลีใหญ่ใน ผู้แต่งเรือลำนี้ คือ “นายไสว โตเจริญ” และในปีต่อมาการจัดงานประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลีคงจัดเหมือนปีแรก แตกต่างคือมีการแห่รูปหลวงพ่อดุสิตสานด้วยไม้ไผ่ที่นายไสว โตเจริญ ทำไว้เมื่อปีก่อน โดยจัดเป็นขบวนเรือแห่ไปตามลำคลองสำโรงระหว่างบางพลีกับสำโรงในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 เป็นการประกาศว่างานรับบัวให้ประชาชนทราบ และวิธีการนี้กลายมาเป็นประเพณีแห่รูปหลวงพ่อดุสิตก่อนวันงานประเพณีรับบัว ปฏิบัติเช่นนี้ตลอดมาจนถึงปัจจุบันการแห่รูปหลวงพ่อดุสิตจำลองจึงเป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณีรับบัว

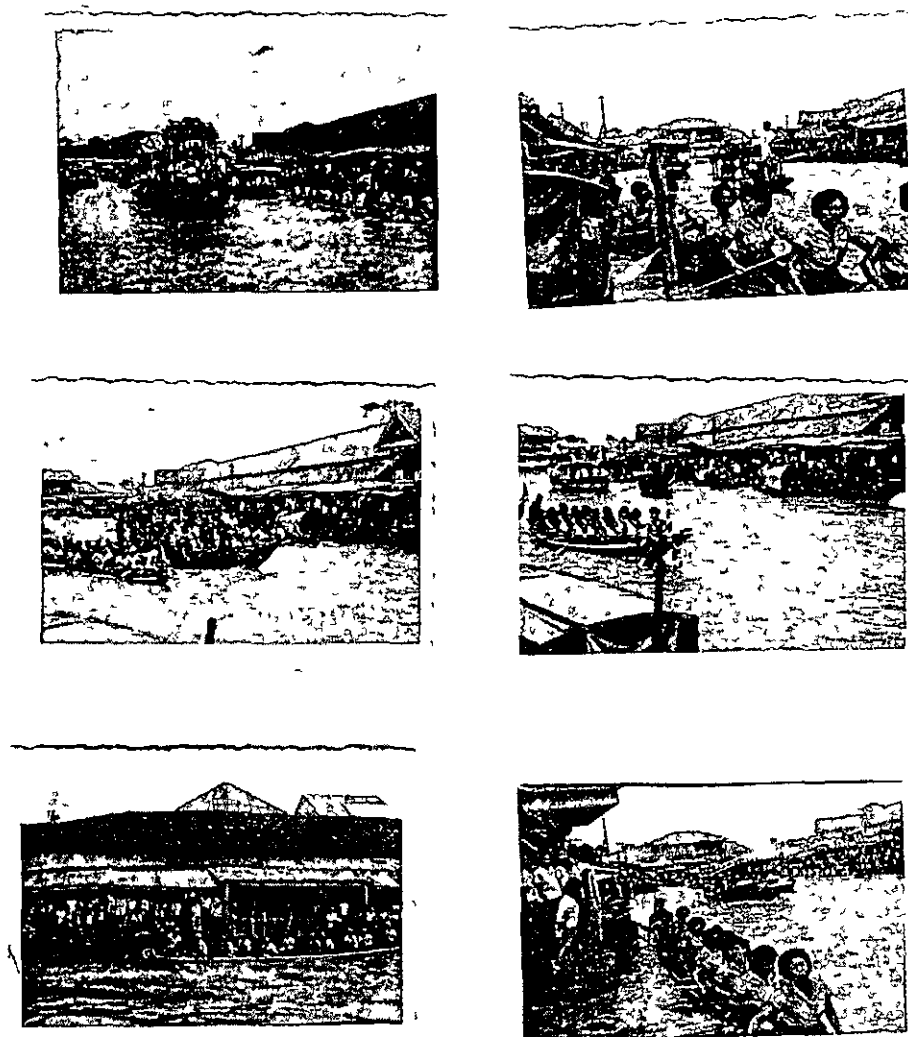
ในสมัยนายเชื้อม ศิริสนธิ์ เป็นนายอำเภอบางพลี ระหว่าง พ.ศ. 2482-2490 ได้เพิ่มกิจกรรมในงานประเพณี รับบัวขึ้น โดยจัดให้มีมหรสพกลางแจ้งขึ้นที่บริเวณวัดบางพลีใหญ่ใน บริเวณวัดบางพลีใหญ่หลวงและบริเวณที่ว่าการอำเภอบางพลีตลอดคืน กับยังจัดให้มีตลาดนัดกาประกวดพืชผักสวนครัว และประกวดนางงาม ส่วนอย่างอื่น ๆ คงมีเหมือนก่อน ๆ

องค์ประกอบของการจัดงานประเพณีรับบัวที่สำคัญคือการจัดให้มีการแห่รูปหลวงพ่อดุสิต (จำลอง) โดยทางเรือ ไปตามลำคลองสำโรงระหว่างบางพลีกับหัวตะเข้หรือจระเข้ใหญ่และสำโรง ในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ประชาชนที่อยู่สองฝั่งคลองสำโรงที่ขบวนแห่รูปหลวงพ่อดุสิตผ่าน จัดประดับธงทิวตกแต่งบ้านเรือนและตั้งโต๊ะหมู่บูชา กลางคืนมีมหรสพตลอดคืนที่บริเวณวัดบางพลีใหญ่ใน (เริ่มมาแต่วันขึ้น 11 ค่ำ เดือน 11) บริเวณวัดบางพลีใหญ่กลางและบริเวณที่ว่าการอำเภอบางพลี เช้าวันรุ่งขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 มีการประกวดเรือประเภทต่าง ๆ ที่ทางตำบลหรือโรงเรียนส่งเข้าประกวดและโยนบัว-รับบัว ณ บริเวณคลองสำโรงหน้าที่ว่าการอำเภอบางพลี มีการแจกข้าวต้มมัดหรือข้าวห่อแก่ผู้ร่วมประกวดเรือและชาวต่างบ้านด้วย ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่เวลา 06.00 น. และงานจะสิ้นสุดลงเวลา ประมาณ 10.00 น. ของวันเดียวกัน ในบางปีจัดให้มีการประกวดนางงามหรือ เทพี การแข่งเรือหรืออย่างอื่นแล้วแต่คณะกรรมการจัดงานรับบัวของแต่ละปีจะพิจารณาเห็นสมควร ส่วนการร้องรำทำเพลงไปตามลำน้ำดูหายไป ๆ จนปัจจุบันไม่มีแล้ว คงเที่ยวสนุกสนานกันตามบริเวณที่จัดให้มีมหรสพเท่านั้น (อุดม วีรวัฒน์ 2526 : 27 - 29)

3) พลตรีถวิล อยู่เย็น ได้บันทึกความทรงจำไว้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ได้เขียนไว้ว่า ประเพณีรับบัวของชาวบางพลี เกิดจากชานาทางคลองสำโรง ใกล้ๆ กับแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณตำบลสำโรง บางหญ้าแพรก ท้องทุ่ง บางกระสอบ บางยอ พวกนี้เป็นคนไทยและมอญ และเป็นคนรุ่นหลังมอญพระประแดง ได้อพยพมาทำนาที่บางพลี ตั้งแต่วัดหนามแดงจนถึงบางพลี พอถึงฤดูทำนาจะออกมาทำนา เมื่อทำนาเสร็จขณะรอเกี่ยวข้าว ชาวนาพวกนี้จะกลับไปทำสวนที่บ้านของตน เหลือพวกที่เฝ้านาดูแลเลี้ยงควายอยู่ที่บางพลี โรงนาละประมาณ 1 - 2 คน พอถึงฤดูเก็บเกี่ยว ชาวนาที่ไปอยู่บ้านสวนก็จะออกมาเก็บเกี่ยวข้าว พอวันข้าวเสร็จก็จะชวนข้าวกลับไปบ้านสวน เป็นเช่นนี้ตลอดมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 และในขณะที่รอเกี่ยวข้าว

อยู่นั้น เป็นช่วงใกล้ทำบุญออกพรรษา ในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 พวกชาวนาจิงพากันพายเรือเป็นขบวนมารับพวกที่เฝ้านาเพื่อกลับไปทำบุญที่บ้านสวน เป็นขบวนเรือ ประมาณ 30 – 40 ลำ โดยออกเดินทางจากตำบลสำโรงเวลาย่ำ มาถึงบางพลีเวลาเย็น ระหว่างการพายเรือจะร้องรำทำเพลงกันมาตลอดทาง พอรุ่งเช้าวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ก็พายเรือกลับ ระหว่างทางเก็บดอกบัวกลับไปบ้านของตน ต่อมาชาวบางพลีอำนวยความสะดวกเตรียมเก็บดอกบัวและข้าวหอเอาไว้ให้ เมื่อเรือพายผ่านบ้านเรือน ชาวบ้านก็โยนดอกบัว ซึ่งห่อด้วยใบบัว และข้าวหอใส่เรือที่ผ่านไปเป็นการรับรอง ก็เลยถือปฏิบัติกันมาเป็นประเพณีรับบัว (ถวิล อยู่เย็น 2538 109 – 110)

สรุปความเป็นมาของประเพณีรับบัว เกิดจากความมีน้ำใจที่ดีต่อกันระหว่างคนไทยและคนมอญที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยชาวมอญจากพระประแดงมาทำนาที่อำเภอบางพลี และในระหว่างรอเก็บเกี่ยว ในช่วงวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 จะขอให้ชาวบางพลีช่วยกันเก็บดอกบัวรวบรวมไว้ที่วัดหลวงพ่อดุสิต และพวกตนจะมารับดอกบัว คนไทยมีนิสัยโอบอ้อมอารี รักพวกพ้อง จึงตอบตกลง ในปีต่อมาชาวบางพลีจึงเก็บดอกบัวให้ชาวมอญ โดยรวบรวมไว้ที่วัดบางพลีใหญ่ในตามบ้านญาติและเพื่อนฝูง เมื่อชาวมอญพายเรือมารับดอกบัวที่บางพลี ซึ่งระยะทางไกลมาก จึงร้องรำทำเพลงมาตลอดทาง เพื่อให้สนุกสนาน มาถึงบางพลีเวลาเย็นค่ำ ชาวบางพลีต้อนรับด้วยข้าวปลาอาหาร และมอบดอกบัวให้เป็นของฝาก ชาวมอญจึงถือโอกาสนมัสการหลวงพ่อดุสิตพร้อมทั้งขอน้ำมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล แล้วลากลับถิ่นเดิม เมื่อปฏิบัติเป็นประจำทุกปี ประชาชนเรียกว่า ประเพณีรับบัว ส่วนการแห่หลวงพ่อดุสิตทางน้ำ เป็นกิจกรรมด้านศาสนา โดยมีการแห่หลวงพ่อดุสิตทางน้ำ ให้ประชาชนได้นมัสการ ดอกไม้ที่ใช้นมัสการ คือดอกบัว ปัจจุบันประเพณีรับบัวเหลือเพียงการแห่หลวงพ่อดุสิตทางน้ำอย่างเดียว ดังภาพประกอบ 24



ภาพประกอบ 24 งานประเพณีรับบัวในสมัยโบราณ

ที่มา ได้มาจาก นางเงิน สัตยานนท์

2 สภาพการเปลี่ยนแปลง

งานประเพณีรับบัวเป็นงานบุญและเป็นการแสดงให้เห็นความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันระหว่างชาวไทยและชาวมอญ มีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

2.1 รูปแบบของประเพณีรับบัวแบบดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมที่ชาวมอญพายเรือจากคลองสำโรงมารับดอกบัวที่บางพลีไม่มีแล้ว เนื่องจากเส้นทางคมนาคมทางน้ำมีการปิดประตูกันน้ำ จึงทำให้การสัญจรทางคลองสำโรงถูกตัดขาดจากกัน ประเพณีที่ชาวมอญจะมารับดอกบัวเช่นเคยมาไม่ได้ (สภาวะวัฒนธรรมอำเภอบางพลี 2541 34 – 35)

2 2 การแหหลวงพ้อโตในงานประเพณีรับบัวเดิมมีการแหหลวงพ้อโตทางน้ำจากวัดบางพลีใหญ่ในถึงสำโรงและจากวัดบางพลีใหญ่ในถึงบางบ่อ ปัจจุบันการแหหลวงพ้อโตทางน้ำจากวัดบางพลีใหญ่ในถึงวัดบางพลีใหญ่กลาง ส่วนไปทางบางบ่อใช้แหหลวงพ้อโตทางรถแทน (นิยม ฌ บางกรวย, สัมภาษณ์ 2547)

2 3 เดิมประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอบางพลี มีความศรัทธาต่อพระศาสนา มาก ดังนั้นเมื่อใกล้ถึงงานประเพณีรับบัวจะเตรียมทำความสะอาดหน้าบ้าน และจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาที่ทำน้ำ เพื่อรอรับขบวนเรือหลวงพ้อโต เมื่อหลวงพ้อโตผ่านหน้าบ้านจะให้ลูกหลานจุดธูปเทียนบูชาพระและกราบนมัสการหลวงพ้อโตด้วยดอกบัว ซึ่งใช้กริยาอย่างนอบน้อมและสุภาพ อีกทั้งจะอธิษฐานให้หลวงพ้อโตคุ้มครอง แต่ปัจจุบันวิถีชีวิตของชุมชนบางพลีเปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้ชาวบ้านไม่จัดตั้งโต๊ะหมู่บูชารับหลวงพ้อโต และคนรุ่นหลังนมัสการหลวงพ้อโตอย่างไม่สุภาพ

2 4 ดอกบัวที่ม้นสการองค์หลวงพ้อโตจะห่อด้วยใบบัว มัดด้วยดอกหรือเชือกกล้วย เพื่อไม่ให้ดอกบัวเหี่ยวสามารถนำไปบูชาได้ ภายในห่อจะมีดอกบัว 3 ดอกเพื่อเป็นการบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะถือว่าดอกบัวที่เรือหลวงพ้อโตถือว่าศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิริมงคล แต่ปัจจุบันใช้ดอกบัวเพียงหนึ่งดอก หรือก่าโดยไม่ใช้ใบบัวห่อ และไม่ค่อยมีคนสนใจนำไปบูชา ปลอยให้ลอยไปตามกระแสน้ำ (เงิน สัตยานนท์, สัมภาษณ์ 2547)

2 5 กิจกรรมในงานประเพณีรับบัว จะเปลี่ยนไปตามยุคสมัยดังนี้

เมื่อปี พ ศ 2478 – 2481 นายชื่น วรศิริ นายอำเภอบางพลี เห็นว่าประเพณีรับบัวมีจะเสื่อมสูญหายไป จึงคิดฟื้นฟูส่งเสริมให้ยั่งยืนสืบไป ได้ปรึกษากับพ่อค้า คหบดี และข้าราชการ ดำเนินการจัดงานประเพณีรับบัวขึ้น โดยเริ่มงานวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 งานประเพณีรับบัวถือเป็นครั้งแรกที่ทางราชการเข้ามาเกี่ยวข้อง มีการประกวดเรือประเภทต่างๆ ที่หน้าท่าว่าการอำเภอบางพลี เรือที่จัดเข้าประกวดในครั้งแรกนั้นมีผู้แต่งเรือสังเค็ด เอาไม้ไผ่มาผูกขึ้นเป็นโครงรูปองค์พระพุทธปิดหุ้มด้วยกระดาษทอง ตั้งมาบนเรือสมมุติว่าเป็นหลวงพ้อโตแห่งวัดบางพลีใหญ่ใน ผู้แต่งเรือคือ นายไสว โตเจริญ กิจกรรมในงานประเพณีรับบัวได้มีการเปลี่ยนแปลงในเวลาต่อมาอีกดังนี้

พ ศ 2482 – 2490 นายเชื้อม ศิริสนธิ นายอำเภอบางพลีได้เพิ่มกิจกรรมในงานประเพณีรับบัวขึ้น โดยจัดให้มีมหรสพกลางแจ้งขึ้นที่บริเวณที่ว่าการอำเภอบางพลีตลอดคืนและจัดให้มีตลาดนัด การประกวดพืชผักสวนครัวและการประกวดนางงาม การประกวดเรือประเภทต่างๆ เชิญชวนระดับรงดกแดงบ้านเรือนและตั้งโต๊ะหมู่บูชา

พ ศ 2512 นายชัต รัตนราช นายอำเภอบางพลี จึงได้ขอให้เรือหลวงพ้อโตนำขบวนเรือประกวด เพื่อให้ผู้ชมมาชมเรือประกวด และนำดอกบัวนมัสการองค์หลวงพ้อโต

พ ศ 2536 – 2539 นายวงษ์ เลิศไพศาล นายอำเภอบางพลีได้ประสานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้สนับสนุนงบประมาณบางส่วนในการจัดงานประเพณีรับบัวเพื่อเป็นการเผยแพร่ให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รู้จักประเพณีรับบัว และได้จัดกิจกรรม

เสริมขึ้นในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 โดยเน้นกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอำเภอบางพลี เช่น อาหารไทยโบราณ การละเล่นโบราณ ฟันฟุการแข่งขันเรือมาด เรือยาว ประกวดหนุ่มสาวรับบัว ในลำคลองสำโรง เป็นต้น และถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2541 นายชลอ ใบเจริญ นายอำเภอบางพลียังเพิ่มกิจกรรม เปิดตลาดน้ำบางพลี มีเรือพายจำหน่ายสินค้า เพื่อเป็นการย้อนรอยในอดีต อนุรักษ์วัฒนธรรม ที่ดั้งเดิม ส่งเสริมรายได้ให้กับประชาชนและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแหล่งหนึ่งของ จังหวัดสมุทรปราการ (สภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี 2540 : 31 – 32)

สรุปสภาพการเปลี่ยนแปลงของประเพณีรับบัว จะมีการเปลี่ยนแปลงในด้าน ธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา จากเดิมเมื่อวันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 11 ทุกบ้านจะต้องทำความสะอาดบ้าน และจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาที่หน้าบ้าน เพื่อรอรับขบวนเรือหลวงพ่อดุและกราบนมัสการด้วยดอกบัว แต่ปัจจุบันชาวบ้านจะไม่จัดโต๊ะหมู่บูชาหรือรับหลวงพ่อดุ ส่วนกิจกรรมในงานประเพณีรับบัว จะเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและเน้นวิถีชีวิตชาวบางพลีในอดีต

3 ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน

ในสมัยก่อนท้องที่อำเภอบางพลีเป็นแหล่งที่มีดอกบัวหลวงมาก ดังนั้น การบำเพ็ญศาสนากุศลในเทศกาลออกพรรษา ชาวอำเภอมือง ชาวพระประแดง จึงพากันมาเก็บดอกบัวที่บางพลี จะเดินทางกันมาในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ตอนบ่ายหรือตอนเย็น โดยเดินทางมาด้วยเรือทั้งเรือขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ เรือพาย เรือแจว และนำเครื่องดนตรีต่างๆ มาด้วย เช่น ปี่ ฉิ่ง ฉาบ กระຈັบปี่ โทน รำมะนา เป็นต้น มีการร้องรำทำเพลงมาตลอดทาง สนุกครึกครื้นตลอดลำคลองลำโรงทั้งคืน ประชาชนบริเวณใกล้เคียงที่พายเรือออกมาจากลำคลองต่างๆ มาร่วมสนุกสนานกัน ชาวบางพลีถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ เมื่อถึงวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 จะต้องเตรียมข้าวปลาอาหารไว้ต้อนรับแขกผู้มาเยือน พอถึงรุ่งเช้าวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 นำดอกบัวไปนมัสการหลวงพ่อดุ ส่วนหนึ่งก็ให้ญาติมิตรต่างถิ่นกับไปบูชาพระ การให้และการรับทำด้วยความสุภาพ จึงเป็นที่มาของประเพณีรับบัว สำหรับการแห่หลวงพ่อดุจำลองไปตามลำคลองลำโรงจะแห่ 2 วัน วันแรกคือวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 เป็นการประกาศข่าวงานประเพณีรับบัว โดยแห่จากบางพลีถึงลำโรง และจากบางพลีถึงบางบ่อ สำหรับวันที่ 2 เป็นการแห่หลวงพ่อดุทางน้ำอีกครั้งจากวัดบางพลีใหญ่ในถึงวัดบางพลีใหญ่กลาง เพื่อให้ประชาชนได้มนัสการ (นิยม ณ บางกรวย สัมภาษณ์ 2547) และในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 จะมีการทอดผ้าป่า อาหารแห้ง เช่น ข้าวสาร มะพร้าว น้ำตาล ถั่วลิสง อ้อย เรือหลวงพ่อดุจะแห่ตามบ้าน ชาวบ้านจะทอดผ้าป่าตามกำลังศรัทธา เรือหลวงพ่อดุจะแห่ที่บ้านนางเงิน สัตยานนท์ เป็นประจำทุกปี นอกจากจัดเตรียมของทอดผ้าป่าแล้วยังได้ตั้งโต๊ะหมู่บูชาหลวงพ่อดุ เมื่อเวลาเรือหลวงพ่อดุผ่านหน้าบ้าน จะจุดธูปเทียน และอธิฐานในสิ่งที่ดี ๆ ชาวบ้านตามริมคลองลำโรง ก็จะตั้งโต๊ะหมู่บูชาเช่นเดียวกัน ในวันที่ 2 วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 มีการแห่หลวงพ่อดุอีกหนึ่งวัน พอเรือหลวงพ่อดุผ่านบ้านใคร เรือหลวงพ่อดุก็จะจอด

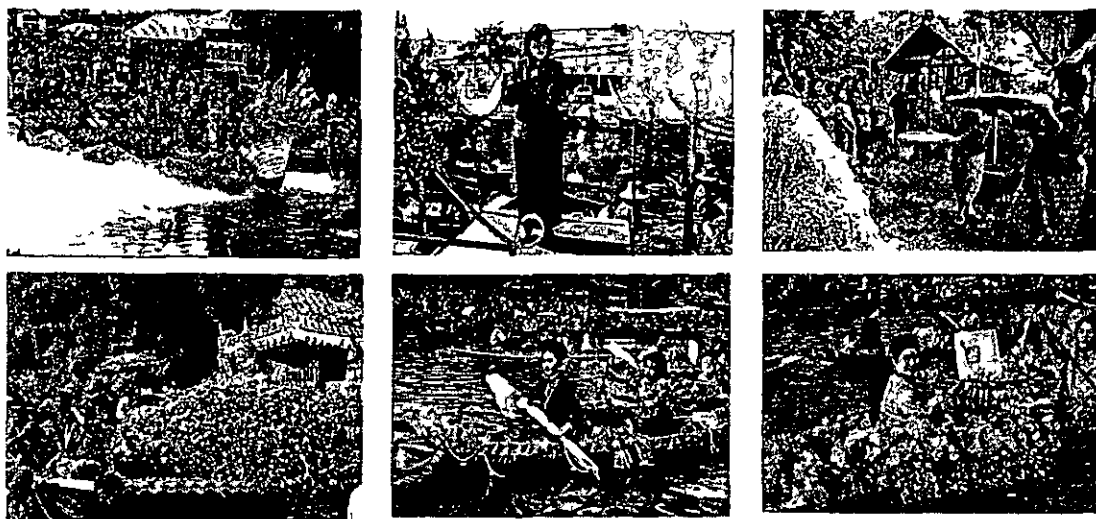
หน้าบ้านให้ชาวบ้านนําสการด้วยดอกบัวและอธิฐานในสิ่งที่ดี ๆ ในสมัยก่อนบ้านเรือนมีน้อย ผู้คนที่มาเที่ยวงานเป็นคนในท้องถิ่น จึงสามารถนําสการได้ถึงองค์ท่าน เรือหลวงพ่อดึงจะแวะตามชุมชน เช่น ตลาด โรงเรียน สำหรับดอกบัวที่นํามา นําสการหลวงพ่อดึง นั้น มัดเป็นกำๆ กำละ 3 ดอก ห่อด้วยใบบัว แล้วมัดปลายใบบัวและก้านดอกบัวด้วยเชือกกล้วยและดอก เป็น การบูชาพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ส่วนที่ห่อด้วยใบบัว เพื่อป้องกันไม่ให้ ดอกเหี่ยว และเพื่อแจกญาติที่มาร่วมประเพณีรับบัวด้วย (เงิน สัตยานนท์, สัมภาษณ์ 2547)

ในปัจจุบันนี้การจัดงานประเพณีรับบัว จะจัดงาน 2 แห่ง คือ วัดบางพลีใหญ่ใน และที่ว่าการอำเภอบางพลี ในส่วนของทางวัดบางพลีใหญ่ใน ได้มีการจัดงาน นําสการองค์หลวงพ่อดึง 4 วัน 4 คืน โดยเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 11 ค่ำ ถึงวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 กลางคืน มีมหรสพสมโภช มีการจำหน่ายสินค้าทั่ว ๆ ไป มีเครื่องเล่นให้เด็กเล่นเหมือนงานวัด ทั่วไป และจะเริ่มแห่หลวงพ่อดึงทางบกในวันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 11 โดยแห่จากวัดบางพลีใหญ่ใน ไปถึงบางบ่อ เพื่อให้ชาวบางบ่อได้นําสการ และในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 จะแห่หลวงพ่อดึง ทางน้ำ จากวัดบางพลีใหญ่ในไปถึงวัดบางพลีใหญ่กลาง เพื่อเป็นการประกาศข่าวงานประเพณี รับบัวให้ประชาชนทราบ ประชาชนที่อยู่ริมคลองสำโรง จะตั้งโต๊ะหมู่บูชารับพระและทอดผ้าป่า ข้าวสาร มะพร้าว กล้วย อ้อย เป็นต้น เช้ามีดของวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 จะมีการแห่หลวงพ่อดึง อีกครั้ง เพื่อให้ประชาชนได้นําสการด้วยดอกบัว (พระครูวิบูลธรรมมานุกิจ สัมภาษณ์ 2547)

ในส่วนของราชการที่ว่าการอำเภอบางพลี จะจัดในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ถึง วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 รวม 2 วัน กิจกรรมในงานประเพณีรับบัว จะมีพิธีเปิดงานโดยผู้ว่าราชการ จังหวัดสมุทรปราการ และนําสการองค์หลวงพ่อดึงด้วยดอกบัว นอกจากนี้ยังมีการประกวดเรือ ประเภทต่าง ๆ เช่น เรือประเภทสวยงาม เรือประเภทความคิด และเรือประเภทตลกขบขัน และ ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่เน้นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบางพลีในอดีต เช่น วิถีชีวิตชาวนา วิถีชีวิต ชาวมอญ และวิถีชีวิตชาวลาว ตักบาตรพระเรือ ประกวดหนุ่มสาวรับบัว โดยพายเรือในคลอง สำโรง แข่งขันกีฬาทางน้ำ ประกวดทำขนมพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน และจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น (สภากาชาดอำเภอบางพลี 2541 31)

สรุปลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน งานประเพณีรับบัวจะเป็นงานบุญ ในเทศกาล ออกพรรษาของชาวอำเภอบางพลี ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 จะมีทั้งการนําสการองค์หลวงพ่อดึง ที่วัดบางพลีใหญ่ใน และนําสการหลวงพ่อดึงจำลองทางน้ำ โดยจัดงานนําสการองค์หลวงพ่อดึง ตอนกลางคืนมีมหรสพสมโภช จำหน่ายสินค้า มีเครื่องเล่นเหมือนงานวัดทั่วไป และจะเริ่มแห่ หลวงพ่อดึงทางบกในวันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 11 โดยแห่จากวัดบางพลีใหญ่ในไปถึงบางบ่อ เพื่อให้ ชาวบางบ่อได้นําสการ และในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 จะแห่หลวงพ่อดึงทางน้ำ จากวัดบางพลีใหญ่ ในไปถึงวัดบางพลีใหญ่กลาง ประชาชนที่อยู่ริมคลองสำโรง จะตั้งโต๊ะหมู่บูชารับพระและ ทอดผ้าป่า ข้าวสาร มะพร้าว กล้วย อ้อย เช้ามีดของวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 จะมีการแห่หลวงพ่อดึง อีกครั้ง เพื่อให้ประชาชนได้นําสการด้วยดอกบัว ในส่วนของราชการที่ว่าการอำเภอบางพลี จะจัด กิจกรรมโดยมีพิธีเปิดงานประเพณีรับบัวและนําสการองค์หลวงพ่อดึงด้วยดอกบัว นอกจากนี้ยังมี

การประกวดเรือประเภทต่างๆ เช่น เรือประเภทสวยงาม เรือประเภทความคิด และเรือประเภทดลกขบขัน และยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่เน้นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบางพลีในอดีต ดังภาพประกอบ 25



ภาพประกอบ 25 งานประเพณีรับบัว

ที่มา ถ่ายเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2546

4 การอนุรักษ์และการสืบทอด

ประเพณีรับบัว เป็นประเพณีที่เก่าแก่ปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยทุกภาคส่วนได้ร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอด ทั้งภาคราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน ชุมชน วัด ร่วมมือกันจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยกำหนดวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เป็นวันจัดงาน และได้เสนอแนวคิดในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีรับบัวไว้ ดังนี้

1 พ่อแม่ผู้ปกครองตลอดจนสมาชิกในครอบครัว ควรจะได้มีการปลูกฝังความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีรับบัว เพื่อให้สมาชิกเกิดความตระหนักเห็นคุณค่า เกิดความหวงแหนที่จะรักษาประเพณีรับบัวให้คงอยู่ตลอดไป

2 สถานศึกษาควรจัดเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีรับบัว ในลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนได้ศึกษาซึ่งเชื่อว่าผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่นพร้อมที่จะถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ที่สะสมมาแต่เดิมให้ด้วยความเต็มใจ

3 สวนราชการควรเข้ามาเป็นเจ้าภาพหลักให้เกิดการฟื้นฟู สืบทอดประเพณี ราชภัฏ โดยต้องประสานผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เป็นแกนหลักของชุมชนร่วมกันสืบสานประเพณี นี้ ต่อไป

4 ควรมีการจัดประเพณีรับบัวอย่างต่อเนื่อง และต้องจัดกิจกรรมให้มีความ หลากหลายพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ขณะนั้น

5 ควรให้ทุกฝ่ายทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนรวม ตลอดจนยกย่อง เชิดชูเกียรติแด่ผู้ที่ให้การสนับสนุนสร้างคุณค่าความดีต่อการสืบทอดประเพณีอย่างเด่นชัดเป็น รูปธรรม

6 ควรส่งเสริมในวงกว้างโดยให้คนในสังคมได้รับรู้รับทราบประเพณีรับบัว ของชาวอำเภอบางพลีโดยทั่วกัน ซึ่งจะต้องให้ภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวแห่ง ประเทศไทยได้เข้ามาช่วยกันส่งเสริมให้แพร่หลายไปทุกส่วนของสังคมทั้งในประเทศ และ นอกประเทศ ผลที่ตามมาคือ จะทำให้ทุกฝ่ายเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญ และช่วยกัน อนุรักษ์และสืบทอดประเพณีนี้ต่อไป

7 ในระดับจังหวัดควรมีนโยบายและกำหนดยุทธศาสตร์โดยใช้ประเพณี รับบัวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยกันส่งเสริมให้เกิดการสืบทอด และช่วยในการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสร้างรายได้ให้แก่ชาวอำเภอบางพลีและจังหวัดอีกทางหนึ่ง

ตอนที่ 2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

จากการศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนของจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ไปสอบถามข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนละ 1 คน ครูผู้สอนโรงเรียนละ 3 คน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน ในเรื่องเกี่ยวกับแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

1 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียนสรุปข้อมูลได้ ดังนี้

1.1 ผู้บริหารโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 8 คน มีความเห็นว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน จะต้องดำเนินการโดยให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และต้องดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนรวมในการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตั้งแต่การวางแผน การจัดการเรียนการสอน การจัดทำกิจกรรม และการประเมินผลจัดการศึกษาของโรงเรียน เพราะผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีคุณค่าในท้องถิ่นดีกว่าครูผู้สอน ทั้งในเรื่องขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม คติและความเชื่อ ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดได้ดังนี้

1.1.1 ควรมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามากำหนดเป็นหลักสูตรให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษา เพื่อปลูกฝังให้เห็นคุณค่า เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาความรู้ที่เกิดจากบรรพบุรุษของเรา

1.1.2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เป็นการสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้แก่นักเรียน ตลอดจนต้องการจรรโลงขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงามของ ท้องถิ่นให้คงไว้

1.1.3 ผู้บริหารโรงเรียนเชื่อว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้นักเรียนมีความรู้ในการประกอบอาชีพและเกิดทักษะเพื่อไปพัฒนาอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น

1.1.4 ผู้บริหารโรงเรียนเชื่อว่า ผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นดี และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง จึงสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้ไปสู่เยาวชนได้ดี และจะช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผู้ทรงภูมิรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

1.1.5 การเชิญผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน ถือเป็นการยกย่อง เชิดชูเกียรติให้มีความสำคัญกับผู้ที่มีความงามความดีที่จะเป็นตัวอย่างให้แก่นักเรียนได้เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและชุมชนของตน

1.1.6 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ จึงสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1 2 ครูผู้สอน จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในโรงเรียน 8 โรงเรียน จำนวน 24 คน มีความคิดเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมในท้องถิ่น และการให้นักเรียน ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นนั้น จะทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่สิ่งที่ดีงามและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป นอกจากนี้ ยังจะเป็นการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดความรักและความหวงแหนถิ่นกำเนิดของตนเอง ส่วนครูผู้สอน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 มีความคิดเห็นร่วมกันว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้วย ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดของครูผู้สอนได้ดังนี้

1 2 1 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนทำให้นักเรียนรู้จักอาชีพหลายๆ อาชีพที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นตนเอง ทำให้นักเรียนสามารถสร้างอาชีพได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

1 2 2 ทำให้นักเรียนสามารถรู้จักนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองเอามาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด

1 2 3 ทำให้เกิดการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น ที่ได้นำสิ่งที่เป็นการประกอบอาชีพ และประเพณีที่สำคัญในท้องถิ่นมาสอนให้กับนักเรียน

1 2 4 เป็นการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการสืบไป

1 2 5 เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียน โดยใช้ภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้ประดิษฐ์คิดค้นไว้ ทำให้นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าต่อไป

1 2 6 ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกที่โรงเรียนให้ความสำคัญกับชุมชนและเกิดการตระหนักในการธำรงรักษาคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1 3 ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน จำนวน 8 คน มีความคิดเห็นว่า การนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยต้องรู้จักสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ซึ่งการจัดการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนได้พบ ผู้ทรงภูมิรู้ เพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เป็นการถ่ายทอดจากประสบการณ์จริงในท้องถิ่น จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นในทางที่ดีต่อไป ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดของผู้ทรงภูมิรู้ได้ดังนี้

1 3 1 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน จะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

1 3 2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เป็นแนวทางที่จะให้นักเรียนฝึกอาชีพในท้องถิ่นของตนเอง ไม่ต้องว่างงานในอนาคต

1 3 3 ทำให้นักเรียนหันมาสนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น จะก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนและให้ความสำคัญในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

1 3 4 เป็นการจรรโลงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และพัฒนาชุมชน ให้มีความมั่นคงและยั่งยืนขึ้น

จากที่กล่าวมาแล้วสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน หมายถึง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน เห็นความจำเป็น ต้องนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาและเกิดความรัก ตระหนักใน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน และช่วยกันรักษาให้คงอยู่สืบต่อไป

2 การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วย กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้เกิดกระบวนการสืบค้นและรักษาองค์ความรู้และวัฒนธรรม ของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ ในโรงเรียน สรุปข้อมูลได้ดังนี้

2 1 ผู้บริหารโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 8 คน มีความ คิดเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ตาม สภาพจริงของท้องถิ่น และได้มีทักษะในการฝึกปฏิบัติจริงจากผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นตนเอง โดย ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความสำคัญในระดับนโยบาย ส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนไม่ให้อึดอัดแปลกแยกออกไปจากท้องถิ่นมากนัก เพื่อให้เด็ก นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

2 1 1 ต้องกำหนดนโยบายสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้แก่นักเรียน ตลอดจนถึงจรรโลงธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นให้คงไว้ต่อไป

2 1 2 ควรพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่ในรูปแบบของ หลักสูตรท้องถิ่น โดยจัดให้มีการเรียนการสอนที่เชิญผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นมาช่วยถ่ายทอด ความรู้ ประสบการณ์ ในขณะที่เดียวกันก็นำนักเรียนออกไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอีก ทางหนึ่งด้วย

2 1 3 ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในและนอกโรงเรียน

2 1 4 จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน โดยเป็นกิจกรรมเสริม หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิธีการที่หลากหลายรูปแบบ

2 1 5 มีการจัดทำแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน หรือจัดหาแหล่ง เรียนรู้อื่นๆ ในท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2 2 ครูผู้สอน ครูผู้สอนถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการปฏิบัติการจัด การเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน โดยเชื่อว่าการจัดการเรียนการสอน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันนอกจากเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนจำนวน 24 คน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

2 2 1 ครูผู้สอนและนักเรียนมีส่วนร่วมในการออกไปสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน แล้วนำมาจัดทำบัญชีรายชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นคู่มือในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น

2 2 2 ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ

2 2 3 มีการสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาทั้งในและนอกโรงเรียนโดยการปฏิบัติจริง ได้แก่ โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง โรงเรียนพูลเจริญ และโรงเรียนสันต์เสริมวิทย์

2 2 4 ดำเนินการเชิญผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นเข้ามาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียนโดยตรง เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จริงจากแหล่งภูมิปัญญา ได้แก่ โรงเรียนชนสิทธิ์อนุสรณ์ โรงเรียนราษฎร์บูรณะ โรงเรียนสาธิตบางนา และโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง

2 2 5 ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและวัดประเมินผลกระบวนการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมกัน ได้แก่ โรงเรียนวัดราษฎร์นิยมธรรม โรงเรียนชนสิทธิ์อนุสรณ์ โรงเรียนราษฎร์บูรณะ โรงเรียนสาธิตบางนา และโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง

2 2 6 จัดเตรียมการสอนโดยการวางแผนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างมีระบบ และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเชื่อมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และวัดประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย

2 2 7 ครูผู้สอนได้นำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาใช้ในการสืบค้นข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ เช่น กล้องถ่ายรูป วีดิทัศน์ เพื่อประกอบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนและเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย

2 3 ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียนจำนวน 8 คน มีความคิดเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องมีผู้ทรงภูมิรู้ ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน เพื่อเป็นการปลูกฝังและส่งเสริมอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2 3 1 ผู้ทรงภูมิรู้เป็นแกนนำหลักในการสืบทอดและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และความรู้สึกผูกพันในท้องถิ่น

2 3 2 ผู้ทรงภูมิรู้ดำเนินการสอนร่วมกับครูผู้สอน เพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาถ่ายทอดในโรงเรียน โดยเป็นผู้เชื่อมต่อความรู้ภูมิปัญญาแบบเดิมให้เข้ากับการศึกษาแบบสมัยใหม่

2 3 3 ผู้ทรงภูมิรู้จัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการประกอบอาชีพในท้องถิ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

234 สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยตรง

235 ผู้ทรงภูมิรู้ต้องแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นอยู่ตลอดเวลา และต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กิจกรรมการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดสอน ดังภาพประกอบ 26 - 29



ภาพประกอบ 26 การเรียนการสอนเรื่องการเลี้ยงปลาสด โรงเรียนคลองบางกะสี

ที่มา ถ่ายเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2547



ภาพประกอบ 27 การเรียนการสอนเรื่องละครชาตรี โรงเรียนวัดราษฎร์บูรณะ

ที่มา ถ่ายเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2547



ภาพประกอบ 28 การเรียนการสอนประเพณีรับบัว โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง

ที่มา ถ่ายเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2547



ภาพประกอบ 29 พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง

ที่มา ถ่ายเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ที่ทำให้นักเรียนเกิดความตระหนักรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน โดยผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียนร่วมกันกำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียนสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทำแผนการสอนนักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

3 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

บทบาทผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมจังหวัด ได้มีส่วนร่วม ให้ความร่วมมือ และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ทั้งทางด้านวิชาการ และงบประมาณ สรุปผลจากการศึกษาได้ดังนี้

3.1 ผู้บริหารโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 8 คน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นดังนี้

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ทำหน้าที่บริหารจัดการ ประสานงาน สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาเข้าสู่โรงเรียน ทั้งในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียน การสอนต่าง ๆ เพื่อให้มีการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผู้กำกับดูแล นิเทศและติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในโรงเรียน

บทบาทของครูผู้สอน เป็นผู้จัดการการเรียนรูภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน จากมวลประสบการณ์ โดยผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เกิดการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้และวัดประเมินผลตามจริง

ในทำนองเดียวกันบทบาทของผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน เป็นแกนนำหลักในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ตรงในแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงเป็นผู้สืบสานศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนของดีในท้องถิ่นโดยตรง

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาล ควรสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ สภาวัฒนธรรมอำเภอ และสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรสนับสนุนในด้านการฟื้นฟูงานวัฒนธรรม และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รับทราบ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชนก็จะต้องให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสนับสนุนอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนการสอนต่างๆ

3.2 ครูผู้สอน จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน จำนวน 24 คน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นดังนี้

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ควรจะสนับสนุนส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการสอนต่างๆ เช่น จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน หรือดำเนินการรวบรวมผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลงานที่ทรงคุณค่า โดยทางโรงเรียนได้จัดเป็นแหล่งรวบรวมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สำคัญและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน หรือจัดแสดงผลงานและนิทรรศการอย่างเป็นหมวดหมู่ เพื่อนักเรียนและผู้สนใจศึกษาได้เรียนรู้ต่อไปและทำการยกย่อง เชิดชูผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น หรือให้คำตอบแทนเป็นขวัญและกำลังใจ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและกระตุ้นให้มีการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ส่วนบทบาทของครูผู้สอน จะต้องจัดทำแผนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยคำอธิบายรายวิชา วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการวัดประเมินผลที่มีวิธีการหลากหลาย ตลอดจนครูผู้สอนต้องนำนักเรียนออกไปเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง เพื่อพัฒนาทักษะเรียนรู้ เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นและบุคคลสำคัญสำคัญในท้องถิ่น นอกจากนี้ครูผู้สอนจะต้องนำความรู้ที่ได้มาสรุปเป็นฐานข้อมูลแหล่งภูมิปัญญาในท้องถิ่นประกอบการเรียนการสอนต่อไป

ในทำนองเดียวกัน บทบาทของผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน มีหน้าที่ในการเป็นผู้อุรักษ์และ สืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย และเป็นแกนนำหลักในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ตรงในแง่มุมต่างๆ ให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ตลอดจนเป็นผู้ปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น และพร้อมที่จะสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรจัดกิจกรรมฟื้นฟูและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นแกนกลางในการรวบรวมข้อมูลรายชื่อแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้โรงเรียนใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาต่อไป สำหรับชุมชนให้การสนับสนุนความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน

3.3 ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน จำนวน 8 คน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นดังนี้

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ควรจะสนับสนุนส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ทั้งในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่รุ่นลูกหลานต่อไป

บทบาทของครูผู้สอน เป็นผู้ที่มีความบทบาทชัดเจนในการจัดการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน โดยผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เกิดการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และวัดประเมินผลตามจริง โดยต้องปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และมุ่งให้นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และเป็นทักษะพื้นฐานของการประกอบอาชีพต่อไป

ในทำนองเดียวกันบทบาทของผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ควรมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์สืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชน ควรจะส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมากขึ้น และจัดงานเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นประจำปี เพื่อให้โรงเรียนต่าง ๆ ศึกษาดูงาน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บทบาทผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน มีหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การเอกชน สภาวัฒนธรรม ได้มีส่วนร่วมและส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน ทั้งด้านวิชาการและงบประมาณ

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผู้ศึกษาสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ มีดังนี้

1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการที่มีการถ่ายทอดในโรงเรียน 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว โดยศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพการเปลี่ยนแปลง ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน การอนุรักษ์และสืบทอด

2 เพื่อศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนใน 3 เรื่อง คือ แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน และบทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ โดยดำเนินการศึกษาเป็นลำดับ ดังนี้

1 คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เลือกมาศึกษา 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว

2 กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทำการศึกษา 3 เรื่อง คือ การเลี้ยงปลาสด การแสดงละครชาตรี และประเพณีรับบัว โดยเจาะจงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักประเภทละ 3 คน

3 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ โดยใช้เครื่องมือ ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก มี 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ

3.2 แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียนมี 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์บทบาทในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

3.3 แบบสำรวจรายการ เป็นเครื่องมือศึกษาค้นคว้า ตรวจสอบรายการ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการ ดังนี้

4.1 นำข้อมูล มาจัดแยกตามหัวข้อที่ศึกษา

4.2 พิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต บันทึกและถ่ายภาพ แล้วจึงดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้ตรงกันจากทุกแหล่งข้อมูล แล้วประมวลเนื้อหาสาระสำคัญ และเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้า

สรุปผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ สามารถสรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ

1 การเลี้ยงปลาสด

1.1 ประวัติความเป็นมา

แต่เดิมการเลี้ยงปลาสด จะเลี้ยงตามธรรมชาติปนกับปลาอื่นในนาข้าวหรือหนองน้ำสำหรับไว้บริโภคเป็นอาหารภายในครัวเรือน ต่อมาการทำนาไม่ได้ผลเพราะมีศัตรูพืช เช่น หุ้มน้ำรบกวนทำให้ข้าวเสียหายมาก เกษตรกรจึงเปลี่ยนมาเลี้ยงปลาสดในนาข้าวแทน โดยขุดดินแบ่งแปลงนาทำเป็นบ่อเลี้ยงปลา และคันบ่อสามารถปลูกต้นไม้เป็นไร่นาสวนผสมได้ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่ง

1.2 สภาพการเปลี่ยนแปลง

เดิมชาวสมุทรปราการจะเลี้ยงปลาสดแบบธรรมชาติในทุ่งกว้างที่มีน้ำลึกจืดลึกเค็ม โดยใช้พื้พันธ์แม่พันธุ์ปลาฟักลูกปลาและขยายพันธุ์ ปล่อยให้ปลาหาอาหารเองตามธรรมชาติ แต่ปัจจุบันมีการนำปลาที่มีขนาดเล็กจากบ่ออื่นมาเลี้ยงและมีการให้อาหารเสริม เช่น อาหารที่ผลิตขึ้นจากโรงงาน เศษอาหารหรือเศษวัสดุที่ปลาสามารถกินเป็นอาหาร และพื้นที่บ่อเลี้ยงปลาสดของจังหวัดสมุทรปราการลดน้อยลง กรมประมงจึงได้ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปลาสดในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ เช่น จังหวัดสมุทรสาคร

1.3 ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน

การเลี้ยงปลาสด ตามธรรมชาติของเกษตรกร มีอยู่ 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมบ่อเลี้ยงปลาสด เป็นการเตรียมทำเลเลี้ยงปลาสด โดยเลือกสถานที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงปลา น้ำจะต้องไม่ท่วมบ่อปลาและอยู่ใกล้แหล่งน้ำ

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมบ่อพ้อพันธุ์แม่พันธุ์ บ่อต้องสะอาดไม่มีสารเคมีปนเปื้อน จะทำให้ปลามีอัตราการรอดสูง

ขั้นตอนที่ 3 วิธีการเลี้ยงปลาสด นำพ้อพันธุ์แม่พันธุ์ ใส่ลงในบ่อ เวลาปล่อยปลา คือ เวลาเช้าตรู่หรือเวลาเย็น เพราะเวลาดังกล่าวไม่ร้อนจัด ปลาที่ปล่อยลงไปจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้และไม่ตายง่าย

ขั้นตอนที่ 4 วิธีการฟักไข่ สำหรับฤดูที่ฟักไข่สามารถฟักไข่ได้ทุกฤดู ถ้าจะให้เหมาะสม คือ ในฤดูฝนหรือเดือนมีนาคม

ขั้นตอนที่ 5 การป้องกันโรคและการกำจัดศัตรูของปลาสด โรคระบาดในบ่อปลาสดมักจะเกิดจากน้ำในบ่อเน่าเสีย จะทำให้ปลาลอยขึ้นมาหายใจบนผิวน้ำ เพราะออกซิเจนไม่เพียงพอ จะต้องถ่ายน้ำเก่าออกและสูบน้ำใหม่เข้า หรือย้ายปลาไปไว้ในบ่ออื่น และในฤดูร้อนจะมีเห็นปลามาคุดเลือดของปลากิน ทำให้การเจริญเติบโตของปลาชะงักลง ปลาจะผอม

ขั้นตอนที่ 6 การวัดล่อมจับปลา นิยมวางฝือกยกสูงจากพื้นดิน แล้วตั้งระทัดวิดน้ำลงในฝือก ปลาจะค้างอยู่ในฝือก และสูบน้ำในบ่อให้แห้งถึงก้นบ่อ ปลาจะติดระทัดวิดน้ำมาเรื่อยๆ พอน้ำแห้งปลาสดจะเกลือกอยู่กับเลนก้นบ่อต้องใช้วิธีลากปลา

1.4 การอนุรักษ์และการสืบทอด

การอนุรักษ์และการสืบทอดการเลี้ยงปลาสดสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลี้ยงปลาสด ควรมีการส่งเสริมอย่างจริงจังและต่อเนื่องให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
- 2) หน่วยงานต่าง ๆ ต้องรณรงค์ป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้มีผลกระทบต่อ การเลี้ยงปลาสด
- 3) ควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบอาชีพการเลี้ยงปลาสดเป็นที่รู้จักโดยทั่วกัน
- 4) ควรให้โรงเรียนต่าง ๆ นำเด็กนักเรียนมาเรียนรู้วิธีการเลี้ยงปลาสดที่บ่อเลี้ยงปลาให้มากขึ้น

2 การแสดงละครชาตรี

2.1 ประวัติความเป็นมา

ชุมชนบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีพัฒนาการต่อเนื่องมายาวนาน ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และเป็นชุมชนดนตรีมาตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการสืบทอดคณะดนตรีปี่พาทย์และละครชาตรีมากมายหลายคณะ โดยสืบทอดจากบรรพบุรุษสู่รุ่น ลูกหลาน มีการแสดงรำยาแบบโนราห์ หรือชาตรีอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในโอกาสที่เป็นพิธีการต่อหน้าศาลเพิงตาหรือหน้าศาลเจ้าพ่อ ที่เรียกว่า การรำชัดหน้าบท หรือชัดชาตรี

2.2 สภาพการเปลี่ยนแปลง

จะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านของจุดประสงค์ในการจัดแสดง ซึ่งแต่เดิมจะเป็นการเก็บเฉพาะศาลเจ้าในหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันมีการเก็บที่ศาลเจ้าต่าง ๆ นอกพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการและมีการประยุกต์รูปแบบคล้ายการแสดงแบบลิเก ส่วนเวทีการแสดง จากเดิมเป็นการนั่งล้อมวง ไม่มีฉาก มีแท่นนั่งอย่างเดียว เปลี่ยนเป็นมีเวทีและฉาก สำหรับเครื่องดนตรี พิพาทย์มีเพียงพิทับ กลองชาตรี ฉิ่ง ฉึง และกรับแต่ปัจจุบันได้เพิ่มระนาด ส่วนการแต่งกายของนักแสดงเป็นแบบละครพื้นบ้านที่เรียบง่ายรัดกุม ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นการแต่งแบบละครนอก

2.3 ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน

จะเริ่มด้วยการทำพิธีบูชาครูก่อนแสดง เมื่อเสร็จพิธีบูชาครูแล้ว คณะพิพาทย์จะบรรเลงเพลงโหมโรง หลังจากนั้นตัวละครจะออกมารำซัดหน้าบทเพื่อเป็นสิริมงคล แล้วจึงเริ่มการแสดงละครเกี่ยวกับวรรณคดีไทยหรือนิทานพื้นบ้าน เช่น พิกุลทอง ลักษณะวงศ์ แก้วหน้าม้า และสังข์ทอง เป็นต้น หลังจากการแสดงจบตัวละครจะออกมารำซัดชาตรีอีกครั้งพร้อมกับว่าคาถาเป็นการถอนอาถรรพ์คลายยันต์

2.4 การอนุรักษ์และการสืบทอด

การอนุรักษ์และการสืบทอดสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

2.4.1 หน่วยราชการของรัฐควรให้การสนับสนุนการแสดงละครชาตรี โดยจัดสรรงบประมาณฟื้นฟูการแสดงละครชาตรีแบบดั้งเดิม

2.4.2 ต้องการให้มีการจัดตั้งชมรมการแสดงละครชาตรีในท้องถิ่น

2.4.3 ให้โรงเรียนในท้องถิ่นนำการแสดงละครชาตรีไปสอนในโรงเรียน

2.4.4 ให้ประชาชนช่วยสนับสนุนว่าจ้างละครชาตรีไปแสดงในโอกาสต่าง ๆ

2.4.5 ให้ทุกคนเข้าใจว่าการแสดงละครชาตรีเป็นอาชีพที่มีเกียรติอย่างหนึ่ง ลูกหลานจะได้เกิดความภาคภูมิใจ และรับการสืบทอดต่อไป

3 ประเพณีรับบัว

3.1 ประวัติความเป็นมา

ประเพณีรับบัว เกิดจากความมีน้ำใจที่ดีต่อกัน ระหว่างคนไทยและคนมอญ ที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยชาวมอญจากพระประแดงมาทำนาที่อำเภอบางพลี และในระหว่างรอเก็บเกี่ยว ได้กลับไปบ้าน ส่วนพอถึงวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 จะมาเก็บดอกบัวหลวงที่บางพลีเพื่อนำไปทำบุญ ไหว้พระ ในช่วงวันออกพรรษา ในปีต่อมาชาวบางพลีอำนวยความสะดวกเก็บดอกบัวหลวงไว้ให้โดยรวบรวมไว้ที่วัดหลวงพ่อดุหรือวัดบางพลีใหญ่ใน เมื่อชาวมอญมารับดอกบัว จึงถือโอกาสนมัสการหลวงพ่อดุพร้อมทั้งขอน้ำมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล แล้วลากลับถิ่นเดิม ปฏิบัติเช่นนี้ทุกปี จึงเป็นที่มาของประเพณีรับบัว

3 2 สภาพการเปลี่ยนแปลง

ประเพณีรับบัวมีการเปลี่ยนแปลงในด้านธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมาจากเดิมเมื่อวันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 11 ทุกบ้านจะต้องทำความสะอาดบ้าน และจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาที่ทาน้ำ เพื่อรอรับขบวนเรือหลวงพ่อดุ และกราบนมัสการด้วยดอกบัว แต่ปัจจุบันชาวบ้านจะไม่จัดโต๊ะหมู่บูชารอรับหลวงพ่อดุ ส่วนกิจกรรมในงานประเพณีรับบัว จะเปลี่ยนไปตามยุคสมัย และเน้นวิถีชีวิตชาวบางพลีในอดีต

3 3 ลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบัน

งานประเพณีรับบัวจะเป็นงานบุญในเทศกาลออกพรรษาของชาวอำเภอบางพลี จัดในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 กิจกรรมของงาน คือ นมัสการองค์หลวงพ่อดุที่วัดบางพลีใหญ่ใน ตอนกลางคืนมีมหรสพสมโภชน์ และเริ่มแห่หลวงพ่อดุจำลองทางบกในวันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 11 โดยแห่จากวัดบางพลีใหญ่ในไปถึงบางบ่อ เพื่อให้ชาวบางบ่อได้นมัสการ และในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 จะแห่หลวงพ่อดุจำลองทางน้ำ จากวัดบางพลีใหญ่ในไปถึงวัดบางพลีใหญ่กลาง ประชาชนที่อยู่ริมคลองสำโรง จะตั้งโต๊ะหมู่บูชารับพระ และทอดผ้าป่าข้าวสาร มะพร้าว กล้วย อ้อย เข้ามืดของวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 จะแห่องค์หลวงพ่อดุจำลองทางน้ำอีกครั้ง เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้นมัสการด้วยดอกบัว ในส่วนของราชการที่ว่าการอำเภอบางพลี จะจัดกิจกรรมโดยมีพิธีเปิดงานประเพณีรับบัวและนมัสการองค์หลวงพ่อดุด้วยดอกบัว นอกจากนี้ยังมีการประกวดเรือประเภทต่าง ๆ เช่น เรือประเภทสวยงาม เรือประเภทความคิด และเรือประเภทตกขบขัน และยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่เน้นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบางพลีในอดีต

3 4 การอนุรักษ์และการสืบทอด

การอนุรักษ์และการสืบทอดสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

3 4 1 พ่อแม่ผู้ปกครองตลอดจนสมาชิกในครอบครัวควรจะได้มีการปลูกฝังความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีรับบัวเพื่อให้สมาชิกได้ทราบซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความตระหนักเห็นคุณค่า เกิดความหวงแหนที่จะรักษาประเพณีรับบัวให้คงอยู่ตลอดไป

3 4 2 สถานศึกษาควรพัฒนาและบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีรับบัวไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนได้ศึกษาซึ่งเชื่อว่าผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นพร้อมที่จะถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ที่สะสมมาแต่เดิมให้ด้วยความเต็มใจ

3 4 3 ส่วนราชการควรเข้ามาเป็นเจ้าภาพหลักให้เกิดการฟื้นฟู สืบทอดประเพณีรับบัว โดยประสานผู้นำชุมชน ผู้เฒ่า ผู้แก่ที่เป็นแกนหลักของชุมชนร่วมกันสืบสานประเพณีนี้ต่อไป

3 4 4 ควรมีการจัดประเพณีรับบัวอย่างต่อเนื่อง และต้องจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้น

3 4 5 ควรให้ทุกฝ่ายทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมตลอดจน
ยกย่อง และเชิดชูเกียรติแก่ผู้ที่ทำให้การสนับสนุนสร้างคุณความดีต่อการสืบทอดประเพณี
อย่างเด่นชัด เป็นรูปธรรม

3 4 6 ควรส่งเสริมในวงกว้างโดยให้คนในสังคมได้รับรู้รับทราบ
ประเพณีรับบัวของชาวอำเภอบางพลี โดยทั่วกันซึ่งอาจจะต้องให้ภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้ามาช่วยกันส่งเสริมให้แพร่หลายไปทุกส่วนของสังคมทั้งใน
ประเทศและนอกประเทศ ผลที่ตามมาก็คือ จะทำให้ทุกฝ่ายเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญ
และจะต้องช่วยกันอนุรักษ์ และสืบทอดประเพณีนี้ต่อไป

3 4 7 ในระดับจังหวัดควรมีนโยบายและกำหนดยุทธศาสตร์โดยใช้
ประเพณีรับบัว เป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการอีกแห่งหนึ่งเพื่อสร้างรายได้
ให้กับชุมชน

ตอนที่ 2 การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนใน 3 เรื่อง คือ แนวคิดการนำภูมิปัญญา
ท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน และบทบาทของ
ผู้ที่เกี่ยวข้องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน จากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียน ครู
ผู้สอน และผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ผู้ศึกษาสามารถสรุปแนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่
โรงเรียนได้ ดังนี้

1 แนวคิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

1 1 ผู้บริหารโรงเรียน

1 1 1 ควรมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามากำหนดเป็นหลักสูตรให้เด็กและ
เยาวชนได้ศึกษา เพื่อปลูกฝังให้เห็นคุณค่า เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาความรู้ที่เกิดจาก
บรรพบุรุษของเรา

1 1 2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เป็นการสืบทอดองค์ความรู้ที่มี
อยู่ในท้องถิ่นให้แก่นักเรียน ตลอดจนต้องการจรรโลงขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม
ที่ดีงามของ ท้องถิ่นให้คงไว้

1 1 3 ผู้บริหารโรงเรียนเชื่อว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้ให้นักเรียนมีความรู้
ในการประกอบอาชีพและเกิดทักษะเพื่อไปพัฒนาอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น

1 1 4 ผู้บริหารโรงเรียนเชื่อว่า ผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นดี และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง จึงสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้
ไปสู่เยาวชนได้ดี และจะช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผู้ทรงภูมิรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

1 1 5 การเชิญผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน ถือเป็นการยกย่อง เชิดชูเกียรติ
ให้มีความสำคัญกับผู้ที่มีคุณงามความดีที่จะเป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้เกิดความภาคภูมิใจ

ในภูมิปัญญาท้องถิ่นและชุมชนของตน

1 1 6 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ จึงสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1 2 ครูผู้สอน

1 2 1 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักอาชีพหลายๆ อาชีพที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นตนเอง ทำให้นักเรียนสามารถสร้างอาชีพได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

1 2 2 ทำให้นักเรียนสามารถรู้จักนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองเอามาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด

1 2 3 ทำให้เกิดการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น ที่ได้นำสิ่งที่เป็นการประกอบอาชีพ และประเพณีที่สำคัญในท้องถิ่นมาสอนให้กับนักเรียน

1 2 4 เป็นการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการสืบไป

1 2 5 เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียน โดยใช้ภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้ประดิษฐ์คิดค้นไว้ ทำให้นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าต่อไป

1 2 6 ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกรว่าโรงเรียนให้ความสำคัญกับชุมชนและเกิดความตระหนักในการธำรงรักษาคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1 3 ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน

1 3 1 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน จะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

1 3 2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน เป็นแนวทางที่จะให้นักเรียนฝึกอาชีพในท้องถิ่นของตนเอง ไม่ต้องวางแผนในอนาคต

1 3 3 ทำให้นักเรียนหันมาสนใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น จะก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนและให้ความสำคัญในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

1 3 4 เป็นการจรรโลงขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืนขึ้น

2 การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

ผู้ศึกษาสามารถสรุปการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนได้ว่า

2 1 ผู้บริหารโรงเรียน

2 1 1 ต้องกำหนดนโยบายสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้แก่นักเรียนตลอดจนต้องจรรโลงธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นให้คงไว้ต่อไป

2 1 2 ควรพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่ในรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่น โดยจัดให้มีการเรียนการสอนที่เชิญผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นมาช่วยถ่ายทอด

ความรู้ ประสบการณ์ ในขณะเดียวกันก็นำนักเรียนออกไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน อีกทางหนึ่งด้วย

2 1 3 ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในและนอกโรงเรียน

2 1 4 จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน โดยเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิธีการที่หลากหลายรูปแบบ

2 1 5 มีการจัดทำแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน หรือจัดหาแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ในท้องถิ่น เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2 2 ครูผู้สอน

2 2 1 ครูผู้สอน และนักเรียนมีส่วนร่วมในการออกไปสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนของตน แล้วนำมาจัดทำบัญชีรายชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นคู่มือในการพัฒนา หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น

2 2 2 ดำเนินการจัดกระบวนการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยให้ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ

2 2 3 มีการสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาทั้งใน และนอกโรงเรียนโดยการปฏิบัติจริง ได้แก่ โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง โรงเรียนพุลเจริญ โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์ และโรงเรียนคลองบางกะสี

2 2 4 ดำเนินการเชิญผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นเข้ามาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียนโดยตรง เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จริงจากแหล่งภูมิปัญญา ได้แก่ โรงเรียนชนสิทธิ์ อนุสรณ์ โรงเรียนราษฎร์บูรณะ โรงเรียนสาธิตบางนา และโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง

2 2 5 ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นและวัดประเมินผลกระบวนการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมกัน ได้แก่ โรงเรียน วัดราษฎร์นิยมธรรม โรงเรียนชนสิทธิ์อนุสรณ์ โรงเรียนราษฎร์บูรณะ โรงเรียนสาธิตบางนา และโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง

2 2 6 จัดเตรียมการสอนโดยการวางแผนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมี ระบบและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเชื่อมต่อการเรียนรู้ของนักเรียนและวัดประเมินผลด้วย วิธีการที่หลากหลาย

2 2 7 ครูผู้สอนได้นำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาใช้ในการสืบค้นข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ เช่น กล้องถ่ายรูป วีดิทัศน์ เพื่อประกอบในการจัดการเรียน การสอนในโรงเรียนและเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย

2 3 ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน

2 3 1 ผู้ทรงภูมิรู้เป็นแกนนำหลักในการสืบทอดและถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และความรู้สึกผูกพันในท้องถิ่น

2 3 2 ผู้ทรงภูมิรู้ดำเนินการสอนร่วมกับครูผู้สอน เพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามาถ่ายทอดในโรงเรียน โดยเป็นผู้เชื่อมต่อความรู้ภูมิปัญญาแบบเดิมให้เข้ากับการศึกษา แบบสมัยใหม่

2 3 3 ผู้ทรงภูมิรู้จัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มุ่งเน้นการส่งเสริม การประกอบอาชีพในท้องถิ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

2 3 4 สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงจากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยตรง

2 3 5 ผู้ทรงภูมิรู้ต้องแสวงหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นอยู่ตลอดเวลา และต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อ พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนสามารถสรุปผลจากการการศึกษาได้ดังนี้

3 1 ผู้บริหารโรงเรียน

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ควรจะทำหน้าที่บริหารจัดการ ประสานงาน สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาเข้าสู่โรงเรียน ทั้งในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียน การสอนต่างๆ เพื่อให้มีการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็น ผู้กำกับดูแล นิเทศและติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในโรงเรียน

ส่วนบทบาทของครูผู้สอน เป็นผู้จัดการการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใน โรงเรียนจากมวลประสบการณ์ โดยผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดย ครูผู้สอนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เกิดการเรียนรู้ของ นักเรียน โดยจัด กิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ เรียนรู้และวัดประเมินผลตามจริง

บทบาทของผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน เป็นแกนนำหลักในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอด ความรู้จากประสบการณ์ตรงในแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงเป็นผู้สืบสาน ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนของดีในท้องถิ่นโดยตรง

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สภาวัฒนธรรมอำเภอ และสภาวัฒนธรรมจังหวัด ควรสนับสนุนในด้านงบประมาณและเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ให้คนทั่วไปได้ตระหนัก เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนอย่างจริงจัง

3 2 ครูผู้สอน

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนควรจะสนับสนุนส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้าสู่โรงเรียนในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการสอนต่างๆ เช่น จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน หรือดำเนินการรวบรวมผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น และผลงานที่ทรงคุณค่า โดยทางโรงเรียนได้จัดเป็นแหล่งรวบรวมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สำคัญ และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน หรือจัดแสดงผลงานและนิทรรศการอย่างเป็นทางการเหมาะสำหรับผู้เรียนและผู้สนใจศึกษาได้เรียนรู้ต่อไปและทำการยกย่องเชิดชูผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น หรือให้ค่าตอบแทนเป็นขวัญและกำลังใจ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและกระตุ้นให้มีการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ส่วนบทบาทของครูผู้สอน จะต้องจัดทำแผนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยคำอธิบายรายวิชา วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการวัดประเมินผลที่มีวิธีการหลากหลาย ตลอดจนครูผู้สอนต้องเป็นผู้นำนักเรียนออกไปเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง เพื่อพัฒนาทักษะเรียนรู้ เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นและบุคคลสำคัญสำคัญในท้องถิ่น นอกจากนี้ครูผู้สอนจะต้องนำความรู้ที่ได้มาสรุปเป็นฐานข้อมูลแหล่งภูมิปัญญาในท้องถิ่นประกอบการจัดการเรียนการสอนต่อไป

บทบาทของผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ควรจะมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชน ควรจะส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมากขึ้น และจัดงานเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นประจำปี เพื่อให้โรงเรียนต่างๆ ศึกษาดูงาน

3 3 ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ควรจะสนับสนุนส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาเข้าสู่โรงเรียน ทั้งในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ถึงรุ่นลูกหลานต่อไป

ส่วนบทบาทของครูผู้สอน เป็นผู้ที่มีบทบาทชัดเจนในการจัดการเรียนการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน โดยผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยครู ผู้สอนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เกิดการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจัดกิจกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และวัดประเมินผลตามจริง โดยต้องปลูกฝังจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

และมุ่งให้นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และเป็นทักษะพื้นฐานของการประกอบอาชีพต่อไป

บทบาทของผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน มีหน้าที่ในการเป็นผู้อนุรักษ์ และสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย และเป็นแกนนำหลักในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ตรงในแง่มุมต่างๆ ให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ตลอดจนเป็นผู้ปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น และพร้อมที่จะสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สมาคมวัฒนธรรมอำเภอ สมาคมวัฒนธรรมจังหวัด และชุมชน ควรจะเป็นแกนกลางในการรวบรวมข้อมูล รายชื่อและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้โรงเรียนใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการเข้าสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน โดยการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

1.2 ควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผน สนับสนุนงบประมาณ เป็นวิทยากร เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ในการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.3 ทุกภาคส่วนของสังคม ได้แก่ สถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ สมาคมวัฒนธรรมอำเภอ สมาคมวัฒนธรรมจังหวัด ควรสนับสนุน ในด้านงบประมาณ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้ตระหนักเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมร่วมกับศิลปวัฒนธรรม และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนอย่างจริงจัง

2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างเจาะลึก

2.2 ควรศึกษาแนวทางการสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมประมง กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์ (2546) การเลี้ยงปลาสด กรุงเทพฯ
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและ
การจัดการเรียนการสอน กรุงเทพฯ โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542) แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น กรุงเทพฯ กองวิจัยทางการศึกษา
- กระทรวงศึกษาธิการ (2538) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ประเภท
วิชาศิลปกรรม กรุงเทพฯ ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชีพศึกษา 3
- (2544) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรุงเทพฯ
โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- (2545) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 2545
กรุงเทพฯ โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- กฤษฎา ยศรัฐ (2546) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี
สารนิพนธ์ ศศม (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร
- กล้า สมตระกูล (2536) ภูมิปัญญาชาวบ้านเทคโนโลยีพื้นบ้าน กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมธิราช
- กุลวิตรา กังคานนท์ (2531, สิงหาคม – กันยายน) “นันททัศนะเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น,”
วารสารการศึกษาแห่งชาติ 24(5) 19
- โกศล พิณกุล (2545) การทำผ้าบาติก กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2542) วัฒนธรรมพัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ กรุงเทพฯ
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- “ความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ,” (2540) วารสารสภาวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ
2(2) 10 – 15
- เงิน สัตยานนท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชูศรี สัตยานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 19
หมู่ 9 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 10
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546
- จ้อน ไทริมาน (2539) ประวัติและผลงานของ นายจ้อน ไทริมาน สาขาการช่างศิลป์
(การทำเครื่องดนตรีไทย) สมุทรปราการ ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอบางพลี

- ฉลาดชา รมิตานนท์ (2536, พฤษภาคม) "ภูมิปัญญาชาวบ้าน," ชาวพิเศษ ฉบับที่ 735
หน้า 5 – 7
- ชลทิติย์ เอี่ยมสำอางค์ (2533) "ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้านและแหล่งวิทยาการ
ท้องถิ่น," ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน
หน้า 79 – 83 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ชาลี ถาวรนุรักษ์ (2534) ความรู้กับภูมิปัญญา กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์หมู่บ้าน
ถวิล อยู่เย็น (2546) "บางพลีในอดีต," ใน หนังสือวันรวมญาติ ชุมกริมย์ประชากรราษฎร์
หน้า 107 – 110 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ฟ้าอภัย
- ทรงศิริ สาประเสริฐ (2542) ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน
วิทยานิพนธ์ ศษ ม (การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง) กรุงเทพฯ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ถ่ายเอกสาร
- นัทธี พงษ์ดนตรี (2544) ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอน ระดับมัธยมศึกษาใน
โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี วิทยานิพนธ์ กศ ม (หลักสูตรและการสอน)
ชลบุรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ถ่ายเอกสาร
- นิมมวล ศรีเพชร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชูศรี สัตยานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 34
หมู่ 3 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์
พ.ศ. 2547
- นิยม ณ บางกรวย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชูศรี สัตยานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 20
หมู่ 6 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 12 มกราคม
พ.ศ. 2546
- นิตา ชูโต (2540) การวิจัยเชิงคุณภาพ กรุงเทพฯ พี เอ็นการพิมพ์
- บุญมา ชมมาลี (2546) การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีรับบัวของเยาวชน สมุทรปราการ
ม.ป.พ
- ประเวศ วะสี (2536) ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 2 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์
อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป
- ประเสริฐ ศรีอ่อน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชูศรี สัตยานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 33
หมู่ 4 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 20 เมษายน
พ.ศ. 2546
- ปรีชา คัมภีรปรกรณ์ (2538) ฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา กรุงเทพฯ
กรมวิชาการ
- พรรณศิริ จุลภาพ (2542) ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมดนตรีไทยในตำบลบางพลี
กรณีศึกษาดนตรีไทยคณะชุดประเสริฐ ปริญญาณิพนธ์ ศศ ม (มนุษยดุริยางควิทยา)
กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร

- พระครูวิบูลธรรมานุกิจ (2544) “ประเพณีรับบัว,” ใน หนังสือที่ระลึกงานทำบุญฉลองอายุครบ 90 ปี พระครูวิบูลธรรมานุกิจ หน้า 32 – 33 สมุทรปราการ โรงพิมพ์แสงงามการพิมพ์
- พระครูวิบูลธรรมานุกิจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชูศรี สัตยานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 130 หมู่ 10 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546
- มาลินี สายคำข้าว (2538) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 วิทยานิพนธ์ ค.ม (การศึกษาและการสอน) กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถ่ายเอกสาร
- ยศ สันตสมบัติ (2544) มนุษย์กับวัฒนธรรม กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ (2537) “ศักยภาพของภูมิปัญญาพื้นบ้าน,” วารสารการศึกษา 28(5) 19
- รัตนะ บัวสนธิ์ (2533, เมษายน – พฤษภาคม) “บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษากับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น,” วารสารการศึกษา 24(5) 35 – 38
- รุ่ง แก้วแดง (2541, 21 ตุลาคม) “ปฏิวัติการศึกษาไทย,” มติชนรายวัน หน้า 6
- วิชัย ตันศิริ (2539) โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต แนวคิดและบทวิเคราะห์ กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิจิต นันทสุวรรณ (2528) “ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา,” วารสารสังคมพัฒนา 10(5) 6 – 11
- วีระพงษ์ แสงชูโต (2544) การวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีพื้นบ้านในทางวิทยาศาสตร์ใน ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย วิทยานิพนธ์ กศด (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร
- ศรีรัตน์ บุญศรี และคนอื่นๆ (2542) การศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดน่าน (การศึกษาด้วยตนเอง) กศ.ม (การบริหารการศึกษา) พิษณุโลก มหาวิทยาลัยนเรศวร ถ่ายเอกสาร
- ศรีศักร วัลลิโภดม (2534) โบราณคดีในทศวรรษที่ผ่านมา กรุงเทพฯ ม.ป.พ
- ศิริพงษ์ นวลแก้ว (2540) การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน วิทยานิพนธ์ คศ.ม (โบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์) นครปฐม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ถ่ายเอกสาร
- ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอบางพลี (2544) สายใยสายสัมพันธ์ วัฒนธรรมชาวบางพลี กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์

ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอบางพลี (ม ป ป) วัดสุวรรณธรรมลาลคลอง กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จามจุรี
โปรดักท์

สภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี (2541) เผยแพร่วัฒนธรรมอำเภอบางพลี สมุทรปราการ
โรงพิมพ์จงเจริญเทพารักษ์การพิมพ์

สมพร ภิรมย์พุดิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชุศรี สัตยานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 17
หมู่ 7 ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์
พ ศ 2546

สมศักดิ์ สุขี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชุศรี สัตยานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 20/2 หมู่ 1
ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์
พ ศ 2546

สังวาลย์ หล้าดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชุศรี สัตยานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 3 หมู่ 13
ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์
พ ศ 2546

สามารถ จันทรสุริย์ (2534) ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร กรุงเทพฯ โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
สายสวาท ไชยวิญญา (2546) รายงานผลการดำเนินงานโครงการสืบค้นวัฒนธรรมท้องถิ่น
ของไทย จังหวัดสมุทรปราการ ตามนโยบายการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของรัฐบาล
กรุงเทพฯ ม ป พ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการเขต 2 (2546) แผนกลยุทธ์ พ ศ 2547 – 2549
สมุทรปราการ ม ป พ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534) คู่มืออบรมแนวการใช้หลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ ศ 2533) กรุงเทพฯ ม ป พ

———— (2541) แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา กรุงเทพฯ
บริษัทพิมพ์ดี จำกัด

———— (2542) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ ศ 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ ศ 2545 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์พรทิพกราฟฟิค

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540) แนวทางพัฒนาการดำเนินงานวัฒนธรรม
กรุงเทพฯ โรงพิมพ์การศาสนา

———— (2544) แนวทางการสืบค้นสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย กรุงเทพฯ
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ (2546) เผยแพร่จังหวัดสมุทรปราการ สมุทรปราการ
ม ป พ

สำนักงานป่าไม้จังหวัดสมุทรปราการ (2544) ป่าชายเลน สมุทรปราการ โรงพิมพ์แสงงาม
การพิมพ์

- สำนักนายกรัฐมนตรี (2541) แผนแม่บททศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา
พ ศ 2541 – 2550 กรุงเทพฯ สำนักนายกรัฐมนตรี
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรปราการ (2546) รายงาน การสำรวจสาธารณสุขพื้นฐาน
จังหวัดสมุทรปราการ ประจำปี 2546 สมุทรปราการ ม ป พ
- ลีปนนท์ เกตุทัต (2541) ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อเด็ก ๆ
และชุมชนของเรา กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ เจี๋ फिल्ม โปรเซส
- สุดใจ อ่อนฤชา (2545) สภาพปัจจุบันปัญหาและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการ
การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม
สามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น กรณีศึกษาศหวิทยาเขตภูเวียง ศษ ม
(หลักสูตรและการสอน) ขอนแก่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ถ่ายเอกสาร
- สุบิน พักทอง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ชุศรี สัตยานนท์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 15 หมู่ 3
ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 16 มกราคม
พ ศ 2547
- สุภางค์ จันทวานิช (2534) วิจัยเชิงคุณภาพ พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- เสรี พงศ์พิศ (2536) ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน กรุงเทพฯ
โรงพิมพ์อัมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุป
- หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 12 (2544) สอนด้วยภูมิปัญญาไทย
กรุงเทพฯ ม ป พ
- “หลักสูตรท้องถิ่น,” (2544, พฤศจิกายน) สานปฏิรูป 4(44) 26 – 28
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ (2540) “คำขวัญจังหวัดสมุทรปราการ,” ใน ผลงาน
ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ หน้า 5 สมุทรปราการ ม ป พ
- อเนก นาคะบุตร (2531) “จุดเปลี่ยนการพัฒนาชนบทและองค์กรพัฒนาเอกชนไทย,”
สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา หน้า 51 – 55 กองทุนพัฒนาท้องถิ่นไทย –
แคนาดา ม ป พ
- อังกูล สมคะเนย์ (2535) สภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี
วิทยานิพนธ์ ค ม (นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร) กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถ่ายเอกสาร
- อุดม วีรวัฒน์ (2526) “ประเพณีรับบัว,” ใน หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดป้ายโรงพยาบาลบางพลี
หน้า 27 – 29 สมุทรปราการ ม ป พ
- เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท กรุงเทพฯ โรงพิมพ์
เจริญวิทย์

- Bunnell, G D C (1999) "Stylistic Analysis of the Contemporary Retold Folktale,"
State College Doctoral Dissertation pp 105 – 109 The Mississippi State
 University
- Mackay, Join Wisdom (1995) *Country Music Performance in Northern Nova Scotia*
 Canada Memorial University of Newfoundland
- Robinson, Michal (1992) *Link Distance Education to Sustainable Community*
Development Canada Memorial University of Newfoundland
- Tawang, Vivian (1995, January) "Curriculum Development and Cognitive Style
 Cultural Competency Ingenetic Counseling," *Dissertation Abstracts*
International 56(6) 2118 – A
- Wither, Sarash E (2000, October) "Local Curriculum Development and Place - based
 Education," DAO Retrieved Jan 21, 2005, from [http //thailis uninet th/dao/detail nsp](http://thailis.uninet.th/dao/detail.nsp)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดสมุทรปราการ

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ

สมุทรปราการ มาจากคำว่า “สมุทร” ซึ่งแปลว่า ทะเล และ “ปราการ” ที่แปลว่า กำแพง จึงมีความหมายโดยรวมว่า “กำแพงชายทะเล” หรือ “กำแพงริมทะเล”

การที่ตั้งชื่อเมืองเช่นนี้ ก็คงจะเป็นเพราะว่า จังหวัดสมุทรปราการเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มาตั้งแต่สมัยโบราณในฐานะ เมืองหน้าด่านชายทะเล ที่ตั้งอยู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา จึงเปรียบเสมือนกำแพงอันมั่นคงแข็งแรงช่วยป้องกันข้าศึก จังหวัดสมุทรปราการ เป็นเมืองที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรีอยุธยา เพราะทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการติดต่อค้าขายกับฮอลันดา ซึ่งเป็นฝรั่งที่เข้ามาทำการค้าขายกับกรุงศรีอยุธยามากที่สุดในสมัยนั้น อีกทั้งทรงเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างเมืองหน้าด่านทางทะเล แทนพระประแดงซึ่งนับวันจะห่างไกลปากน้ำไปทุกปี เนื่องจากชายฝั่งได้งอกออกไปในทะเล จึงโปรดให้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้น บริเวณคลองบางปลากด พระประแดง ซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่ตั้งแต่สมัยขอมเรืองอำนาจ จึงหมดความสำคัญทางยุทธศาสตร์นับแต่นั้นมา ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์เป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี แล้วได้สถาปนา กรุงเทพมหานครเป็นราชธานีในราชอาณาจักรของไทย และได้ทรงขยายอาณาเขตออกไปกว้างขวาง จึงไม่ว่างเว้นการศึกษาสงคราม ทรงพิจารณาเห็นว่า เมืองที่เป็นป้อมปราการที่จะป้องกัน ข้าศึกทางทะเลยังไม่มี ถ้าข้าศึกเข้ามาตีทางทะเล ก็สามารถเข้าถึงกรุงเทพฯ ได้โดยง่าย จึงโปรดให้สร้างเมืองแทนเมืองพระประแดงที่ถูกยุบไป ในพื้นที่บริเวณด้านใต้ของคลองลัดโพธิ์ แต่เนื่องจากต้องส่งกองทัพไปปราบกบฏ และเตรียมกองทัพไว้ป้องกันพระนคร การสร้างเมืองป้อมปราการจึงไม่สำเร็จ ในสมัยรัชกาลที่ 1

มาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงดำริที่สร้างเมืองป้อมปราการที่ยังค้างมาแต่รัชกาลที่ 1 ประกอบกับระยะนั้นชาวต่างชาติที่จะมารุกรานทางทะเลมีมากขึ้น เช่น ญวนและชาติต่างๆ ในทวีปยุโรป การก่อสร้างเป็นผลสำเร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ. 2358 โดยตั้ง ชื่อเมืองว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” ซึ่งเป็นการรวมพื้นที่เมืองธนบุรีและเมืองสมุทรปราการเข้าด้วยกัน จากนั้นโปรดให้ย้ายครอบครัวมอญจากเมืองสามโคก ปทุมธานี มาอยู่ที่เมืองนี้

มีการสร้างป้อมไว้ป้องกันข้าศึก จำนวน 3 ป้อม ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ ป้อมปู่เจ้าสมิงพราย ป้อมปีศาจสิง ป้อมราหูจร ส่วนป้อมทางขวามือของแม่น้ำเจ้าพระยา มีทั้งหมด 5 ป้อม คือ ป้อมจักรกลด ป้อมพระจันทร์ พระอาทิตย์ และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองสมุทรปราการ ขึ้นมาใหม่ในปี พ.ศ. 2362 ตรงบริเวณ “บางเจ้าพระยา” คือตำบลปากแม่น้ำ ในปัจจุบัน ใช้เวลาสร้างประมาณ 3 ปี จึงแล้วเสร็จ และให้ก่อสร้างป้อมปราการขึ้นทั้ง 2 ฝั่ง

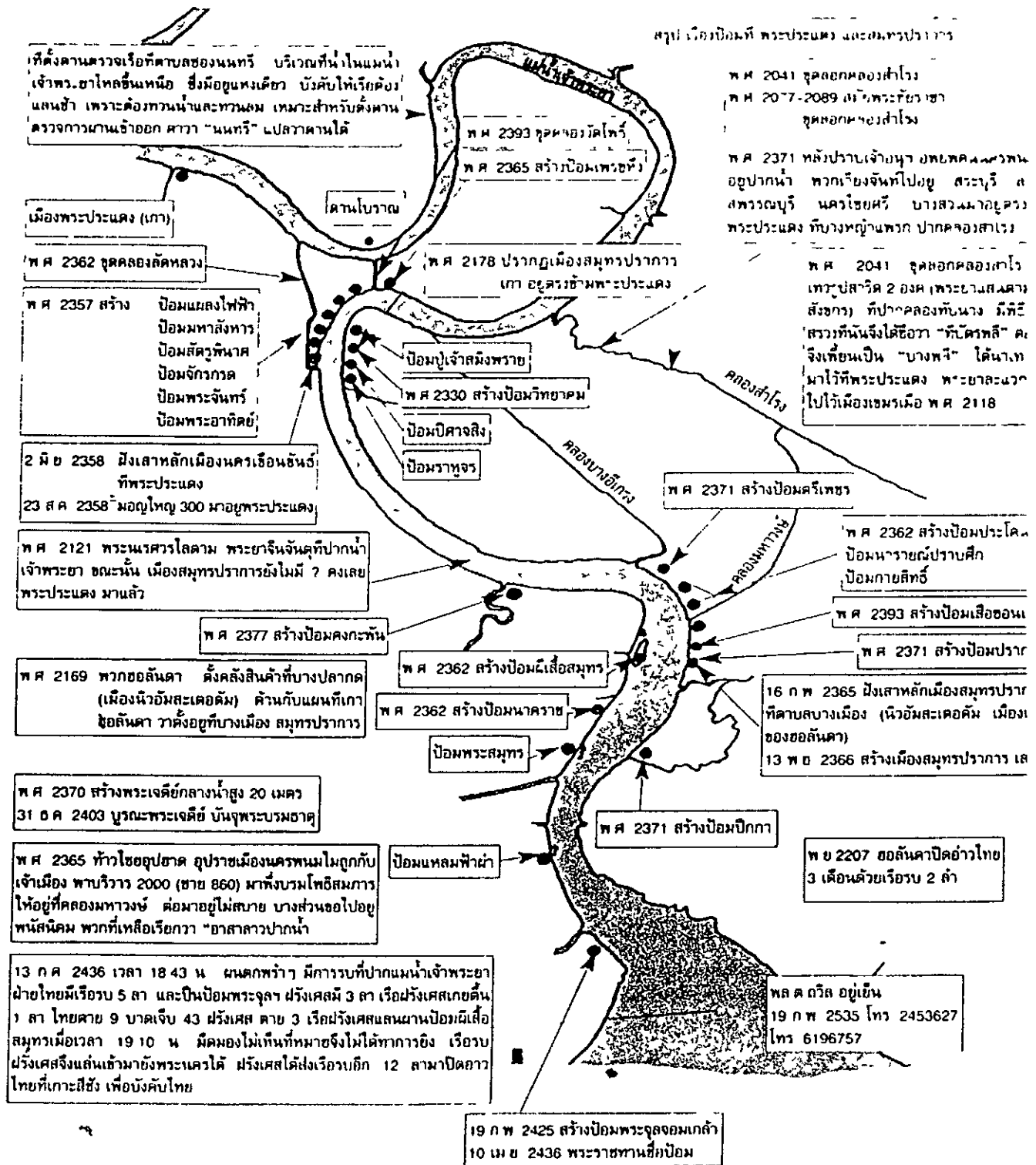
แม่น้ำเจ้าพระยา จำนวน 6 ป้อม ด้วยกัน โดยมีจำนวน 2 ป้อม ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ป้อมนาคราช และป้อมผีเสื้อสมุทร ส่วนป้อมทางฝั่งตะวันออก ของแม่น้ำเจ้าพระยา มีด้วยกัน 4 ป้อม คือป้อมประโคนชัย ป้อมนารายณ์ปราบศึก ป้อมปราการ และป้อมกายสิทธิ์ ในเวลาต่อมาได้มีการสร้างป้อมเพิ่มขึ้นอีกทั้งหมด 24 ป้อม แต่ป้อมที่มีชื่อเสียงจนทุกวันนี้คือ ป้อมพระจุลจอมเกล้า และป้อมผีเสื้อสมุทรซึ่งทางทหารเรือใช้เป็นสถานที่ราชการอยู่จนทุกวันนี้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2458 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 2 พระองค์ทรงมีดำริว่า พระประแดงเป็นชื่อที่มาแต่ครั้งโบราณ สมัยขอม จึงสมควรอนุรักษ์ไว้ ประกอบกับพื้นที่เมืองนครเขื่อนขันธ์อยู่ใกล้เคียงกับเมืองเก่า จึงสมควรเปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์ เป็นเมืองพระประแดง และตั้งเป็นจังหวัดพระประแดงในปีเดียวกัน โดยแบ่งเขตปกครองเป็น 3 อำเภอ ได้แก่ พระประแดง พระโขนง และราษฎร์บูรณะ พร้อมกับตั้งเมืองสมุทรปราการ เป็นจังหวัดสมุทรปราการ มีอาณาเขต คือบางบ่อ บางพลี และเกาะสีชัง

สมัยสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ดังนั้นเพื่อลดรายจ่ายของประเทศ จึงโปรดฯ ให้ยุบจังหวัดต่างๆ หลายจังหวัด ในปี พ.ศ. 2475 จังหวัดพระประแดงเป็นอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ป้อมต่าง ๆ ของจังหวัดสมุทรปราการ

ป้อมที่พระประแดงและสมุทรปราการ



ที่มา ภาพนี้ได้จาก พล ต ธิวิธ อยู่เย็น

ประวัติหลวงปู่โต วัดบางพลีใหญ่ใน

ประวัติหลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน อำเภอบางพลี

หลวงพ่อดำ ปัจจุบันเป็นพระประธานประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถวัดบางพลีใหญ่ใน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีประวัติเล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อประมาณ 200 ปี มาแล้ว มีพระพุทธรูป 3 องค์ ลอยตามลำแม่น้ำเจ้าพระยาจากเหนือลงมาได้ ขณะลอยมาตามลำน้ำ ได้แสดงอภินิหารให้พระเกศพ่นน้ำ ให้ประชาชนเห็นเป็นระยะๆ แล้วก็จมหายไป เป็นเช่นนี้ตลอดทางที่ผ่านมา จนถึงสะพานหม้อบ้านสามเสน (กรุงเทพฯ) พระพุทธรูปทั้ง 3 องค์นี้ ก็แสดงอภินิหารให้ประชาชนที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเห็นอีก ประชาชนจำนวนมาก พยายามที่จะอาราธนาพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ ขึ้นฝั่งสามเสนแต่ไม่สำเร็จ เมื่อพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ ลอยให้ประชาชนได้เห็นอยู่เป็นเวลาสมควรแล้วก็จมหายไปอีก และมาผุดขึ้นที่ปากคลองสำโรง ซึ่งแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ในเขตท้องที่อำเภอบางพลีในปัจจุบัน แล้วก็จมหายไปอีกทั้งสามองค์

การแสดงอภินิหารของพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ ที่ปากคลองสำโรง ในครั้งนี้ นับเป็นการแสดงอภินิหารร่วมกันเป็นครั้งสุดท้าย นับแต่นั้นมาพระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ ก็ไม่ได้แสดงอภินิหารให้ประชาชนได้เห็นร่วมกันอีกเลย แต่ละองค์ก็แยกย้ายไปผุดขึ้นและประดิษฐานอยู่ในที่ต่าง ๆ กันคือ

1 พระพุทธรูปพอกปูนลงรักปิดทองปางสมาธิ พระเนตรเนื้อแบบสมัยล้านช้าง หน้าตักกว้าง 3 ศอก 5 นิ้ว ไปผุดที่แม่น้ำบางประกง บริเวณหน้าวัดโสธร และประดิษฐานอยู่ที่พระอุโบสถวัดโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชาชนขนานนามว่า “หลวงพ่อดำโสธร หรือ พระพุทธโสธร”

2 พระพุทธรูปทองเหลืองยืนปางอุ้มบาตร แบบสมัยสุโขทัย สูง 170 เซนติเมตร ไปผุดที่บ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม และประดิษฐานอยู่ที่พระอุโบสถวัดบ้านแหลม ประชาชนขนานนามว่า “หลวงพ่อดำวัดบ้านแหลม”

3 พระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ปางมารวิชัย (สดุ้งมาร) ลืมพระเนตรแบบสมัยสุโขทัย หน้าตักกว้าง 3 ศอก 1 คืบพระพุทธรูปองค์นี้ลอยตามลำน้ำคลองสำโรงมาผุดที่คลองสำโรง บริเวณหน้าวัดบางพลีใหญ่ใน ประชาชนได้ทำพิธีบวงสรวงใช้สายสิญจน์คล้องพระหัตถ์ อาราธนาพระพุทธรูปองค์นี้ขึ้นประดิษฐานไว้ที่วิหารของวัดบางพลีใหญ่ใน และต่อมาจึงประดิษฐานในพระอุโบสถของวัดบางพลีใหญ่ใน ประชาชนขนานนามว่า “หลวงพ่อดำ” ที่ประชาชนขนานนามพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “หลวงพ่อดำ” ก็เพราะเห็นว่ามีรูปร่างใหญ่โต จึงเรียกชื่อตามลักษณะของพระพุทธรูป

หลวงพ่อดำแห่งวัดบางพลีใหญ่ใน ประชาชนทั่วไปมีความเชื่อถือว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ให้คุณแก่ผู้เคารพบูชา จึงมีประชาชนทั้งชาวไทย ชาวจีนและพุทธศาสนิกชนทั้งใกล้และไกล ไปนมัสการปิดทองเพื่อเป็นสิริมงคล

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระ สุภากิจ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรือโท ดร. ไพบุลย์ ออณมั่ง อาจารย์ประจำภาควิชาสุขศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดร. สุวิทย์ มุลคำ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
จังหวัดสมุทรปราการ เขต 1

ดร. นิวัฒน์ น้อยมณี ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
จังหวัดสมุทรปราการ เขต 2

นายสามารถ ผดุงเกษมคง ผู้ตรวจราชการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
จังหวัดสมุทรปราการ เขต 2

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเนื้อหา



พลตรีถวิล อยู่เย็น

อดีตนายทหารปฏิบัติการพิเศษกองทัพบก
เป็นกรรมการที่ปรึกษาการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทย
จากเอกสารภาษาจีนของรัฐบาล
เป็นผู้เขียนบทความ "บางพลีในอดีต"



เรืออากาศตรีศักดิ์ โตพิบูล

เป็นข้าราชการบำนาญกองทัพอากาศ
มีผลงานด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
จังหวัดสมุทรปราการ



นายพัสกร บุญภักดี

ข้าราชการกรมประมงจังหวัดสมุทรปราการ
ตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานประมง 7
มีความชำนาญในเรื่องการเลี้ยงปลาสด

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

เรื่องการแสดงละครชาตรี



นางประเสริฐ ศรีออน

หัวหน้าคณะละครชาตรี สุดประเสริฐ



นายสุบิน พักทอง

หัวหน้าคณะละครชาตรีสุบิน พักทอง



นางนิมนวล ศรีเพชร

หัวหน้าคณะละครชาตรีนิมนวล ศรีเพชร

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

เรื่องประเพณีรับบัว



พระครูวิบูลธรรมานุกิจ

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน



นางเงิน สัตยานนท์

ผู้มีผลงานทางด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น



นางนิยม ณ บางกรวย

อดีตศึกษาราชการอำเภอบางพลี

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

เรื่องการเลี้ยงปลาสด



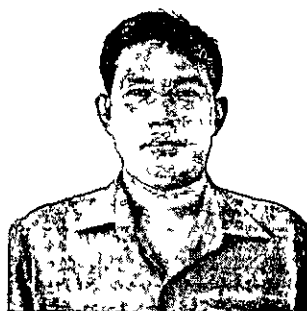
เจ้าของบ่อปลาสด

นายสังวาลย์ หล่ำดี



เจ้าของบ่อปลาสด

นายสมพร ภิรมย์พุม



เจ้าของบ่อปลาสด

นายสมศักดิ์ สุย

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1
เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ
สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำผลการศึกษา รวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป

โปรดกรอกข้อมูลในช่องที่กำหนดไว้ () และทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่อง ☐ สัมภาษณ์ที่กำหนด ให้ตรงกับความเป็นจริง

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป

- 1 ชื่อ สกุล เพศ
- 2 ☐ ชาย ☐ หญิง
- 3 อายุ

- 4 การศึกษา

☐ ไม่ได้เข้าเรียน	☐ ประถมศึกษา
☐ มัธยมศึกษา/ปวช	☐ อนุปริญญา/ปวส
☐ ปริญญาตรี	☐ สูงกว่าปริญญาตรี

- 5 ที่อยู่ในปัจจุบัน

โทร

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการ

1 ภูมิปัญญาด้านการเลี้ยงปลาสด

1) ทานทราบความเป็นมาเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาสดหรือไม่ และอย่างไรบ้าง

2) การเลี้ยงปลาสดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

3) การเลี้ยงปลาสดมีลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบันอย่างไร

4) ทานมีอุปสรรคในการสืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยงปลาสด หรือไม่ อย่างไร

5) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญาการ
เลี้ยงปลาสด ของจังหวัดสมุทรปราการ

6) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2 ภูมิปัญญาด้านการแสดงละครชาตรี

1) ท่านทราบความเป็นมาเกี่ยวกับการแสดงละครชาตรีหรือไม่ และอย่างไรบ้าง

2) การแสดงละครชาตรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
บ้าง

3) การแสดงละครชาตรีมีลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบันอย่างไร

4) ท่านมีอุปสรรคในการสืบทอดภูมิปัญญาการแสดงละครชาตรีหรือไม่ และอย่างไร
บ้าง

5) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญาการแสดงละครชาตรีของจังหวัดสมุทรปราการ

6) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3 ภูมิปัญญาด้านประเพณีรับบัว

- 1) ท่านทราบความเป็นมาเกี่ยวกับประเพณีรับบัวหรือไม่ และอย่างไรบ้าง
- 2) ประเพณีรับบัวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง
- 3) ประเพณีรับบัวมีลักษณะการปฏิบัติในปัจจุบันอย่างไร
- 4) ท่านมีอุปสรรคในการสืบทอดประเพณีรับบัวหรือไม่ และอย่างไรบ้าง

5) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และการสืบทอดประเพณีรับบัว
ของจังหวัดสมุทรปราการ

6) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

เพื่อสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอนและผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางการกระบวนการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนของจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป

โปรดกรอกข้อมูลในช่องที่กำหนดไว้ () และทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่อง ☐ สัมภาษณ์ที่กำหนด ให้ตรงกับความเป็นจริง

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาบทบาทในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป

1 ชื่อ _____ สกุล _____ เพศ _____

2 ☐ ชาย ☐ หญิง

3 อายุ _____

4 การศึกษา ☐ ไม่ได้เข้าเรียน ☐ ประถมศึกษา
☐ มัธยมศึกษา/ปวช ☐ อนุปริญญา/ปวส
☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

5 ที่อยู่ในปัจจุบัน _____

โทร _____

6 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

☐ ครูผู้สอน ☐ ผู้ทรงภูมิรู้ในโรงเรียน ☐ ผู้บริหารโรงเรียน

7 โรงเรียนที่ท่านสังกัดอยู่ในปัจจุบัน

- | | |
|--|--|
| ☐ โรงเรียนคลองบางกะสี | ☐ โรงเรียนวัดราษฎร์นิยมธรรม |
| ☐ โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์ | ☐ โรงเรียนวัดราษฎร์บูรณะ |
| ☐ โรงเรียนธนสิทธิ์อนุสรณ์ | ☐ โรงเรียนสาธิตบางนา |
| ☐ โรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง | ☐ โรงเรียนพุลเจริญ |

8 โรงเรียนของท่านได้จัดให้มีการเรียนการสอนความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- | | |
|---|-------------------------------------|
| ☐ การเลี้ยงปลาสด | ☐ ละครชาตรี |
| ☐ ประเพณีรับบัว | ☐ อื่นๆ ระบุ |

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

1 ท่านทราบแหล่งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการได้จากแหล่งใดบ้าง

2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในเข้าสู่โรงเรียน

3 การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนช่วยให้เกิดประโยชน์อย่างไรบ้าง

4 ท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียนได้โดยวิธีใดบ้าง และทำอย่างไร

5 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบัน

6 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

1 ผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนของท่านมีใครบ้าง

2 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอะไรบ้าง และทำอย่างไร

3 ในโรงเรียนของท่าน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรบ้าง

4 เครื่องมือหรืออุปกรณ์การเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนของท่านมีอะไรบ้าง

5 โรงเรียนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้ และผู้ทรงภูมิรู้เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

6 โรงเรียนของท่านมีอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนหรือไม่ และอย่างไรบ้าง

7 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาบทบาทในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

1 บุคคลใดที่มีส่วนสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสมุทรปราการเข้าสู่โรงเรียน เพราะเหตุใด และอย่างไร

2 ท่านมีบทบาทอย่างไรบ้าง ในนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน

3 ท่านมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไรบ้าง

4 ท่านมีอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนหรือไม่ และอย่างไรบ้าง

5 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

แบบสำรวจรายการภูมิปัญญาท้องถิ่น

เพื่อทำการตรวจสอบรายการภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียน

ผู้วิจัยตรวจสอบเอง โดยการสังเกตและสอบถาม

คำชี้แจง แบบสำรวจรายการ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น

โรงเรียน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง

ลำดับ	รายการ	บันทึกสังเกต
1	สถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดไว้เป็นสัดส่วน	
	- แหล่งเรียนรู้เรื่องการเลี้ยงปลาสด	
	- แหล่งเรียนรู้เรื่องการแสดงละครชาตรี	
	- แหล่งเรียนรู้เรื่องประเพณีรับบัว	
2	แหล่งศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มเติม	
3	เครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
4	ป้ายรณรงค์ส่งเสริม ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	
5	การแสดงผลงานทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน	
6	การแสดงผลผลิตทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อปลูกจิตสำนึกให้เห็นคุณค่า	
7	หลักฐานการไปร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกโรงเรียน	
8	ผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นช่วยในการถ่ายทอดความรู้ในโรงเรียน	
9	การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	
10	การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงานหรือประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่น	

บันทึกสังเกต (เพิ่มเติม)

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อทำการวิจัย

ที่ ศธ 0519 12/81-14



บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๗ สิงหาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

เนื่องด้วย นางสาวชุติ สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุรานิติ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ให้ นางสาวชุติ สัตยานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3274086 มือถือ 01-8095578 -



บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มสว โทร 5731, 5618

ที่ ศธ 0519 12/ร ๕๕๐

วันที่ ๙/๗ สิงหาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณะบดีคณะพลศึกษา

 เนื่องด้วย นางสาวชูศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน
กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโทไพบูลย์ อ่อนมั่ง เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ
แบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

 จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ
แบบสัมภาษณ์ให้ นางสาวชูศรี สัตยานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย



บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มศว โทร 5731, 5618

ที่ ศธ 0519 12/ ~ / ~ / ~

วันที่ ~ / ~ สิงหาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

 เนื่องด้วย นางสาวชูศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิระ สุภากิจ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

 จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ให้ นางสาวชูศรี สัตยานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519 12/ ๔ 1 / ๔



บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๗ สิงหาคม 2547

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์

เนื่องด้วย นางสาวสุศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนกรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน และ นายสามารถ ผดุงเกษมคง เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ท่าน และข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ให้ นางสาวสุศรี สัตยานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเชษฐกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3274086 มือถือ 01-8095578

ที่ ศธ 0519 12/ 191



บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

1 กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน พลตรี ถวิล อยู่เย็น

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

เนื่องด้วย นางสาวซูศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง ‘การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ’ โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวซูศรี สัตยานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิติศาสตร์ โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578

ที่ ศธ 0519 12/115๔



บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

/ กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน เรืออากาศตรีศักดิ์ โดฬินุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

เนื่องด้วย นางสาวชูศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนกรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานีธิ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวชูศรี สัตยานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเดชกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578



ที่ ศธ 0519 12/11๕๘

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพมหานคร 10110

/ กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน นายพัศกร บุญศักดิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

เนื่องด้วย นางสาวชูศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวชูศรี สัตยานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

กณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานกณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578

ที่ ศธ 0519 12/ ๒๕๔๘



บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

/ กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ

เนื่องด้วย นางสาวชุศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ภูมิศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ท่าน ครู จำนวน 3 คน และ ผู้ทรงภูมิรู้ จำนวน 1 คน ตอบแบบสำรวจรายการ และแบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ภูมิศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2548

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวชุศรี สัตยานนท์ ได้เก็บข้อมูล ในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เหงียนสิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578

ที่ ศธ 0519 12/11๖๗



บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

1 กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนพุลเจริญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ

เนื่องด้วย นางสาวชุศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ท่าน ครู จำนวน 3 คน และ ผู้ทรงภูมิรู้ จำนวน 1 คน ตอบแบบสำรวจรายการ และแบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2548

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวชุศรี สัตยานนท์ ได้เก็บข้อมูล ในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จีระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578

ที่ ศธ 0519 12/1114



บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ-1 10110

/ กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ

เนื่องด้วย นางสาวชูศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ภูมิศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ท่าน กรุ จำนวน 3 คน และ ผู้ทรงภูมิรู้ จำนวน 1 คน คอบแบบสำรวจรายการ และแบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ภูมิศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2548

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวชูศรี สัตยานนท์ ได้เก็บข้อมูล ในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญสิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578

ที่ ศธ 0519 12/1๙๘



บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

1 กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนคลองบางกะสี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ

เนื่องด้วย นางสาวชุศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ภูมิศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มาร์ศรี สุธานีธิ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ท่าน ครู จำนวน 3 คน และ ผู้ทรงภูมิรู้ จำนวน 1 คน ตอบแบบสำรวจรายการ และแบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ภูมิศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2548

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวชุศรี สัตยานนท์ ได้เก็บข้อมูล ในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578

ที่ ศธ 0519 12/ 116 3



บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

/ กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดราชฎรนิมมธรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ

เนื่องด้วย นางสาวชูศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ภูมิศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มาร์ศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ท่าน ครู จำนวน 3 คน และ ผู้ทรงภูมิรู้ จำนวน 1 คน ตอบแบบสำรวจรายการ และแบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน ภูมิศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2548

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวชูศรี สัตยานนท์ ได้เก็บข้อมูล ในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578

ที่ ศธ 0519 12/1๙๘



บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

1 กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนธนสิทธิ์อนุสรณ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ

เนื่องด้วย นางสาวชุศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มาร์ศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ท่าน ครู จำนวน 3 คน และ ผู้ทรงภูมิรู้ จำนวน 1 คน คอบแบบสำรวจรายการ และแบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2548

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวชุศรี สัตยานนท์ ได้เก็บข้อมูล ในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578

ที่ ศธ 0519 12/11๑1



บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดราษฎร์บูรณะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ

เนื่องด้วย นางสาวชุศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มาร์ศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ท่าน ครู จำนวน 3 คน และ ผู้ทรงภูมิรู้ จำนวน 1 คน คอบแบบสำรวจรายการ และแบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2548

จึงเรียนมาเพื่อขอกความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวชุศรี สัตยานนท์ ได้เก็บข้อมูล ในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578

ที่ ศธ 0519 .2 - -



บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

1 กุมภาพันธ์ 2548

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตบางนา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ

เนื่องด้วย นางสาวชุศรี สัตยานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ท่าน ครู จำนวน 3 คน และ ผู้ทรงภูมิรู้ จำนวน 1 คน ตอบแบบสำรวจรายการ และแบบสัมภาษณ์การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2548

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวชุศรี สัตยานนท์ ได้เก็บข้อมูล ในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ .

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 02-664-1000 ต่อ 5731

หมายเหตุ ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-3122285 มือถือ 01-8095578

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางสาวชูศรี สัตยานนท์
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 20 กันยายน 2489
สถานที่เกิด	อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	19/1 หมู่ 9 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จ สมุทรปราการ
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน	โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์ ด บางพลีใหญ่ อ บางพลี จ สมุทรปราการ
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ผู้รับใบอนุญาตและผู้จัดการโรงเรียนสันต์เสริมวิทย์
ประวัติการทำงาน	
พ ศ 2515 – ปัจจุบัน	ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนสันต์เสริมวิทย์
พ ศ 2528 – พ ศ 2543	เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
พ ศ 2540 – ปัจจุบัน	เป็นประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
พ ศ 2544 – พ ศ 2547	เป็นนายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบางพลี ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
พ ศ 2547 – ปัจจุบัน	เป็นนายกสโมสรไลออนส์บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
ประวัติการศึกษา	
พ ศ 2505	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนวัฒนาศึกษา กรุงเทพมหานคร
พ ศ 2515	การศึกษาระดับบัณฑิต วิชาเอกคหกรรมศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร
พ ศ 2548	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ